

”Opiskellaan korkeakoulussa jumppatädeiks!”

- **Liikunnanohjaajan ammattikorkeakoulututkinnon asema työelämässä ja sen kohtaama arvostus**

Sanna Elonen & Eeva-Maria Manninen

Opinnäytetyö

Vierumäen yksikkö

Liikunnan ja vapaa-ajan koulutusohjelma

Syksy 2011

Tekijät Sanna Elonen & Eeva-Maria Manninen	Ryhmä LOT 2008
Opinnäytetyön nimi ”Opiskellaan korkeakoulussa jumppatädeiks!” - Liikunnanohjaajan ammattikorkeakoulutuksen asema työelämässä ja sen kohtaama arvostus	Sivu- ja liitesivumäärä 102 + 7
Ohjaajat Kirsi Hämäläinen	
<p>Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää liikunnanohjaajan ammattikorkeakoulututkinnon arvostusta tutkimalla liikunnanohjaajien (AMK) sijoittumista työelämässä sekä suhtautumista tutkintonimikkeeseen. Lisäksi selvitettiin liikunnan ja vapaa-ajan koulutusohjelmaa suorittavien opiskelijoiden kokemuksia ja näkemyksiä opiskelusta, työelämästä ja tutkintonimikkeestä. Näitä kahta tutkimuksen osiota vertailtiin keskenään ja sen pohjalta tarkasteltiin liikunnanohjaajan ammattikorkeakoulutuksen asemaa työkentällä ja sen työelämässä kohtaamaa arvostusta.</p> <p>Tutkimus sisälsi kaksi osaa, joista ensimmäisen osan tutkimusaineiston muodosti Suomen Liikunnan Ammatillaiset SLA ry:n toimesta teetetty kyselytutkimus. Liikunta-alalla työskenteleville kohdistettuun kyselyyn vastasi 75 vuoden 2002 tai sen jälkeen valmistunutta liikunnanohjaajaa (AMK). Tutkimuksen toisen osan menetelmänä käytettiin teemahaastattelua ryhmähaastattelun muodossa. Tutkimuksen kohderyhmä oli HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulun liikunnan- ja vapaa-ajan koulutusohjelman ensimmäisen ja kolmannen vuosikurssin opiskelijat, joita oli yhteensä yhdeksän. Ryhmähaastatteluja toteutettiin kaksi, eri vuosikurssien opiskelijat omina ryhminään. Molempien ryhmien tema-aiheet olivat samat.</p> <p>Tutkimuksen merkittävin löydös oli tutkintonimikkeeseen liikunnanohjaaja (AMK) kohdistuva kritiikki. Tutkintonimike koettiin sekä kysely- että haastattelututkimuksen tulosten perusteella harhaanjohtavaksi ja tutkinnon arvoa alentavaksi. Nimikkeen katsottiin vaikuttavan siihen, että liikunnanohjaajat (AMK) eivät työllisty koulutustaan vastaaviin tehtäviin ja tienaa koulutukseensa nähden liian alhaista palkkaa. SLA:n laatimasta kyselytutkimuksesta selvisi, että 70 % liikunnanohjaajista (AMK) toimi työntekijän asemassa ja keskimääräinen kuukausipalkka oli 2150 euroa. Liikunnanohjaajan ammattikorkeakoulutuksen huono tunnettavuus työmarkkinoilla koettiin ongelmaksi.</p> <p>Tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että liikunnanohjaajien (AMK) arvostuksen ja aseman parantamiseksi tutkintonimike liikunnanohjaaja (AMK) tulisi muuttaa tutkinnon suorittaneen ammatinkuvaa paremmin kuvaavaksi. Esille tulleita ehdotuksia uudeksi tutkintonimikkeeksi on liikuntapedagogi (AMK), liikunta-alan kandidaatti ja liikunta-asiantuntija (AMK). Lisäksi liikunnanohjaajan ammattikorkeakoulututkinnon sisällön määrittelyä tulisi parantaa ja edistää sen tunnettavuutta työkentällä.</p>	

Asiasanat Liikunnanohjaaja (amk), tutkintonimike, ammattikorkeakoulu, liikunta-ala, arvostus	
Authors Sanna Elonen & Eeva-Maria Manninen	Group LOT 2008
The title of thesis Opiskellaan korkeekoulussa jumppatädeiks!” - The status of the Bachelor Degree Program for Sport and Leisure in the working life	Number of pages and appendices 102 + 7
Supervisor Kirsi Hämäläinen	
<p>This study deals with the status of sport instructors who graduate from the Sport and Leisure Degree Programme of Universities of Applied Sciences. The primary purpose of the study was to research how graduated sport instructors were situated in the working field and what their attitude was towards their degree title. In addition, experiences and expectations of students studying the degree programme were explored, paying attention on the upcoming studies, working life and the title of the degree. These two parts of the study were compared, and based on this comparison, the sport instructor’s appreciation and position in the working field were examined.</p> <p>This study included two parts, of which the first one was a questionnaire for a target group of sports instructors graduated in 2002-2010. The second part of the study consisted of a theme-centered interviews for two groups. The target groups of the study were the first and third year students of HAAGA-HELIA University of Applied Sciences in Degree Programme for Sports and Leisure. In total, they were nine. Group interviews were held separately among the members of each class in October 2011.</p> <p>The results showed that the title of the degree, Bachelor in Sports and Leisure, in Finnish “liikunnanohjaaja (amk)”, receive a low appreciation. This problem appears only in the Finnish language; therefore it is not equally referred to the English version of the name. In both studies the title of the degree was seen to be misleading and decreasing the appreciation of the degree. It also seemed to have a negative impact on the employment: sports instructors did not seem to be employed for jobs corresponding their education level. The salary was also seen to be too low compared to the education level. Also the concept of the Bachelor Degree Programme in Sport and Leisure was experienced as a problem, as not being well recognized on the labour market.</p> <p>To conclude, it seems that the title of the degree (liikunnanohjaaja AMK) should be changed to give a more realistic picture of the qualifications of sport instructors. With this the status of sport instructors in the working field would improve. During this study, new titles for the degree were suggested: liikuntapedagogi (AMK) (pedagog of sports), liikunta-alan kandidaatti (bachelor of sports), liikuntakonsultti (AMK) (consultant of sports) and liikunta-asiantuntija (AMK) (expert of sports). In addition, the content of the sports instructor’s degree programme should be more specifically defined and its recognizability should be better promoted in the working field.</p>	

Key words

Liikunnanohjaaja (amk), degree title of a degree, University of Applied Sciences, sports industry, status

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Ammattikorkeakoulutus.....	3
2.1	Ammattikorkeakoulujen synty	3
2.2	Ammattikorkeakoulujen tehtävät ja tavoitteet.....	5
2.3	Ammattikorkeakoulujen asema.....	9
2.4	Ammattikorkeakoulujen haasteet	11
3	Liikunta-alan koulutus Suomessa	15
3.1	Suomen koulutusjärjestelmä.....	15
3.2	Liikunta-alan tutkinnot.....	16
3.3	Liikunta-alan ammattikorkeakoulutus.....	18
3.4	Liikunta-alan ammattikorkeakoulutuksen asema	22
4	Liikuntakulttuuri.....	26
4.1	Liikuntakulttuuri yhteiskunnassa	26
4.2	Liikuntakulttuurin kehityksen vaiheet	27
4.3	Liikuntakäyttäytyminen	29
4.4	Liikunta ja kansalaisaktiivisuus.....	33
4.5	Liikunnan-alan työllistäjät.....	35
4.6	Liikunnan haasteet ja tulevaisuus.....	37
5	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat.....	42
6	Menetelmät.....	44
6.1	Kyselytutkimuksen menetelmät.....	44
6.1.1	Kohderyhmä	44
6.1.2	Tutkimusasetelma.....	45
6.1.3	Kysely.....	46
6.1.4	Tilastolliset tarkastelut.....	47
6.2	Haastattelututkimuksen menetelmät.....	49
6.2.1	Tutkimuksessa käytetyt menetelmät.....	49
6.2.2	Tutkimuksen kohderyhmä ja haastateltavien valinta	50
6.2.3	Tutkimuksen kulku.....	51
6.2.4	Aineiston analysointi ja tulkinta	52
6.2.5	Tutkimuksen luotettavuus.....	54
7	Kyselytutkimuksen tulokset.....	56
7.1	Vastaajien taustatiedot.....	56

7.2	Liikunnanohjaajien (AMK) tilanne työmarkkinoilla.....	57
7.3	Palkka ja siihen vaikuttavat tekijät	59
7.4	Suhtautuminen tutkintonimikkeeseen	63
7.5	Tyytyväisyys työelämään.....	64
7.6	Vastaajien avoin palaute	67
8	Haastattelututkimuksen tulokset.....	69
8.1	Miksi liikunnanohjaajaksi (AMK)?	69
8.2	Ammattikorkeakoulutuksen merkitys opiskelijoille	70
8.3	Liikunnanohjaaja (AMK) liikunta-alan asiantuntijana.....	71
8.4	Liikunnanohjaajan (AMK) tulevaisuus?.....	72
8.5	Naisten ja miesten väliset erot työelämässä	74
8.6	Palkka kertoo arvostuksesta?.....	75
8.7	Ammatin hyvät ja huonot puolet.....	76
8.8	Tutkintonimike – ”onks sillä muuta hommaa ku se ohjaaminen?”.....	77
9	Pohdinta.....	79
9.1	Tutkintonimike ja arvostus	79
9.2	Palkka arvostuksen osoittajana	83
9.3	Liikunnanohjaajat (AMK) työkentällä.....	86
9.4	Koulutuksen vaikuttavuus	87
9.5	Tutkimuksen kulku ja arviointi	90
9.6	Jatkotutkimusehdotukset.....	94
10	Lähteet	97
11	Liitteet.....	105
11.1	Liite 1. SLA-liikuntakysely	105

1 Johdanto

Monet liikunnanohjaajat (AMK) joutuvat opintojensa loppuvaiheessa tai työelämään siirryttyään kohtaamaan sen epäkohdan, että työmarkkinoilla heidän koulutuksellaan ei aina ole paljoakaan painoarvoa. Korkeakoulututkinnon suorittaneet liikunnanohjaajat (AMK) työskentelevät samoilla palkoilla ja taistelevat samoista työpaikoista, kuin alemman tason liikunnan-alan koulutuksen saaneet. Liikunnanohjaajien (AMK) työelämää varjostaa aliarvostus, joka on joko itse tutkinnon suorittaneiden omaan ammatinkuvaansa kohdistamaa tai ympäristön tutkintoa kohtaan osoittamaa arvostuksen puutetta. Tätä voidaan pitää ongelmana, sillä kuka korkeakoulutuksen saanut haluaa toimia liian alhaisissa työtehtävissä omaan pätevyystasoonsa nähden?

Ammattikorkeakoulututkinnot ovat Suomessa korkeakoulututkintoja, ja ne määritellään yliopistoon verrattuna samantasoisiksi, mutta tavoitteiltaan erilaisiksi (different but equal) (Raudaskoski 2000, 39). Tutkimukseen ja tieteellisiin lähtökohtiin perustuvan ammattikorkeakouluopetuksen on määrä vastata työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin ja johtaa ammatillisiin asiantuntijatehtäviin (Söderqvist 2005; Vesterinen 2005; Laakkonen 2003).

Suomalainen liikuntakulttuuri on kasvanut monimuotoiseksi ja ammattimaistunut sen kaikilla osa-alueilla. Liikuntaa toteuttavien tahojen ja henkilöstön määrä on kasvanut merkittävästi ja tehtäväkentät laajentuneet. (Heikkala 2009, 6-7.) Työmahdollisuuksia on siis alalla yhä enemmän ja liikunnanohjaajien (AMK), siinä missä muidenkin liikunta-alan työntekijöiden, tarve on siis suurentunut. Liikunnanohjaajien ammattikorkeatutkinnolle ei tästä kuitenkaan koeta olevan sijaa työkentällä (Lappalainen 2009, 15–16) ja siksi korkeakoulusta valmistuneet liikunnanohjaajat (AMK) ovat joutuneet tyytymään työpaikkoihin, joihin riittäisi alemman tason koulutus.

Työelämän edustajien on vaikea antaa oikeanlaista arvostusta tai tunnustusta ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneille, jos tutkinnon sisällöt eivät ole tarpeeksi hyvin määriteltyjä. Tällöin myös eri tutkintojen keskinäinen vertaileminen on hankalaa, ellei täysin mahdotonta. Tutkintoasteiden keskinäisen aseman selkeyttäminen niin

työnantajille kuin ammattikorkeakoulusta valmistuneillekin nähdään tarpeellisena (Ahola & Nieminen 2003, 133), sillä sen seurauksena liikunnanohjaajien (AMK) ei välttämättä tarvitsisi kilpailla samoista työpaikoista alemman tutkinnon suorittaneiden kanssa.

Liikunnanohjaajan (AMK) heikkoon asemaan työkentällä sekä tutkinnon kohtaamaan aliarvostukseen vaikuttaa merkittävästi sen tutkintonimike. Tutkintonimike liikunnanohjaaja (AMK) on pitkään ollut useiden muutosyritysten alla, sillä se on koettu harhaanjohtavaksi kuvaamaan liikunnanohjaajan (AMK) todellista ammattitaitoa ja työnkuvaa. Häyrisen mukaan liikunnanohjaajan alemman ammattikorkeakoulututkinnon tutkintonimikettä on pohdittu jo 1990-luvulta lähtien tähän päivään asti, onnistumatta löytämään sille osuvampaa nimikettä (Häyriäinen, R. 23.9.2011).

Tämän tutkimuksen tarkoitus on tutkia liikunnanohjaajan ammattikorkeakoulututkinnon kohtaamaa arvostusta selvittämällä tutkinnon suorittaneiden sekä sitä suorittavien koulutukseen, työelämään ja tutkintonimikkeeseen liittyviä tekijöitä. Tutkimus toteutetaan yhteistyössä Suomen Liikunnan Ammattilaiset (SLA) ry:n kanssa. SLA:n teettämän liikunta-alalla työskenteleville kohdistetun kyselytutkimuksen pohjalta selvitetään liikunnanohjaajien (AMK) sijoittumista työelämään, palkkaan vaikuttavia tekijöitä sekä heidän tyytyväisyyttä työelämään ja tutkintonimikkeeseen. Tutkimuksen toisen osan muodostaa HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulun ensimmäisen ja kolmannen vuosikurssin opiskelijoihin kohdistetut ryhmähaastattelut, joissa selvitetään opiskelijoiden näkemyksiä koulutuksesta, liikunnanohjaajan (AMK) ammatista ja työelämästä.

2 Ammattikorkeakoulutus

Suomessa on tällä hetkellä 28 ammattikorkeakoulua, joista 26 on opetusministeriön hallinnon alaisia ammattikorkeakouluja ja niiden lisäksi toimivat sisäasiainministeriön hallinnon alaan kuuluva Poliisiammattikorkeakoulu ja Ahvenanmaan ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulut ovat Suomessa kunnallisia tai yksityisiä oppilaitoksia, joiden toimintaluvan myöntää valtioneuvosto. Ammattikorkeakoulut järjestävät koulutusta kahdeksalla eri koulutusallalla. Ammattikorkeakoulujen tutkintoon johtava koulutus järjestetään opetusministeriön vahvistamina koulutusohjelminä, joissa voi olla suuntautumisvaihtoehtoja. Koulutusohjelmia on yhteensä 85. (Valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuustarkastuskertomus 188/2009, 13–14.)

2.1 Ammattikorkeakoulujen synty

Suomen ammattikorkeakoulujen perustana on 1980-luvun koulutus rakenne, jolloin ammatillinen koulutus ja korkeakoulutusta edustava yliopistokoulutus pidettiin tiukasti erillään. Ammatillisen koulutuksen ylimmän osan muodostivat ammatillinen korkea-aste ja opistoaste. (Varmola 2008; Raudaskoski 2000, 27.) Ammattikorkeakoulut muodostettiin nostamalla aikaisempien opisto- ja ammatillisen korkea-asteen oppilaitosten opetuksen taso korkeakouluopetuksiksi ja sulauttamalla useita oppilaitoksia yhteen monialaisiksi ammattikorkeakouluiksi. Ammattikorkeakoulutus muodostaa oman kokonaisuuden toisena korkeakouluasteen haarana yliopistokoulutuksen rinnalle. (Raudaskoski 2000, 11, 16; Laakkonen 2003.)

Ammattikorkeakoulujärjestelmän taustalla oli keskeisesti viime vuosisadan tärkeitä koulutuspoliittisia uudistuksia ja niiden yhteinen tavoite, väestön osaamis-, sivistys- ja koulutustason kohottaminen (Rask 2002). Ammattikorkeakoulujärjestelmällä haluttiin korjata koulutusjärjestelmän rakenteellisia epäkohtia, joista merkittävin oli niin sanottu ylioppilassuma, joka aiheutui, kun lukiosta valmistuneita ylioppilaita oli liian paljon ylioppilaspohjaisten koulutusten tarjontaan nähden. Koulutusjärjestelmässä haluttiin myös ottaa huomioon yhteiskunnan ja työelämän muutokset ja vahvistaa alueellista kehitystä. (Raudaskoski 2000, 36; Numminen, Lampinen, Mykkänen & Blom 1999, 15;

Rinne 2002.) Lisäksi pyrkimyksenä oli parantaa ammatillisiin asiantuntijuustehtäviin tähtäävän koulutuksen laatua ja laaja-alaisuutta, vastata nuorison koulutushalukkuuteen, yhtenäistää ja selkeyttää moniportaista oppimisverkkoa sekä hajauttaa hallinnollista päätöksentekoa. Myös tarve menestyä kansainvälisessä kilvoittelussa ja pyrkimys Suomen koulutusrakenteiden kansainvälisen vertailtavuuden lisäämiseen ovat olleet ammattikorkeakoulujärjestelmän syntymisen taustalla. (Rask 2002; Raudaskoski 2003, 37; Rinne 2002.)

Ammattikorkeakoululaitoksen tulo Suomeen noudatti eurooppalaista kehitystä, jossa ammattikorkeakoulujärjestelmällä haluttiin nostaa korkeakoulutettujen osuutta väestöstä (Rask 2002). Suomalaisella ammattikorkeakoulujärjestelmällä ei ollut ulkomaista esikuvaa, mutta se on saanut vaikutteita erityisesti Englannin, Hollannin ja Saksan vastaavista järjestelmistä. Suomen ammattikorkeakoulumalli muistuttaa sekä hollantilaista että saksalaista systeemiä, jossa ammattikorkeakoulu on yliopistoon verrattuna samantasoinen, mutta tavoitteiltaan erilainen (different but equal). (Raudaskoski 2000, 39; Lampinen 2002; Ahola & Nieminen 2003, 140.)

Vuonna 1987 asetettiin koulutuspolitiikan johtoryhmä, jonka tarkoituksena oli mm. pohtia erilaisia vaihtoehtoja koulutusjärjestelmän kehittämiskäsitteiksi. Ensimmäiset vakavat kaavailut uudesta koulumuodosta esitettiin vuonna 1989, jolloin opetusministeriö määritteli kokeilu- ja kehittämispolitiikan yleislinjat. Kyseisen määrittelyn mukaan kehittämistyö aloitettaisiin kokeiluvaiheella, joka alkaisi opistojen ja niiden yhdistelmien muuttamisella ammattikorkeakouluiksi.

Ammattikorkeakoulututkinnot määriteltiin korkeakoulututkinnoiksi ja ammattikorkeakouluista tuli yliopistoille rinnakkaisia, mutta tavoitteiltaan erilaisia korkeakouluja. (Jääskeläinen 2000, 18–21; Mäenpää 2002.)

Hallitus antoi eduskunnalle esityksensä kokeilulaista, eli laista nuorisoasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeiluista, joulukuussa 1990. Laki ja siihen liittyvä asetus hyväksyttiin helmikuussa 1990 ja ne astuivat voimaan maaliskuussa 1991. Ammattikorkeakoulukokeilulain perusteella kokeilutoiminta voitiin käynnistää syksystä 1991 lähtien vuoden 1999 loppuun saakka. Vuonna 1991 valtioneuvosto myönsi

kokeiluluvan 22 väliaikaiselle ammattikorkeakoululle, joihin kuului kaikkiaan 85 ammatillista oppilaitosta eri puolilta Suomea. (Jääskeläinen 2000, 22, 27, 32; Mäenpää 2002; Raudaskoski 2000, 37.)

Hallitus valmisteli helmikuussa 1994 esityksen ammattikorkeakoululaista. Ammattikorkeakoululaki ja sitä määrittelevät asetukset astuivat voimaan 8.3.1995. (Mäenpää 2002.) Ammattikorkeakoululain tultua voimaan alkoivat vakinaisen toimiluvan hakemiset ja koko ammattikorkeakoulujärjestelmän lopullinen laajeneminen. Ammattikorkeakoulujen vakinaistumisvaihe sijoittui vuosien 1996–2000 välille ja sen aikana vakinaisen ammattikorkeakoulun toimiluvan sai 32 ammattikorkeakoulua. (Jääskeläinen 2000, 48–49; Raudaskoski 2000, 11.)

Ammattikorkeakoulutukselle katsottiin tarpeelliseksi ammattikorkeakoulun jatkotutkinto kahden haaran mukaisen korkeakoulujärjestelmän täydentämiseksi. Ammattikorkeakoulujen jatkotutkintokokeilut käynnistettiin vuonna 2002. Jatkotutkinto on korkeakoulututkinto, joka on tarkoitettu ammattikorkeakoulututkinnon tai muun soveltuvan korkeakoulututkinnon suorittaneille, joilla on vähintään kolmen vuoden työkokemus alalta tutkinnon suorittamisen jälkeen. Jatkotutkinnot painottuvat työelämäntarpeisiin ja ne tulisi rinnastaa ylempään korkeakoulututkintoon. (Salminen 2002; Rask 2002.)

Ammattikorkeakoulujen toiminnan aikana on säädetty useita asiaa koskevia lakeja ja asetuksia, joilla ammattikorkeakoulujen toimintaa on myöhemmin täsmennetty ja uudistettu (Laakkonen 2003). Esimerkiksi vuonna 2003 annettu ammattikorkeakoululaki (2003/351) ja sitä täydentävä asetys ammattikorkeakouluista (2003/352) selkiyttävät ja vahvistavat ammattikorkeakoulujen roolia Suomen korkeakoulujärjestelmässä.

2.2 Ammattikorkeakoulujen tehtävät ja tavoitteet

Ammattikorkeakoululain (351/2003) mukaan ammattikorkeakouluilla on kolme perustehtävää: opetus, tutkimus- ja kehittämistyö sekä alueellinen kehitystyö

(Vesterinen 2005; Laakkonen 2003). Ammattikorkeakoulun tehtävät voidaan nähdä pedagogisen, aluekehitystehtävän sekä tutkimus- ja kehitystehtävän integroituneena kokonaisuutena (Kallioinen, Raij & Rantanen 2008).

Ammattikorkeakoulun opetuksen tulee perustua tutkimukseen ja tieteellisiin lähtökohtiin, ja sen on vastattava työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin.

Ammattikorkeakouluopetuksen tulee olla yksilön ammatillista kasvua tukevaa ja johtaa ammatillisiin asiantuntijatehtäviin. (Vesterinen 2005; Laakkonen 2003; Söderqvist 2005.) Suomessa ammattikorkeakoulujen pedagogiikka on luotu kussakin ammattikorkeakoulussa ja yksikössä itsenäisesti (Raudaskoski 2000, 43).

Ammattikorkeakoulujen pedagogisten toimintatapojen lähtökohtia ovat Herrasen ja Sirkkilän (2008) mukaan opiskelijoiden vastuu ja itseohjautuvuus, yhteisöllisyys, työelämävalmiuksien kehittäminen ja uuden tiedon synnyttäminen.

Ammattikorkeakoulujen koulutustehtävän perusta on työelämää kehittävä aluekehitystyö, eli alueellisiin elinkeino- ja työelämän tarpeisiin vastaaminen ja niiden vahvistaminen (Vesterinen 2005; Laakkonen 2003; Raudaskoski 2000, 132).

Ammattikorkeakoulutuksen alueellisen kehitystyön perustekijöitä ovat opiskelijoiden vahvat työelämäyhteydet, palvelutyö sekä työ- ja elinkeinoelämää palveleva tutkimus- ja kehitystoiminta (VTI 188/2009, 14).

Vuonna 2003 annettu ammattikorkeakoululaki ja -asetus asettavat tutkimus- ja kehitystyölle tavoitteet ja kriteerit. Ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehitystyö on työelämän tarpeista lähtevää soveltavaa tutkimus- ja kehitystoimintaa, joka tuottaa lisäarvoa organisaation opiskelijoille ja opettajille sekä organisaation kumppaneille. Tutkimus- ja kehitystoiminnan tulee ottaa aluekehitystehtävän mukaisesti huomioon alueen elinkeinorakenne ja vahvistaa alueen työllisyyttä sekä yritysten kilpailukykyä. (Söderqvist 2005; Rissanen 2008.) Ammattikorkeakoulujen tehtävänä ja oikeutena on määritellä, mitä ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehittämistyö on ja miten sitä toteutetaan (VTI 188/2009, 34). Tutkimus- ja kehittämistoiminnan tyypillisiä muotoja ovat työelämän kehittämiseen tähtäävät tutkimukset ja kehittämisprojektit, ammattikorkeakoulun opetusta ja muuta toimintaa koskeva tutkimus- ja kehitystyö,

hankkeistetut opinnäytetyöt, työharjoitteluun sidotut oppimistehtävät ja pedagogisiin oppimiskokeiluihin liittyvä tutkimus- ja kehitystyö (Vesterinen 2005).

Ammattikorkeakoululaissa työelämälähtöisyys määritetään opetus-, tutkimus- ja kehittämistoimintaa ohjaavaksi normiksi, jonka seurauksena tuotetaan asiantuntijoita työelämän tarpeisiin (Peisa 2010, 7). Ammattikorkeakoulujen työelämälähtöisyydeltä odotetaan, että koulutus sekä tunnistaa ja ennakoii työelämän tarpeita, että arvioi, kyseenalaistaa ja kehittää työelämän toimintamalleja. Työelämälähtöisyyttä toteutetaan yhteistyössä työelämän edustajien kanssa. Työelämäyhteistyön muotoja ovat työharjoittelut, työpaikkaopinnot, opinnäytetyöt ja työelämän kehittämisprojektit. (Laitinen-Väänänen, Majuri, Vanhanen-Nuutinen, 2008.)

Ammattikorkeakoulutuksen olennaiseksi tehtäväksi nähdään yksilön ammatillisen kasvun ja asiantuntijuuden kehittäminen. Ammatillisen kasvun prosessissa on keskeistä omaan ammatilliseen kulttuuriin kasvaminen ja sen käsitemaailman haltuun ottaminen. Asiantuntijuus nähdään tietämyksenä, jossa yhdistyy yksilön ammatillinen osaaminen, teoreettinen tieto, ongelmanratkaisukyky ja omakohtaiset kokemukset. Asiantuntijuuteen kasvattavassa oppimisympäristössä oppijaa ohjataan aktiiviseen ja tutkivaan työskentelyyn ja oman ammatin kriittiseen analysointiin. (Söderqvist 2008; Päivinen 2003; Raudaskoski 2000, 105–108, 133.)

Korkeakouluopiskelussa päävastuu opiskelusta ja opintojen suunnittelusta on opiskelijalla itsellään, jolloin opiskelu vaatii opiskelijan omaa aktiivisuutta, vastuunottoa sekä opiskelun suunnittelua ja tavoitteenasettelua. Opiskelijoiden oppimisympäristö tulee olla rakennettu sellaiseksi, että oppijan vastuunotto onnistuu ja hän kasvaa tietoiseksi omista mahdollisuuksistaan. (Koli 2003; Laakkonen 2003.)

Oppimisympäristöllä tarkoitetaan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista ympäristöä, jossa oppimistoiminta toteutuu. Ammattikorkeakoulun katsotaan olevan oppimisympäristönä avoin, työelämälähtöinen, projektikeskeinen, moniammatillinen, opiskelijakeskeinen ja modernia teknologiaa hyödyntävä. (Nummenmaa 2002.) Käytännössä oppimisympäristön käsite on laajentunut oppilaitosten ulkopuolelle siten, että opiskelu tapahtuu yhä enemmän erilaisissa

työelämäprojekteissa ja aidoissa työympäristöissä, ja myös verkko-opiskelun ja uuden teknologian mahdollisuuksia lisätään voimakkaasti (Vesterinen 2003).

Ammattikorkeakoululain mukaan ammattikorkeakoulun päätoimisen opettajan tulee opetus- ja ohjaustyön lisäksi perehtyä työelämään, kehittää alansa opetusta työelämän kehitys huomioon ottaen ja osallistua tutkimus- ja kehitystyöhön. Lisäksi ammattikorkeakouluopettajan tulee osallistua opetussuunnitelmien laatimiseen, opiskelijavalintaan sekä ottaa osaa ammattitaitoa kehittävään koulutukseen. Asiantuntijalähiopetuksen lisäksi opettajan tehtävänä on luoda itseohjautuvia oppimismahdollisuuksia ja ohjata itsenäistä opiskelua, sekä tukea eri tavoin opiskelijan oppimisprosessia. (Laakkonen 2003.) Herrasen ja Sirkkilän (2008) mukaan ammattikorkeakouluopettajan ammatillisuus, asiantuntijuus ja arvokkuus ovat sidottuja työelämän tuntemukseen ja työelämänprosessien ajantasaiseen hallintaan.

Ammattikorkeakoululla on itsenäinen rooli ja vastuu koulutusohjelmiensa ja opetussuunnitelmiansa kehittamisestä (Kinnunen 2002). Opetussuunnitelma on pedagogisen toiminnan perusta, mutta sen merkitys ja tehtävä ymmärretään koulutusorganisaatioissa eri tavoin. Opetussuunnitelmassa on määritelty teorian ja käytännön opetuksen tavoitteet, ja sen tarkoituksena on ohjata opiskelijan oppimista ammatille asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Opetussuunnitelmia tulisi suunnitella ja kehittää opettajien, työelämän edustajien, opiskelijoiden ja yksiköiden välisenä yhteistyönä. (Karppinen 2008; Sarajarvi 2008; VTT 188/2009, 28.)

Ammattikorkeakoulujen tulee aktiivisesti luoda yhteyksiä ulkopuolisiin tahoihin, työelämän edustajiin, yliopistoihin, muihin oppilaitoksiin ja kirjastoihin. Verkostoituminen ympäristöön nähdään ammattikorkeakouluissa keinona oman toiminnan kehittämiseen, muutoksiin vastaamiseen, toiminnan tuottavuuden lisäämiseen sekä avointen oppimisympäristöjen luomiseen ja osaamisen laajentamiseen. (Raudaskoski 2000, 131.) Ammattikorkeakoulun opettajan tulee rakentaa ja ylläpitää ulkoisia ja sisäisiä yhteistyösuhteita (Koistinen & Vuokila-Oikkonen 2008).

Ammattikorkeakoulujen toiminta on ollut kattavasti arvioinnin kohteena. Toimiluparviointien lisäksi on tehty laatutyön arviointeja, koulutusala- ja teemakohtaisia arviointeja ja kokonaisarviointeja. (Hämäläinen & Kantola 2002.) Opetuksen laatua arvioidaan suorittamalla itsearviointeja, keräämällä palautetta ja osallistumalla kansallisiin ja kansainvälisiin arviointeihin (VTI 188/2009, 28).

2.3 Ammattikorkeakoulujen asema

Ammattikorkeakoulun voidaan katsoa vakiintuneen osaksi omaleimaiseen duaalimalliin nojaavaa suomalaista korkeakoulujärjestelmää, jossa lähtökohtana on ajatus ammattikorkeakoulusta erilaisena, mutta yliopistoihin verrattuna yhtäläisenä korkeakoululaitoksena (Raudaskoski 2000, 52; Ahola & Nieminen 2003, 9, 72).

Ahola ja Nurmi teettivät vuonna 1994 hämäläisiin yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin hakeneille kyselyn, jolla pyrittiin selvittämään suomalaisen korkeakoulukentän uutta tilannetta. Turun yliopiston koulutussosiologian tutkimuskeskus (RUSE) teki vuonna 2001 vastaavan tutkimuksen Hämeen seudun kolmeen eri ammattikorkeakouluun pyrkineille, jonka tarkoituksena oli selvittää vakiintuneiden ammattikorkeakoulujen asemaa korkeakoulujärjestelmässä, ja jossa peilattiin näiden kahden tutkimuskerran tuloksia keskenään. RUSEn tutkimuksessa haluttiin selvittää nimenomaan ammattikorkeakoulun asema korkeakouluhierarkiassa. (Ahola & Nieminen 2003, 9, 27, 73.)

RUSEn tutkimuksesta selviää ensinnäkin se, että tarkasteluvuosien välillä ei ammattikorkeakoulujen hakijakunnan mielipiteissä ole tapahtunut olennaisia muutoksia. Tuoreet ylioppilaat, joilla ei ollut ammattiopintoja, pyrkivät ensisijaisesti yliopistoihin, ja heille ammattikorkeakoulu näyttäytyi hyvänä varavaihtoehtona. Ammatillisen tutkinnon suorittaneet olivat keskimääräistä kiinnostuneempia ammattikorkeakouluista. Tutkimukset osoittivat, että ammattikorkeakoulu-uudistuksen seurauksena korkeakoulutuksen kenttä on opiskelupaikan hakijalle vaikeasti hahmotettavissa. Myös ammattikorkeakoulujen omien rakennusainesten on todettu olevan hyvin moninaisia, osittain jopa keskenään ristiriitaisia. Nuorten koulutuspäätöksiä ohjaavatkin enemmän

stereotyyppiä ja kiinnostus koulutusalaan kohtaan kuin tavoiteammatti tai jäsentynyt informaatio eri koulutusvaihtoehtojen todellisuudesta. (Ahola & Nieminen 2003, 10–11, 73–74, 80.)

Tutkimuksessa selvisi, että ammattikorkeakoulut nähdään yliopistoja käytännönläheisimmiksi ja kiinteämmin ammatteihin ja työelämään liittyviksi. Innovatiivisuutta, uudismielisyyttä ja ajanhengenmukaisuutta pidetään yksinomaan ammattikorkeakouluja luonnehtivina ominaisuuksina. Yliopistot miellettiin teoreettisiksi ja niihin sidotaan luonnehdinnat traditionaalinen, vanha ja ei-houkutteleva. (Ahola & Nieminen 2003, 73.)

Tutkimuksiin vastanneet olivat sitä mieltä, että yliopistoon on vaikeampi päästä kuin ammattikorkeakouluun, ja että yliopistojen statuksen nähtiin, erityisesti ylioppilaspohjaisten hakijoiden mielestä, olevan ammattikorkeakoulujen statusta parempi. Vuonna 1994 tehdyssä tutkimuksessa korostui, että ammattikorkeakoulututkinnon asemasta työmarkkinoilla oltiin suhteellisen epä tietoisia, ja myös vuoden 2001 tutkimuksen tulokset olivat samansuuntaisia: vastaajien usko siihen, että ammattikorkeakoulututkinto mielletäisiin työelämässä yliopistotutkinnon veroiseksi, näyttäisi heikentyneen eniten. Ammattikorkeakoulujen yliopistoa alhaisemman statuksen syiksi esitettiin muun muassa järjestelmän uutuutta sekä oppilaitosten paljoutta. Vastaajien mukaan on melko selvästi nähtävissä, että ammattikorkeakoulu etsii paikkaansa edelleen. Tietyn uskottavuuden puutteen nähtiin olevan osasyynä myös keskeytyksiin, kun ammattikorkeakouluopiskelijat siirtyvät muihin oppilaitoksiin ja aloille heidän kokiessaan, ettei alun perin valitulla alalla riitä tulevaisuuden töitä kilpailu yliopistosta valmistuvien vastaavan alan opiskelijoiden kanssa kiristyessä. (Ahola & Nieminen 2003, 10–11, 133.)

Vastaajat olivat kuitenkin vahvasti sitä mieltä, että ammattikorkeakoulututkinnolle on oma markkinarakonsa työelämässä, johon liittyy myös yliopistotutkintoja parempi suoja työttömyyttä vastaan. Useammin tätä mieltä olivat ammatillista koulutusta hankkineet, etenkin peruskoulupohjaiset, sekä ammattikorkeakoulutettujen vanhempien jälkipolvi. Tutkimuksiin vastanneet kokivat ammattikorkeakoulusta valmistuneiden ja

yliopistotutkinnon suorittaneiden mahdollisuudet jatkaa opintojaan yhtä hyväksi. (Ahola & Nieminen 2003, 77.)

2.4 Ammattikorkeakoulujen haasteet

Ammattikorkeakoulun tutkintosäännössä määrätään valtioneuvoksen asetuksen nojalla tutkinnoista, tutkintotavoitteista, koulutusohjelmista ja opintojen rakenteesta sekä muista opintojen perusteista (VTI 188/2009, 28). Ammattikorkeakoulut laativat itse koulu- ja koulutusohjelmakohtaiset opetussuunnitelmat ja pedagogiset toimintamallit, ja ne saattavat poiketa toisistaan sekä rakenteellisesti että sisällöllisesti ammattikorkeakoulujen sekä saman ammattikorkeakoulun eri yksiköiden ja koulutusohjelmien välillä. Tutkintojen sisältöjen määrittelemättömyys vaikuttaa ammattikorkeakoulututkintojen tunnettavuuteen sekä arvostukseen työmarkkinoilla ja hankaloittaa tutkintojen vertailtavuutta. Erityisesti eri tutkintoasteiden keskinäisen aseman selkeyttäminen niin työnantajille kuin ammattikorkeakoulusta valmistuneillekin nähdään tarpeellisenä. (Ahola & Nieminen 2003, 133.) Nämä ovat ongelma etenkin työnantajille, jotka kaipaavat opetussuunnitelmiin rinnastettavuutta, selkeyttä ja yhtenäisyyttä (VTI 188/2009, 29).

Ammattikorkeakoulut ovat muodostuneet aikaisemmista opistoasteen oppilaitoksista, joiden pitkä historia ja vakiintuneet ajattelu- ja toimintatavat tulevat Aholan ja Niemisen mukaan (2003, 152) yhä voimakkaasti esille ammattikorkeakoulujen toimintakulttuurissa. Toisaalta, koska ammattikorkeakouluopiskelu on korkea-asteen koulutusta, sen tulisi olla korkeatasoisempaa kuin opiskelun ammatillisissa oppilaitoksissa. Ammattikorkeakoulun mieltämisessä korkeakouluksi nousevat esiin pedagogiset kysymykset korkeatasoisen opetuksen toteuttamiseksi. Ammatillisen koulutuksen perinteisiin on otettu etäisyyttä, ja ammattikorkeakoulut ovat lähentyneet yliopistoja. (VTI 188/2009, 36; Raudaskoski 2000, 162.)

Tulevaisuudessa ammattikorkeakoulun menestymiselle on tärkeää ammattikorkeakoulun ja sen tuottaman asiantuntijuuden profiloituminen ja ammattikorkeakoulun aseman vakiintuminen suhteessa sekä työelämään että

yliopistoon (Raudaskoski 2000, 44; Ahola & Nieminen 2003, 150). Suomen korkeakoulujärjestelmän duaalimalli tukee ammattikorkeakoulujen tavoiteltua omaleimaisuutta ja erottautumista yliopistosta. Jos ammattikorkeakoulut lähtisivät tavoittelemaan yliopistojen nauttimaan arvostusta jäljittelemällä yliopiston toimintaa, ammattikorkeakoulun omaleimaisuus kärsisi ja duaalimallin perusta murenisi. (Varmola 2002; Lampinen 2002.)

Työelämälähtöisyys määritetään ammattikorkeakoululaissa opetus-, tutkimus- ja kehittämistoimintaa ohjaavaksi normiksi (Peisa 2010, 7). Työelämälähtöisyyttä käsitteenä ei ole virallisesti määritelty, mistä on seurannut se, että työelämälähtöisyys saa toisistaan poikkeavia käsitteisisältöjä ja toteuttamiskäytäntöjä eri oppilaitosten ja työelämän edustajien kesken. Koulutuksen työelämälähtöisyys on yleisesti ottaen otettu hyvin huomioon ammattikorkeakoulujen strategioissa, mutta suunnitelmat strategioiden toimeenpanemiseksi puuttuvat tai ovat niukkoja. Työelämän näkökulmasta on oleellista, että myös yritykset ovat mukana koulutuksen suunnittelussa. (VTI 188/2009, 22, 26, 30.) Työelämäkeskeisyyttä voidaan pitää ongelmallisena myös siksi, että työelämän kehittämistarpeet ovat usein varsin reaaliaikaisia, tähtäävät mahdollisesti vain lähitulevaisuuteen ja painottavat kehittämisenäkökulmia kapea-alaisesti. Liiallinen sitoutuminen työelämään voi kaventaa ammattikorkeakoulujen koulutuksellisia tavoitteita. (Herranen & Sirkkilä 2008; Raudaskoski 2000, 161.)

Ammattikorkeakoulun laajat koulutustavoitteet ja niiden joiltakin osin keskeneräiseksi jäänyt määrittely on valtionalouden tarkastusviraston tuloksellisuustarkastuskertomuksen mukaan voinut johtaa siihen, että koulutuksen suunnittelijat ja opettajat eivät ole täysin sisäistäneet ammattikorkeakoulujen uutta koulutustehtävää ja sen moninaisia vaatimuksia. Opettajan päätehtäviksi ovat opetustyön ohelle nousseet tutkimus- ja kehittämistoiminta, työelämään perehtyminen sekä opetusalan opetuksen kehittäminen työelämän kehitys huomioon ottaen. (VTI 188/2009, 39.) Ammattikorkeakouluopettajalla voidaan erottaa kolme roolia pedagogina, aluekehitysvaikuttajana sekä tutkijana ja kehittäjänä (Raij 2003).

Opetushenkilöstöllä saattaa olla pitkä opettajakokemus ilman kiinteää suhdetta ulkopuoliseen työelämään, mikä voi johtaa siihen, että opetussisällöt eivät vastaa työelämän edellytyksiä. Työelämän edustajat odottavat ammattikorkeakouluilta aktiivista yhteydenpitoa työelämään. Tarkastuksessa kävi ilmi, että ammattikorkeakoulut kyllä tarjoavat opettajilleen mahdollisuuden osallistua työelämäjaksoille, mutta option käyttämiseen ei ole erityistä kannustusta eikä sen käyttämisestä ole systemaattista tietoutusta tai seuranta. (VTT 188/2009, 40–41.)

Työharjoittelu autenttisissa oppimisympäristöissä on tyypillisin koulutuksen ja työelämän yhteistyömuoto (Laitinen-Väänänen ym. 2008). Opetusministeriö on määritellyt ohjatun käytännön harjoittelun laajuuden koulutusohjelmittain pyrkimyksensä riittävän toiminnallisen osaamisen takaaminen. Tarkastuksessa kävi ilmi, että oppilaitokset eivät kaikilta osin ole tiedostaneet vastuutaan harjoittelun järjestämisestä, ohjauksesta ja kehittämisestä ja ovat resurssipulaan vedoten jättäneet harjoittelun ohjauksen opiskelijan ja työnantajan väliseksi asiaksi.

Ammattikorkeakoulujen opettajien roolia harjoittelun ohjaajana tulisi selkeyttää ja riittävät resurssit tulisi turvata työpaikoilla käymiseen sekä harjoittelijoiden ohjaukseen. (VTT 188/2009, 31–34.) Myös työpaikan edustajien tulisi olla tietoisia opetussuunnitelmaan määritellyistä työharjoittelun tavoitteista. Työpaikkojen tulisi kyetä varaamaan resursseja harjoitteluprosessiin perehdyttämiseen. (Sarajärvi 2003; VTT 188/2009, 31–34.)

Tutkimus- ja kehittämistoiminta on ammattikorkeakoulujen kasvava toimintamuoto. Ammattikorkeakouluinstituutio on kuitenkin orientoitunut ensisijaisesti opettamiseen ja on sen mukaisesti resursoitu ja rahoitettu, joten tutkimus- ja kehittämistoiminnan toteuttaminen vaaditussa mittakaavassa on haaste ammattikorkeakouluille ja niiden opettajille. Vain osalla opettajista on nykyaikaista osaamista tutkimus- ja kehittämistoiminnan maailmasta. Usein henkilöstön koulutus ammattikorkeakoulun sisällä tai niiden välillä on painottunut muuhun kuin tutkimus- ja kehittämistoimintaan. (Varmola 2008; Söderqvist 2005.) Ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehitystyön haasteiksi on esitetty, että tutkimus- ja kehitystoiminnan nimellä kulkevat hankkeet eivät lähde liikkeelle työ- ja elinkeinoelämän tarpeista vaan yksittäisten opettajien intresseistä

ja oppilaitoksen tarpeesta saada hankkeelle työelämäkumppani (VTI 188/2009, 36). Tutkimustoiminnan strategista suunnittelua on terävöitettävä, suhdetta muuhun ammattikorkeakoulutoimintaan on syvennettävä, toimintaa on koottava laajemmiksi kokonaisuuksiksi ja yhteyttä ympäröivään työelämään on vahvistettava (Kainulainen 2005).

Lakia säädettäessä katsottiin, että ammattikorkeakoulujen hallinto järjestyy parhaiten kunnallisen itsehallinnon puitteissa (Lampinen 2002). Näin valtiovallan omistamille ja kunnan tai yksityisen tahon ylläpitäville ammattikorkeakouluille on taattu opetuksen ja tutkimuksen vapaus. Ammattikorkeakoulujen omistajaohjauksessa on ongelmana se, että toiminnan ohjauksessa korostuvat helposti kuntaomistajan lyhyen aikavälin tavoitteet, jolloin koulutuksen pitkäjänteinen laadun parantaminen kärsii. (Rask 2002.)

Ylikoulutuksen problematiikka koetaan haasteeksi korkeakoulutasolla. Kun ammattikorkeakoulu-uudistusta visioitiin, sieltä valmistuneiden ajateltiin sijoittuvan työelämässä korkeatasoista asiantuntijuutta edellyttäviin suunnittelu-, johto- ja kehittämistehtäviin. Ammattikorkeakouluista valmistuneet profiloituvat suunnittelijoiksi, johtajiksi ja asiantuntijoiksi ja heillä on halu sijoittua työnjohtotasoa vaativampiin tehtäviin. (Ahola & Nieminen 2003, 116; VTI 188/2009, 35.)

Korkeakoulutusta tarjotaan enemmän kuin mitä työmarkkinoilla on tarjolla korkeakoulutusta vaativia työpaikkoja, mikä johtaa siihen, että korkeakoulututkinnon suorittaneita tulee väistämättä toimimaan myös työhierarkian alemmilla tasoilla.

Puhutaan koulutuksen alihyödyntämisestä. (Ahola & Nieminen 2003, 114; Rinne 2002.)

3 Liikunta-alan koulutus Suomessa

Liikunta-alan tutkintoja on Opetushallituksen diaesityksen Liikunta-alan tutkinnot Suomessa 2011 mukaan liikunnanohjauksen perustutkinto, liikunta-alan ammatti- ja erikoisammattitutkinnot, liikunnanohjaajan ammattikorkeakoulututkinto, liikunnanohjaajan ylempi ammattikorkeakoulututkinto sekä liikuntatieteiden kandidaatti- ja maisteritutkinnot. Näiden lisäksi on lyhyempiä liikunnan-alan kursseja ja muita tutkintoja. (Liikunta-alan tutkinnot Suomessa 2011.)

3.1 Suomen koulutusjärjestelmä

Suomen koulutusjärjestelmä muodostuu peruskoulusta, peruskoulun jälkeisestä koulutuksesta, johon sisältyy ammatillinen koulutus ja lukiokoulutus, sekä korkea-asteen koulutuksesta, johon kuuluvat ammattikorkeakoulutus ja yliopistokoulutus. Aikuiskoulutusta on tarjolla kaikilla koulutusasteilla. Yleensä vain alemman asteen opinnot suorittanut voi opiskella ylemmän asteen koulutuksessa. (Koulutusjärjestelmä.)

Perusopetus on maksuton ja yleissivistävä yhdeksänvuotinen koulutus, jolla on sekä opetus- että kasvatustehtävä. Kuusivuotiailla lapsilla, jotka aloittavat peruskoulun seuraavana vuonna, on oikeus esiopetukseen. Perusopetus tuottaa kaikille saman jatko-opintokelpoisuuden ja se on tarkoitettu koko ikäluokalle. Peruskoulutuksen oppimäärän suoritettuaan oppilas on suorittanut oppivelvollisuutensa. (Koulutusjärjestelmä.)

Lukiokoulutus on yleissivistävä koulutus ja se valmistaa ylioppilastutkintoon. Lukion jälkeen opiskelija voi hakea ammatilliseen peruskoulutukseen tai korkea-asteen opintoihin. (Koulutusjärjestelmä.)

Ammattikoulutus muodostuu ammatillisista perustutkinnoista ja lisäkoulutuksena suoritettavista ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista, jotka voidaan suorittaa myös näyttötutkintoina. Sekä ammatillinen peruskoulutus ja lisäkoulutus ovat tutkintoon tähtäävää koulutusta. Ammatillisen perustutkinnon suorittanut oppilas voi edetä

työelämän näyttötutkintoihin sekä jatko-opintoihin korkeakouluihin.

(Koulutusjärjestelmä.)

Suomen korkeakoulujärjestelmä muodostuu kahdesta rinnakkaisesta sektorista: ammattikorkeakouluista ja yliopistoista. Yliopistoille on ominaista tieteellinen tutkimus ja siihen perustuva ylin opetus, kun taas ammattikorkeakoulut suuntautuvat työelämään ja perustavat toimintansa korkean ammattitaidon asettamiin vaatimuksiin.

(Koulutusjärjestelmä.)

3.2 Liikunta-alan tutkinnot

Ammatillinen peruskoulutus eli liikunnanohjauksen perustutkinto (LPT) antaa ammatillisen pätevyyden toimia liikuntaneuvojana. Tutkinto on laajuudeltaan 120 opintoviikkoa. Liikunnanohjauksen perustutkinto on mahdollista suorittaa ammatillisena peruskoulutuksena tai näyttötutkintoina. Liikunnanohjauksen perustutkinto antaa yleisen jatko-opintokelpoisuuden. (Liikunta-alan tutkinnot Suomessa 2011.)

Opetushallituksen määräys 21/011/2010 Liikunnanohjauksen perustutkinto, liikuntaneuvoja 2010 käsittelee liikunnanohjauksen koulutusohjelman ja osaamisalan ammatillisen perustutkinnon perusteita. Määräyksessä todetaan, että “liikunnanohjauksen perustutkinnon suorittanut liikuntaneuvoja osaa suunnitella ja ohjata liikuntaa ja antaa liikuntaneuvontaa eri-ikäisille ja eri tavoittein liikkuville ihmisille turvallisesti ja terveyttä edistävästi.” Tutkinnon suorittaneella on määräyksessä esitettyjen tavoitteiden mukaan oltava myös sujuvat vuorovaikutus-, viestintä- ja tiedonhankintataidot, kyky suunnitella ja järjestää tapahtumia, valmiudet työskennellä liikunta-alalla eri sektoreissa sekä tietoisuus liikunnan yhteiskunnallisesta merkityksestä. (Määräys 21/011/2010 2010, 9-10.)

Liikunta-alan ammatti- ja erikoisammattitutkinnot ovat lisäkoulutusta, jotka suoritetaan näyttötutkintoina. Liikunnan alan ammattitutkintoja ovat liikunnan ammattitutkinto, jossa on neljä eri osaamisalaa, liikuntapaikkojen hoitajan ammattitutkinto sekä

valmentajan ammattitutkinto. Liikunnan alan erikoisammattitutkintoja ovat liikuntapaikkamestarin erikoisammattitutkinto ja valmentajan erikoisammattitutkinto. (Liikunta-alan tutkinnot Suomessa 2011.)

Opetushallitus on laatinut kunkin ammatti- ja erikoisammattitutkinnon näyttötutkinnon perusteita käsittelevän määräyksen. Opetushallituksen liikunta-alan näyttötutkintoja käsittelevän määräyksen 39/011/2006 Liikunnan ammattitutkinto 2006 mukaan näyttötutkinnot ovat ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomia“ ja ne “muodostuvat työelämästä ja sen kehittämistarpeista johdetuista kokonaisuuksista.” Näyttötutkintojen perusteita koskevissa määräyksissä esitellään tutkinnon tehtävät ja tavoitteet, tutkinnon muodostuminen ja tutkinnon ammattitaitovaatimukset ja arvioinnin kohteet ja kriteerit. (Määräys 39/011/2006 2006, 7-56.)

Ammattikorkeakoulutason liikunnan- ja vapaa-ajan koulutusohjelmasta oppilas valmistuu liikunnanohjaajana (AMK). Bachelor of Sport Studies, Degree Programme in Sports and Leisure on liikunnan ja vapaa-ajan koulutusohjelmaa vastaava ohjelma, joka on kokonaan englanninkielinen. (Liikunta-alan tutkinnot Suomessa 2011.)

Liikunnan ylempään ammattikorkeakoulututkinnon pääsyvaatimuksena on soveltuva korkeakoulututkinto sekä riittävä työkokemus tutkinnon suorittamisen jälkeen. Tutkinnon suorittanut käyttää ammattinimikettä liikunnanohjaaja (ylempi amk). Ylempi ammattikorkeakoulu antaa yliopiston maisteritutkintoon rinnastettavan kelpoisuuden. Liikunnan ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja ovat liikunta-alan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma ja terveydenedistämisen koulutusohjelma. Master of Sport Studies, Degree Programme in Sport and Development Management, on vastaava englanninkielinen ohjelma. (Liikunta-alan tutkinnot Suomessa 2011.)

Liikunta-alan yliopistotutkintoja ovat liikuntatieteiden opinnot. Liikuntatieteiden maisteriopintojen pääaineet ovat liikuntapedagogiikka, liikunnan yhteiskuntatieteet, liikuntafysiologia, biomekaniikka ja valmennus- ja testausoppi. Liikuntatieteiden kandidaatin tutkinto on alempi korkeakoulututkinto, jonka suorittamiseksi vaaditaan tiedekunnan yhteisten opintojen, pääaineen aineopintojen ja yhden sivuaineen

perusopintojen suorittamista. Liikunnan aineenopettajan pätevyys oikeuttaa toimimaan liikunnan aineenopettajana peruskoulussa. (Liikunta-alan tutkinnot Suomessa 2011.)

3.3 Liikunta-alan ammattikorkeakoulutus

Liikunta-alan ammattikorkeakoulutus on laajuudeltaan 210 opintopistettä ja antaa tutkintonimikkeen liikunnanohjaaja (AMK). Koulutus kestää kokopäiväopiskeluna 3-3,5 vuotta ja se on osassa ammattikorkeakouluista mahdollista suorittaa myös monimuoto-opiskeluna. Koulutuksen järjestävät HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu/Vierumäen yksikkö, Kajaanin ammattikorkeakoulu, Rovaniemen ammattikorkeakoulu ja ruotsinkielisenä koulutuksena Arcada. (Liikunta-alan tutkinnot Suomessa 2011.) Seuraavissa kappaleissa perehdytään opetushallituksen sekä suomenkielisten koulutuksentarjoajien kuvauksiin liikunnan ja vapaa-ajan koulutusohjelmasta, niiden sisältöihin ja tavoitteisiin. Opetushallituksen koulutusohjelmakuvaus löytyy sen julkaisusta Korkeakouluopinnot 2009–2011, jossa esitellään kaikki Suomen ammattikorkeakouluissa tarjottavat koulutusohjelmat.

Opetushallituksen julkaisussa Korkeakouluopinnot 2009–2011 (2009, 114) liikunnan- ja vapaa-ajan koulutusohjelman esittelyssä liikunta- ja vapaa-aika-ala tuodaan esille monipuolisia työmahdollisuuksia tarjoavana alana, jolle on ominaista kansainvälisyys ja monikulttuurisuus. Opiskelu yhdessä muiden alalle suuntautuneiden kanssa kuvataan käytännönläheiseksi, innostavaksi ja haastavaksi. Julkaisussa korostetaan liikunnanohjaajan kuuluvan osata innostaa myös muita liikkumaan.

(Korkeakouluopinnot 2009–2011, 114.)

Lisäksi julkaisussa kerrotaan, että liikunnanohjaaja (AMK) voi työskennellä mm. kuntien, liikuntajärjestöjen ja -seurojen tai yksityisten liikunta- tai matkailuyritysten palveluksessa ja hänen yleisimpiä työtehtäviä ovat ohjaajana, kouluttajana tai valmentajana toimiminen. Myös projekti-, hallinto- ja asiantuntija- sekä johtotehtävien sanotaan olevan mahdollisia. Alan yksityisten palvelujen tarjonnan painotetaan kasvavan koko ajan, ja siksi yhä useamman nähdään työllistyvän itsenäisenä yrittäjänä ja ammatinharjoittajana. (Korkeakouluopinnot 2009–2011, 114.)

Opetushallituksen julkaisun mukaan liikunnan- ja vapaa-ajan ohjaajan koulutusohjelmien yhteisiä sisältöjä ovat monipuolinen liikuntaosaaminen, liikunnanohjaus eri ryhmille, kieli- ja viestintäopinnot, ihmisen terveys ja toimintakyky sekä yhteiskuntaopinnot ja yrittäjyys. Opiskeluun kerrotaan sisältyvän myös runsaasti erilaisia työelämän kanssa yhdessä toteutettuja projekteja. (Korkeakouluopinnot 2009–2011, 114.)

Julkaisussa esitellään lyhyesti koulutusohjelmien suuntautumisopinnot. Julkaisun mukaan opintojen loppuvaiheessa opiskelija voi erikoistua mm. valmennukseen, soveltavaan liikuntaan, terveysliikuntaan, luonto- ja elämysliikuntaan tai matkailu- ja ohjelmapalvelujen tuottamiseen, ja suuntautumisopintojen tarjonnan painotetaan vaihtelevan eri ammattikorkeakouluissa. (Korkeakouluopinnot 2009–2011, 114.)

HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulun koulutusohjelmaesittelyssä painotetaan laaja-alaista liikuntaosaamista ja ammatillista erikoistumista. Liikuntaosaamisen nähdään kulminoituvan ihmisten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin, jonka rakentamiseen katsotaan tarvittavan viestintä- ja vuorovaikutustaitoja, opetus- ja ohjaustaitoja, liikuttamisosaamista, organisointi- ja yhteiskuntaosaamista sekä asioiden kehittämistaitoja ja ihmistuntemusosaamista. (HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu 2010.)

Liikunta-alan kansainvälistä luonnetta painotetaan HAAGA-HELIAN koulutusohjelmaesittelyssä tuoden ilmi, että tutkintoon on mahdollisuus sisällyttää yhteisten kieliopintojen lisäksi vapaasti valittavia kieliopintoja sekä työharjoittelua tai vaihto-opiskelua ulkomailla. Opiskelijoille tarjotaan esittelyn mukaan mahdollisuus kansainvälistymiseen myös erilaisten urheiluopistoyhteistyötapahtumien kautta. (HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu 2010.)

HAAGA-HELIAN koulutusohjelmaesittelyssä yrittäjyydelle annetaan suuri painoarvo: yrittäjyys nähdään koko opiskeluun integroituna, eettisiä periaatteita sisältävänä ja työelämäyhteistyöhön kytkeytyneenä käsitteenä. Asioiden tutkimisen ja kehittämisen

nähdään myös olevan yrittäjyyttä, ja parhaimmillaan sen kerrotaan voivan johtaa oman yrityksen perustamiseen jo opiskelun aikana. (HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu 2010.)

Liikunnanohjaajaopiskelijasta kasvaa HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulun esille tuomien tavoitteiden mukaan “taitava ja monipuolinen liikunta-alanosaaaja, joka pystyy työskentelemään julkisen alan, kansalaisjärjestöjen tai yritysten tehtävissä ja kehittämään toimialaansa tulevaisuuden muuttuvissa työympäristöissä”, ja jolla on “monipuoliset valmiudet toimia liikunta- ja vapaa-aika-alan ohjaus-, johto-, suunnittelu- ja asiantuntijatehtävissä tai itsenäisenä yrittäjänä tai ammatinharjoittajana.” Tärkeänä pidetään myös, että opiskelija tuntee vastuunsa oman ammattitaitonsa kehittamisestä ja ammatillisen identiteettinsä kehittamisestä. (HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu 2010.)

HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulun liikunnan ja vapaa-ajan koulutusohjelman suuntautumisvaihtoehdot ovat liikunta- ja luontomatkailu, soveltava liikunta, terveysliikunta sekä valmennus. Suuntautumisopintojen jälkeen opiskelija syventää osaamistaan joko liikunta-alan johtamiseen, liikuntayrittäjyyteen, pedagogiikkaan tai viestintään ja mediaan. (HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu 2010.)

Kajaanin ammattikorkeakoulun liikunnan- ja vapaa-ajan koulutusohjelmaesittelyssä painotetaan opiskelijan valmistuvan liikunta-alan ammattilaiseksi ja asiantuntijaksi. Ammatillisen osaamisen katsotaan perustuvan monitieteiseen tietoperustaan, käytännön osaamiseen sekä vuorovaikutustaitoihin. Koulutus-, suunnittelu- ja kehittämistehtävien lisäksi liikunnanohjaaja (AMK) nähdään liikunta-alan asiantuntijatehtävissä, haastavien ammatillisten tehtävien tai hankkeiden johtajana sekä monialaisten työryhmien ja verkostojen toimijana. (Kajaanin ammattikorkeakoulun opinto-opas, 2.)

Kajaanin ammattikorkeakoulussa koulutusohjelman tavoitteet liikunnanohjauksen osalta määritellään tarkasti opiskelijan saamien tietotaitojen kautta. Opiskelijan tulee tuntea ja hallita liikuntamuotojen perustiedot ja taidot, liikuntaharjoittelun

vaikutusmekanismit, erilaiset opetusmenetelmät sekä soveltavan liikunnan, kasvatustyön perusteet ja testauksen perusteet. Opiskelijan on tavoitteiden mukaan kyettävä suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisille kohderyhmille tarkoituksenmukaisia harjoitus- ja valmennusohjelmia ja myös laajoja liikunnan opetuskokonaisuuksia ja toimintamalleja. (Kajaanin ammattikorkeakoulun opinto-opas, 3.)

Koulutusohjelmaesittelyssä nousee esille, että myös Kajaanin ammattikorkeakoulussa katsotaan, että opiskelijan tulee osata toimia liikunta-alan organisaatioiden asiantuntija- ja esimiestehtävissä, edistää liikunnan asemaa yhteiskunnassa ja tuntea liikunta-alan yritystoiminnan mahdollisuuksia. Myös sitä, että opiskelija muodostaa omiin arvoihinsa ja tietorakenteisiinsa perustuvan ohjaus- ja oppimiskäsityksen liikunnanohjaajana, pidetään tärkeänä. (Kajaanin ammattikorkeakoulun opinto-opas, 3.)

Suuntautumisvaihtoehtoja Kajaanin ammattikorkeakoulun liikunnan ja vapaa-ajan koulutusohjelmassa ovat terveyslääkintä, aktiviteettimatkailu ja lasten ja nuorten liikunta. (Kajaanin ammattikorkeakoulun opinto-opas, 5.)

Rovaniemen ammattikorkeakoulun koulutusohjelmaesittelyssä painotetaan niin ikään, että liikunnanohjaajakoulutuksesta opiskelija valmistuu tulevaisuuden asiantuntijaksi liikunta-alan organisointi-, ohjaus- ja esimiestehtäviin. Koulutusohjelmaesittelyssä kerrotaan opetushallituksen liikunnan- ja vapaa-ajan koulutusohjelmaesittelyä myötäillen työtehtävien olevan moninaisia käsittäen erilaisten väestö- ja ikäryhmien liikunnan ohjaustehtäviä sekä alan yhteiskunnallisia, hallinnollisia, työterveydellisiä, valmennuksellisia ja kaupallisia tehtäviä. (Rovaniemen ammattikorkeakoulu.)

Opiskelun esitellään olevan käytännönläheistä ja toiminnallista ja aitoihin työ- ja toimintatilanteisiin sijoittuvaa. Yhteisissä ammattiopinnoissa keskitytään Rovaniemen ammattikorkeakoulun liikunnanohjaajakoulutuksessa liikuntakasvatukseen ja terveyden edistämiseen liikunnan avulla, ja sen kerrotaan antavan vankan ammattitaidon liikunnan ohjaamiseen ja liikuntatoiminnan johtamiseen. (Rovaniemen ammattikorkeakoulu.)

Rovaniemen ammattikorkeakoulussa opiskelija voi liikunnan- ja vapaa-ajan koulutusohjelmassa suuntautua terveystuokuntaan, luontoliikuntaan tai urheiluvallmennukseen. (Rovaniemen ammattikorkeakoulu.)

3.4 Liikunta-alan ammattikorkeakoulutuksen asema

Ensimmäiset 77 liikunnanohjaajaa (AMK) valmistuivat vuonna 2002.

Liikunnanohjaajan (AMK) tutkinnon sai vuosina 2002–2006 suoritettua Haaga-instituutissa, Lahden ammattikorkeakoulussa, Rovaniemen ammattikorkeakoulussa ja ruotsinkielisenä Yrkeshögskolan Sydvästissä. Haaga-instituutti vaihtoi nimekseen HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu vuonna 2007. Kajaanin ammattikorkeakoulussa ensimmäinen liikunnan ja vapaa-ajan koulutusohjelma alkoi vuonna 2005. Lahden ammattikorkeakoulussa viimeinen liikunnanohjaajan (AMK) tutkinto käynnistyi syksyllä 2007, jonka jälkeen vuodesta 2008 alkaen se yhdistettiin HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulun liikunnan ja vapaa-ajan koulutusohjelmaan. Yrkeshögskolan Sydvästissä viimeinen ruotsinkielinen liikunta-alan koulutusohjelma käynnistyi vuonna 2007, ja vuodesta 2008 alkaen liikunnanohjaajan (AMK) koulutuksen on voinut suorittaa ruotsinkielisenä Nylands svenska yrkeshögskolan Arcadassa. (Hakeneet, hyväksytyt ja opiskelupaikan vastaanottaneet koulutusohjelmittain.)

Opetushallituksen tilastosta ammattikorkeakoulutukseen hakeneista, hyväksytyistä ja paikan vastaanottaneista selvisi, että syksyllä 2010 alkaneeseen liikunnan- ja vapaa-ajan ohjaajan nuorten suomenkieliseen koulutusohjelmaan haki yhteensä 3225 hakijaa, joista 45 % oli naisia. Kaikkiaan 39 % hakeneista kyseinen koulutusohjelma oli ensisijainen hakutoive. HAAGA-HELIA ammattikorkeakouluun liikunnanohjaajan (AMK) tutkintoa suorittamaan haki 1883 hakijaa, Kajaanin ammattikorkeakouluun 669 ja Rovaniemen ammattikorkeakouluun 673 hakijaa. Tutkintoa suorittamaan hyväksyttiin kaikissa kolmessa ammattikorkeakoulussa yhteensä 172 hakijaa, joista 161 ensisijaisia hakijoita. Hyväksytyjen määrä on 5,33 % kaikista hakijoista. Opiskelupaikan otti vastaan syksyllä 2010 yhteensä 137 opiskelijaa. HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulussa opiskelupaikan vastaanottaneita oli 64, Kajaanin

ammattikorkeakoulussa 24 ja Rovaniemen ammattikorkeakoulussa 49. (Hakeneet, hyväksytyt ja opiskelupaikan vastaanottaneet koulutusohjelmittain.)

Tilastokeskuksen tietojen mukaan vuonna 2002–2006 valmistuneista liikunnanohjaajista (AMK) työllistyi heti valmistumisen jälkeen päätoimisesti 69 % yhteensä 607 liikunnanohjaajasta (AMK). Opiskelua jatkoi päätoimisesti tai työn ohella yhteensä 23 % valmistuneista. (Lappalainen 2009, 4.) Lappalaisen tekemään kyselyyn vastanneesta 76 liikunnanohjaajasta (AMK) 90 % oli töissä 2-3 vuoden kuluttua tutkinnon suorittamisesta. Heistä 66 % oli vakituksessa työsuhteessa ja 24 % määräaikaisessa työsuhteessa. Ennen työsuhteen alkua useat ohjaajat olivat kerryttäneet työkokemusta liikunta-alalta useasta eri työpaikasta. Vastaajat kokivat tutkinnon suorittamisen vaikuttaneen työnsaantiin eniten, ja myös työkokemuksella ja jollain alaan liittyvällä erityisosaamisella nähtiin olevan painoarvoa. (Lappalainen 2009, 6.)

Lappalaisen vuonna 2009 tekemässä tutkimuksessa Katsaus liikunnanohjaajien (AMK) koulutukseen ja työhön tarkastellaan liikunnanohjaajien (AMK) työllistymistä vuosina 2002–2008 sekä liikunnanohjaajien kokemuksia ammattikorkeakoulutuksesta ja työelämän vaatimuksista. Kajaanin ammattikorkeakoulu. Tutkimus teetettiin kyselynä, joka toteutettiin kyselylomakkeella vuosien 2005–2006 aikana HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulun ja Rovaniemen ammattikorkeakouluista valmistuneille liikunnanohjaajille. Kyselyyn vastasi 76 liikunnanohjaajaa. (Lappalainen 2009, 1.)

Lappalaisen (2009, 18–19) tutkimuksessa selvisi, että liikunnanohjaajaan koulutukseen oltiin suoritusasteen tehtävien, kuten ohjaamistaitojen, osalta tyytyväisiä, mutta asiantuntijuus- ja esimiestyöhön ja yrittäjyyteen perehdyttämistä toivottiin painotettavan enemmän.

Kyselytutkimuksen vastauksista nousi voimakkaasti esiin liikunnanohjaajan työn aliarvostus. Sen katsottiin näkyvän palkkauksessa sekä liikuntaneuvojen ja liikunnanohjaajien tutkinnon rinnastamisessa keskenään. Tämän katsottiin vaikuttavan myös työn saantiin. Liikunnanohjaajille ammattikorkeatutkinnolla ei myöskään koettu olevan sijaa työkentällä. (Lappalainen 2009, 15–16.) Ammattikorkeakoulusta

valmistuneiden liikunnanohjaajien aliarvostus kertoo Lappalaisen (2009, 19) näkemyksen mukaan tarjolla olevien työpaikkojen ja koulutuksen ristiriidasta. Syynä voi olla, että korkeakoulun tuottamasta osaamisesta ei ilmeisesti ole työnantajalla oikeaa käsitystä. Toisaalta koulutusta vastaavien työpaikkojen niukkuus saattaa ohjata tutkinnon suorittaneita hakeutumaan töihin, joihin riittää liikuntaneuvojien koulutus. Työn vaatimukset ja sisällöt eivät rajaudu selvästi liikunnanohjaajien ja liikuntaneuvojien välille. Ammattikorkeakoulututkinto on vielä uusi asia, eikä sen tuoma tutkinto ole vielä ottanut paikkaansa työmarkkinoilla. (Lappalainen 2009, 19.)

Liikunnanohjaajien tulevaisuus työmarkkinoilla nähtiin Lappalaisen tutkimuksen tulosten valossa positiivisena. Hyvinvointi- ja terveystieteiden tehtävien lisääntyessä ja terveyden edistämisen aseman kohentuessa monipuolisten liikunnan palvelujen kysynnän odotetaan kasvavan. (Lappalainen 2009, 19.)

Tiensuu arvioi selvityksessään Liikunta-alan työvoiman koulutustarve 2010 liikunta-alan koulutusohjelmien aloittajatarvetta vuosina 1995–2010. Selvityksessä huomioitiin työllistyminen, työvoimatarpeet, arvio kansantalouden kehityksestä sekä opintojen kulku ja ammatilliset siirtymät. Selvityksen pohjalta tehdyn arvion mukaan vuosittainen aloittajatarve on opistoasteella 51 ja korkeakouluilla 85. Korkeakoulutettujen tarjonta on aikaisemmin ollut suhteellisen vähäistä, jolloin sitä edellyttäviin ammatteihin on sijoittunut myös alemman koulutuksen saaneita. (Tiensuu 1997, 42, 46.)

Liikunnanohjaajan ammattikorkeakoulutuksessa on se mielenkiintoinen piirre, että tutkintonimikkeestä on käyty keskusteluja usean vuoden ajan (Häyrinen, R. 23.9.2011). Häyrisen mukaan tutkintonimike liikunnanohjaaja (AMK) on jo pitkään ollut lukuisten muutosyritysten alla, sillä se on koettu epätarkaksi kuvaamaan liikunnanohjaajan (AMK) todellista ammattitaitoa ja työnkuva. Jo 1990-luvulla pohdittiin nimikettä ja tuolloinen Suomen Liikunnanohjaajat ry teki useita kyselyjä nimikkeestä. Se julisti jopa nimikekilpailun saadakseen parempia vaihtoehtoja, mutta tulokset jäivät laihoiksi. Samaan aikaan keskustelua käytiin myös alan kouluttavissa oppilaitoksissa (urheiluopistoissa), mutta asia ei edennyt senkään puolesta. 1990-luvun puolivälissä, kun liikunta-alan ammattikorkeakoulututkintoa hahmoteltiin, keskustelu nimikkeestä

jatkuu edelleen. Liikunta-alan koulutustoimikunnassa asia tuli päätöksen eteen, kun nimikkeet tuli antaa liikunnanohjauksen perustutkinnolle ja liikunnanohjaaja ammattikorkeakoulututkinnolle. Sopivampia nimikkeitä ei löytynyt: liikunnanohjaaja (AMK) jäi ammattikorkeakoulun tutkintonimikkeeksi ja liikunnanohjauksen perustutkinnolle annettiin liikuntaneuvoja. Vielä marraskuussa 2009 SLA yhdessä Nuoli ry:n kanssa järjestivät seminaarin, jossa keskusteltiin liikunnanohjaaja (AMK) nimikkeestä. Mukana seminaarissa olivat yliopisto, Arena, koulutustoimikunta, OPM sekä ammattikorkeakoulut. Seminaarin tiimoilta asia jäi edelleen samaan tilaan kuin ennen. Tämän jälkeen SLA teetti muiden yhteistyöorganisaatioiden kanssa kyselyn, joka toimii tämän tutkimuksen toisena tutkimuskohteena. (Häyrinen, R. 23.9.2011.)

4 Liikuntakulttuuri

Liikuntakulttuurilla tarkoitetaan organisoituja ja organisoimattomia liikunta-aktiviteetteja, huippu-urheilua, lasten- ja nuorten liikuntaa sekä kuntoliikuntaa (Haarma 2010, 24). Suomalainen liikuntakulttuuri on yhteiskunnan kehityksen mukana kasvanut monimuotoiseksi, ammattimaistunut, eriytynyt ja institutionalisoitunut eli tullut osaksi yhteiskuntapolitiikkaa. Sekä liikuntaa harrastavien että liikuntaa toteuttavien tahojen ja henkilöstön määrä ovat kasvaneet merkittävästi. Liikunnan ja urheilun harrastamiseen tai vapaaehtoistoimintaan osallistuu suuri osa 5.3 miljoonasta suomalaisesta ja liikunta on vakiinnuttanut asemansa yhtenä suomalaisten yleisimpänä vapaa-ajan harrasteena. Liikunta on tuotu koko kansan ulottuville, ja sen piiriin on tullut uusia suuria väestöryhmiä (Heinilä 2010, 171–172; Heikkala 2009, 6-7; Liikunta valintojen virrassa 2007, 15.) Liikuntakulttuurin tehtäväkenttä on laajentunut, ja sen voidaan katsoa sisältävän kolme pääasiallista ilmenemismuotoa: kilpailun, kunnon ja hyvinvoinnin tien (Heikkala 2009, 7-8).

4.1 Liikuntakulttuuri yhteiskunnassa

Hallituksen vuoden 2007 toimintaohjelmaan on liikunnan osalta laadittu, että ”Liikuntapolitiikalla edistetään väestön hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä elämänkaaren eri vaiheissa.” Painopiste asetetaan lasten ja nuorten liikunnalle. Myös liikunnan paikallisen ja kunnallisen tason toimintaedellytyksien sekä liikunnan laajalaisen tasa-arvon vahvistaminen nostetaan esiin. Kilpaurheilu mainitaan yhteiskuntavastuullisen ja kansainväliseen menestykseen tähtäävän huippu-urheilun tukemisen muodossa. Näihin tavoitteisiin pyritään vuonna 2008 julkaistun opetusministeriön laatiman muistion Liikkuva ja hyvinvoiva Suomi 2010-luvulla antamien suuntaviivojen mukaisesti. Tämä kansallinen liikuntaohjelma sisältää kartoituksen liikunnan nykytilasta sekä 43 toimenpide-ehdotusta liikunnan edistämiseksi. (Heinilä 2010, 171–174.)

Liikuntatoiminta näkyy liikuntaseuroissa ja -järjestöissä eli kolmannessa sektorissa, julkisen sektorin toteuttamissa toiminnoissa ja yksityisten yritysten palveluina.

Liikuntaseurat tuottavat arviolta noin 65 % kaikista liikuntapalveluista. Liikuntaseurojen toiminta kohdistuu pääosin lasten ja nuorten harrastus- ja kilpailutoimintaan, ja se on vahvasti vapaaehtoistoiminnan varassa. Suomessa on noin 9000 liikuntaseuraa, jotka vaihtelevat huomattavasti niin kooltaan, tavoitteiltaan kuin toimintatavoiltaan. Kunnallinen liikuntatoimi luo edellytyksiä kaikenikäisten liikkumiselle eli pääasiassa vastaa liikuntaympäristöjen suunnittelusta ja rakentamisesta. Kuntien tuottamien liikuntapalvelujen osuus kaikista liikuntapalveluista on arviolta 25 %. Myös kouluissa tapahtuva liikunnanopetus ja liikuntakasvatus nähdään merkittävänä julkisen sektorin liikunnan toteuttamisväylänä. Yksityinen sektori toteuttaa kymmenisen prosenttia liikuntapalveluista. (Liikunta valintojen virrassa 2007, 16, 58–60.) Vuonna 2006 liikunta-alan yksityisiä yrityksiä olin noin 4200 (Heikkala 2009, 17). Työ- ja elinkeinoministeriön yrittäjyyskatsauksen 2009 mukaan liikuntapalvelut ovat uusille kasvu-urille nousseet yritystoiminnan alue, ja yksityisten liikuntapalveluiden määrä onkin yli kolminkertaistunut 2000-luvulla (ELY-keskus 2011).

4.2 Liikuntakulttuurin kehityksen vaiheet

Liikuntakulttuurin juuret ovat maatalousyhteiskunnan ruumiinkulttuurissa, jota edusti elinkeinoliikunta, pelit ja kisailut. 1800-luvun lopulla tapahtuneet muutokset yhteiskunnassa, kuten sääty-yhteiskunnan mureneminen, elinkeinoelämän vapautuminen, väkiluvun kasvu ja teollistuminen, mahdollistivat liikuntakulttuurin leviämisen suureksi joukkoliikkeeksi. Ensimmäiset urheiluseurat perustettiin 1800-luvun puolivälissä. Liikunnan ja urheilun järjestäytymisen ajanjakso sijoittuu 1900–1930-luvuille, jolloin uusia urheiluseuroja perustettiin runsaasti. Liikunta ja urheilu levisivät varsin nopeasti koko kansalle aina työväestölle asti, vaikka porvarillisen ja työväen urheilu eriytyivätkin toisistaan. (Heikkala 2009, 5; Koski 1994.)

1930-luvulla lajinomainen urheilu ja kilpailulliset tavoitteet nousivat tärkeään asemaan; urheiluorganisaatioiden toiminnassa huomioitiin lajien tarpeet ja liikuntapaikkojen määrää nostettiin. Kun kunnallinen liikuntapolitiikka kehittyi, liikuntajärjestöjen keskinäinen kilpailu kuntien resursseista kiristyi ja liikuntakulttuurin vallitsevana ajatuksena oli ”kilpailun tie”. Tämä harrastukselliskilpailullinen kausi jatkui 1960-

luvulle. Kilpailun myötä urheiluseurojen käytössä olevan valmennustiedon arvo ja merkitys nousi, ja kilpailullis-valmennuksellisenä kautena tunnetun 1970-luvun aikana urheilujärjestöjen toiminta ja valmentajien koulutusjärjestelmät tieteellistyivät ja suunnitelmallistuivat. (Itkonen 1999.)

Maaltamuutto, työn ruumiillisen rasituksen väheneminen, terveyttä koskevan tietouden ja hyvinvointivaltion kehittymistä seurannut vapaa-ajan kulutuksen lisääntyminen johtivat kuntoliikunnan nousemisen kilpaurheilun rinnalle (Haarma 2010, 16, 24; Koski 1994). 1960-luvulla liikunnasta tuli osa yhteiskuntapolitiikkaa, ja kuntoliikunta-ajattelun seuraukset näkyivät paikallistasolla asti erityisesti pitkäjänteisten urheilulaitosten rakennesuunnitelmien muodossa. Tämä ”kunnan tie” voimistui 1970- ja 1980-luvuilla. (Heikkala 2009, 6; Itkonen 2000; Ilmanen, Itkonen, Matilainen & Vuolle 2004, 14–15.) Jakso huipentui vuoden 1980 alussa voimaan astuneessa liikuntalaissa, jossa säädettiin useita liikunnan osa-alueita ja luotiin puitteet liikunnan ohjauksen ja hallinnon kehittämiseksi. (Liikunta valintojen virrassa 2007, 62; Haarma 2010, 24; Ilmanen ym. 2004, 15.)

Institutionalismien vuosikymmeneksi kutsutulla 1980-luvulla tapahtui liikuntajärjestöjen ja lajiliittojen resurssien, henkilöstömäärien ja toimintamuotojen kasvu. Myös lajikirjo, seurojen määrä ja liikuntajärjestöjen saama valtionapu lisääntyivät. 1980-luvun loppupuolella nousi uusia liikuntatoiminnan muotoja, ja liikuntatoiminta alkoi eriytyä moninaisempaan suuntaan. Liikuntakulttuurin liitettiin ”kilpailun” ja ”kunnan tien” rinnalle ”hyvinvoinnin tie”, sillä liikunnan avulla alettiin tavoitella selkeämmin fyysisen, henkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn edistämistä. Siirryttäessä rakennemuutoksen ja eriytyksen vuosikymmeneksi nimetylle 1990-luvulle taloudellinen taantuma aiheutti sen, että liikuntajärjestöjen resurssit niukkenivat ja valtionapujen jaossa otettiin käyttöön tulosohjaus. Aiempina vuosina rakentunut hierarkkinen lajikohtainen keskusjärjestörakenne purkautui ja perustettiin toimialajärjestöjä eri liikuntakulttuurin muodoille. (Heikkala 2000; Itkonen 2000; Haarma 2010, 25.)

2000-luvulla liikuntakulttuuri on moniulotteinen ja alan asiantuntijoiden mukaan pirstaloituneempi kuin koskaan. Liikunta perustuu useille eri arvopohjille, ja

muuttuneet merkitysrakenteet sekä korostunut yksilöllistyminen näkyy valintoja ohjaavissa tekijöissä. Liikuntakulttuurin laajeneminen ja eriytyminen jatkuu edelleen, mutta liikuntapalveluja tuottavien sektoreiden yhteistyön lisääntyessä niiden rajapinta hämärtyy. Liikunta on kiinteä osa suomalaista yhteiskuntaa ja yhteiskuntapolitiikkaa, ja se näkyy sekä yleisesti yhteiskunnassa että ihmisten arjessa. (Heikkala 2009, 6, 8; Saarnivaara 2000.)

4.3 Liikuntakäyttäytyminen

Suomessa liikunnan merkitykset ovat laajentuneet ja erilaistuneet voimakkaasti viimeisten vuosikymmenien aikana (Liikunta valintojen virrassa 2007, 15). Liikunnan merkitys on myös muuttunut perinteisestä kilpa- ja kuntosuorituksen harrastamisesta enemmän omaehtoisempaan suuntaan, jossa suositaan terveys- ja rentoutusvaikutteisia sekä elämyksiä tuovia liikuntamuotoja. Lisäksi liikuntaharrastuksesta haetaan elämyksiä, elämänlaatua, yhteisöllisyyttä, terveyttä ja elämänhallinnan tunnetta. (Kontsa, Koskinen, Kämppi, Puronaho & Vehmas 2005, 18; Tähtinen, Rinne, Nupponen & Heinonen 2002.) Liikunnan eri muodot ja useat järjestäjätahot kuvastavat liikunnan laaja-alaista hyväksyntää yhteiskunnan tasolla (Liikunta valintojen virrassa 2007, 16). Lajitarjonnan laajetessa myös ihmisten urheilulliset ja liikunnalliset valinnat ovat yksilöllistyneet, jolloin liikunta ja urheilu tarjoavat myös mahdollisuuksia ihmisten identiteetti-työlle. (Ilmanen ym. 2004, 15; Tähtinen ym. 2002.)

Liikunnan sirpaloituminen, tavoitteiden eriytyminen ja liikunnan sisällyttäminen muuhun toimintaan ovat tehneet liikunnan arvioinnin ja mittaamisen työlääksi. Suomalaisessa arvoinnissa on viime vuosina yleistynyt liikunnan kriteeriksi sellainen liikunta, joka ylläpitää terveyttä. (Liikunta valintojen virrassa 2007, 16.)

Terveys, toimintakyky ja hyvinvointi ovat viime vuosina keskimäärin kohentuneet. Myös liikunnan harrastus on lisääntynyt, mutta asiointiin ja työhön liittyvä arkiliikunta on vähentynyt, mikä korostaa liikuntaharrastuksen merkitystä fyysisen aktiivisuuden ylläpitäjänä. Yhteiskunnan rakenne- ja kulttuurimuutoksista johtuen elämäntapojen kokonaisuus on merkittäväällä osalla väestöä epätasapainossa, mikä aiheuttaa

lisääntyvässä määrin uhkia, kuten ylipainosta johtuva aikuisiän diabetes, sydän- ja verisuonisairaudet, lisääntynyt alkoholin käyttö ja sosiaalinen syrjäytyminen. (Liikunta valintojen virrassa 2007, 10; Heikkala 2009, 3; Kontsa ym. 2005, 15.)

Hyvinvointi- ja liikuntaerot sosioekonomisten ryhmien välillä ovat kasvaneet. Työssäkäynti ja koulutus ilmenevät hyvinvointia tuottavina ja suojaavina tekijöinä. Polarisatiosta eli jakautumisesta riittävästi liikkuviin ja ei-liikkuviin odotetaan seuraavan se, että aktiiviset liikkujat lisäävät harrastustaan ja passiiviset jäävät jatkossakin liikuntakulttuurin kehityksen ulkopuolelle. Liikunta- ja terveyserot alkavat muodostua jo alle kouluikässä, sillä lapsuus- ja nuoruusiän liikunta, kunto ja kehonpaino ennustavat aikuisiän liikuntakäyttäytymistä ja terveyttä. (Liikunta valintojen virrassa 2007, 10–11, Kontsa ym. 2005, 21.)

Alle kouluikäisten lasten liikkuminen on pääsääntöisesti lapsen omaehtoista leikkiä ja liikkumista. 3-18-vuotiaista lapsista ja nuorista liikuntaa harrastaa 92 %, kun vuonna 1995 vastaava luku oli 76 %. Lasten ja nuorten on kuitenkin arvioitu olevan huonokuntoisempia kuin ennen ja lihaviiden lasten osuus on kasvanut. Päivittäinen leikkiminen ja keskinäinen pelaaminen lasten keskuudessa on vaihtunut määrättyin ajoin tapahtuvaksi lajiharjoitteluksi, jolloin peruselämän fyysinen aktiivisuus on vähentynyt merkittävästi. Liikunnan harrastamisen useus on yhteydessä harrastettavien lajien määrään. Liikuntaharrastus on huipussaan noin 10–12-vuoden iässä ja on suosituimpaa poikien kuin tyttöjen keskuudessa. Myös koulunkäynti selittää liikunnan harrastamista, sillä peruskoulua tai lukiota käyvät nuoret harrastavat liikuntaa 15 % enemmän kuin ammatillista koulutusta käyvät tai työelämässä olevat nuoret. Suomalaisten lasten ja nuorten suosituimpia lajeja ovat jalkapalloilu ja pyöräily. Kaikista 3-18-vuotiaista lapsista ja nuorista keskimäärin 43 % harrastaa liikuntaa urheiluseuroissa. 9-12-vuotiaissa seuroissa liikkuu lähes 60 %, mutta 15–18-vuotiasta enää reilu kolmannes. Liikunnan nuorisokulttuuriset ulottuvuudet ovat lisääntymässä perinteisen urheiluseurakulttuurin vaihtoehtona. Omatoimisesti yksin liikuntaa harrastaa tutkimuksen mukaan 37 % ja kaverien kanssa 48 % lapsista ja nuorista, mutta nämä luvut ovat laskeneet viime vuosien aikana. (Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010 2010a, 7, 13; Liikunta valintojen virrassa 2007, 11, 13, 18–19.)

Elintavat ja harrastukset vakiintuvat nuoruudessa, mikä korostaa liikunnanopetuksen asemaa koulutuksessa. Koulu tavoittaa vähintään yhdeksän vuoden ajan lähes kaikki kunkin ikäluokan nuorista. Koululiikunta on suosituimpia kouluaineita ja asenne siihen on myönteisempi kuin kouluun yleensä. Koululiikunnalla voidaan edistää liikunnallisuutta, mutta riittävää liikuntaa sillä ei nykyisellään voida taata. Liikuntatuntien lisätarvetta on perusteltu nimenomaan sillä, että vain koululiikunnan kautta on mahdollista tavoittaa myös ne oppilaat, joille liikunta olisi kaikkein välttämättömintä. Tuntimäärien rinnalla on keskusteltu koululiikunnan tavoitteista. (Liikunta valintojen virrassa 2007, 11, 22–23.)

Aikuisten liikunnan harrastaminen näyttää lisääntyneen aiempiin vuosiin verrattuna. 19–65-vuotiaista noin 55 % sanoo tutkimuksessa harrastavansa liikuntaa vähintään neljä kertaa viikossa, naiset useammin kuin miehet. Liikuntakulttuurin laajeneminen terveyttä edistävän liikunnan suuntaan on saanut naiset aktivoitumaan. Liikuntakertojen ohella myös harrastettavien liikuntalajien määrä ja harrastetun liikunnan rasittavuus ovat kasvaneet aikuisten keskuudessa edellisistä vuosista. Kun terveyttä edistävän liikunnan kriteerinä on liikkuminen kolmesti viikossa kohtuullisesti hikoillen, kaksi kolmasosaa suomalaisista arvioi liikkuvansa terveytensä kannalta riittävästi. Riittämättömästi liikkuvia aikuisia suomalaisia on tutkimuksen mukaan 1,2 miljoonaa. Aikuisväestön keskuudessa suosituimpia liikuntalajeja ovat kävely, pyöräily, juoksulenkkeily sekä vahvasti suosiotaan kasvattanut kuntosaliharjoittelu. Aikuiset liikkuvat pääsääntöisesti yksin (81 %) tai ryhmissä (55 %). Urheiluseuroissa ja muissa järjestöissä liikuntaa harrastaa noin 19 %, joista suurempi osa on miehiä. Seurojen rinnalla aikuisten liikuntaa organisoivat mm. työyhteisöt, kansalaisopistot, kuntien liikuntaryhmät, eläkeläisjärjestöt ja vapaamuotoiset ryhmät. Yksityisten liikunta-alan yritysten palveluja käyttää noin 15 % aikuisista, ja lisäystä on tapahtunut erityisesti naisten osuudessa. (Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010 2010b, 6-10, 15, 25-26; Liikunta valintojen virrassa 2007, 13.)

75-vuoteen asti eläkeläiset ovat jopa muita aikuisia fyysisesti aktiivisempia, mutta 75-ikävuoden jälkeen erityisesti naisten riittävä fyysinen aktiivisuus vähenee. Suomalaisten

66–79-vuotiaiden harrastamasta liikunnasta valtaosa on omatoimisesti yksin (76 %) tai ryhmässä (43 %) harrastettua liikuntaa. Suosituimpia lajeja ovat kävely, pyöräily ja sauvakävely. Kunnan liikuntapalvelujen mukana liikkuu 10 % ja seuroissa tai muissa urheilujärjestöissä yhteensä 9 % ikääntyneistä. Eläkeläisten toimintakyky ja arkitöihinnoista suoriutuminen ovat parantuneet viimeisen kymmenen vuoden aikana. (Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010 2010b, 59, 63, 67–69; Liikunta valintojen virrassa 2007, 33.)

Erityisliikunnalla tarkoitetaan sellaisten henkilöiden liikuntaa, joiden on vaikea osallistua yleisesti tarjolla olevaan liikuntaan vamman, sairauden, muun toimintakyvyn heikentymisen tai sosiaalisen tilanteen vuoksi. Erityisliikunnan piirissä liikkuu nykyisin noin 220 000 suomalaista. Erityisliikuntaa on vähitellen yhdistetty ns. yleiseen liikuntaan mm. kouluissa ja joissakin lajiliitoissa. (Liikunta valintojen virrassa 2007, 34.)

Liikuntapalvelujen suosio on kasvussa. Liikuntapalveluilta odotetaan tulevaisuudessa entistä parempaa laatua ja laadukkaasta palvelusta ollaan myös valmiita maksamaan. Palveluajattelu on tullut jäädäkseen myös liikunta-alalle. Asiakkuus on kaiken toiminnan lähtökohta. Suomalainen yhteiskunta palvelullistuu, palveluiden merkitys taloudellisen kasvun moottorina ja työpaikkojen tarjoajana kasvaa. Myös kaupallisten liikuntapalveluiden uskotaan kasvavan ja samalla toiminnan laadun paranevan. (Heikkala & Pekkala 2007, 22; Kontsa ym. 2005, 23.)

Liikuntakäyttötymisen koetaan olevan mediaherkkää. Mediakehityksen seurauksena “penkkiurheilu” on siirtynyt kentiltä ja saleilta entistä enemmän sähköisten viestimien kautta seurattavaksi. Parhaimmillaan huippu-urheilutapahtumat keräävät Suomessa yli kaksi miljoonaa TV-katsojaa. Urheileminen ja siihen liittyvä fyysinen harjoittelu hallitsi pitkään yksin liikunnan julkisuuskuvaa. Urheilu on pienelle vähemmistölle ammatti, mutta huippu-urheilun seuraaminen yhdistää ajoittain lähes koko kansakuntaa. Huippu-urheilun arvostus riippuu jatkossa sen kehityksestä mm. dopingin ja ylikaupallisuuden suhteen. Kiinnostuksen huippu-urheiluun arvellaan kuitenkin säilyvän sen viihteellisen arvon vuoksi. Kansakunnan liikuttamisessa huippu-urheilun merkitys on kuitenkin vähäinen, vaikka huippu-urheilulla on esikuvallista merkitystä erityisesti lapsille ja nuorille. (Liikunta valintojen virrassa 2007, 13, 35; Kontsa ym. 2005, 22–23.) Jyväskylän

yliopiston teettämä tutkimus urheilun julkisuuskuvasta kertoo, että kuntoliikunta ja nuorten urheilutoiminta koetaan vastaajien keskuudessa kaikkein myönteisimmiksi liikuntakulttuurin osa-alueiksi (Ilmanen ym. 2004, 45).

Koko liikuntataloudessa kulkeva summa on 2,6 miljardia vuosittain, ja sen suurimmaksi ylläpitäjäksi muodostuvat kotitaloudet, jotka käyttävät liikuntaan noin 1,82 miljardia euroa vuosittain (Liikunta-alan yritys- ja seuratoiminnan selvitys 2008, 8). Tämän 2,6 miljardin lisäksi voidaan liikuntatalouteen laskea seuroissa tapahtuva vapaaehtoistoiminta, jonka arvoksi on arvioitu miljardi euroa (Heikkala 2007). 19–65-vuotiaat aikuiset käyttävät rahaa omaehtoiseen liikuntaan ja kuntoiluun noin 700 miljoonaa euroa vuodessa. Liikuntaan käytetty summa on lisääntynyt neljässä vuodessa yli 30 prosenttia, minkä uskotaan selittyvän yksityisten yritysten maksullisten palvelujen käytön lisääntymisellä (Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010c, 17). Kunnat panostavat liikuntaan erityisesti liikuntapaikkarakentamisen muodossa noin 370 miljoonaa euroa, mistä on vähennetty toimintatuotot ja valtion osuus (Liikunta-alan yritys- ja seuratoiminnan selvitys 2008, 8).

4.4 Liikunta ja kansalaisaktiivisuus

Kansalaisaktiivisuudella tarkoitetaan ihmisten toimintaa jonkin asian aikaansaamiseksi ilman omaa taloudellista hyötyä. Toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen ja siihen liittyy hyvin usein sosiaalinen ryhmä. Yhdistystoiminta on yksi näkyvimmistä kansalaistoiminnan muodoista. Suomalaiset suosivat kansalaisyhteiskuntaa, jossa kansalaisilla on mahdollisuuksia vaikuttaa, ottaa vastuuta itseään koskevista asioista ja olla toiminnan toteuttajia. Koulutustason kehittymisen myötä ihmiset ovat tähän myöskin entistä kykenevämpiä sekä halukkaampia. Liikuntaseuratoiminta tarjoaa helpon mahdollisuuden päästä mukaan päätöksentekoprosesseihin. Seuraan kuulumisen tukee myös niin yksilön että yhteisön identiteettiä. (Koski 1994, 85, 101–102; Liikunta valintojen virrassa 2007, 11.)

Kansalaistoiminta perustuu vapaaehtoisten määrän ja sen kehitykseen (Pekkala & Heikkala 2007, 28). Tuoreimmassa kansallisessa liikuntatutkimuksessa (2010c, 6) tulee

ilmi, että yli puoli miljoonaa 19–65-vuotiasta on mukana liikunnan kansalaistoiminnassa. Lukumääränä tämä on noin 536.000 ihmistä, joka on yli 100.000 enemmän kuin vuosina 1997–1998. Kaikista liikunnan vapaaehtoistyöntekijöistä yli neljä viidesosaa toimii urheiluseuroissa tai liikuntajärjestöissä. Vapaaehtoistoiminnan ensisijainen kohde on lasten ja nuorten liikunta. Liikunnan vapaaehtoistyön suurimmat sisältöalueet ovat huoltotehtävät, “joka paikan höylänä” toimiminen, kannustaminen ja kyyditseminen. Yhdellä henkilöllä voi olla useita rooleja. (Kansallinen Liikuntatutkimus 2009–2010 2010c, 9-11.) Vaikka vapaaehtoistyöntekijöiden määrä on kasvanut, merkittävä muutos on tapahtunut vapaaehtoisuuden laadussa. Pitkäjänteinen sitoutuminen seuratoimintaan on vähentynyt, ja sen sijaan ihmisillä on suurempi halukkuus osallistua henkilökohtaisesti merkitsevään ja palkitsevaan vapaaehtoistoimintaan sekä kestoaltaan rajattuihin tapahtumiin ja tempauksiin. Innokas toimiminen seuratoiminnassa kytkeytyy tiettyyn elämänvaiheeseen ja vapaaehtoistyön kesto määräytyy yhä useammin omien lasten harrastuksen mukaan. (Liikunta valintojen virrassa 2007, 35; Liikunta-alan yritys- ja seuratoiminnan selvitys 2008, 12; Heikkala & Pekkala 2007, 28.)

Vapaaehtoinen kansalaistoiminta nähdään liikuntakulttuurin perustana, ja se on yhteiskunnan kannalta kannatettava ja edullinen toimintamuoto. Viime vuosina osa seuroista on tukeutunut vapaaehtoisen toimihenkilökunnan lisäksi myös palkattuihin ammattilaisiin. Rahallisen korvauksen käytäntö yleistyi 1970-luvulla, kun ohjaajien ja valmentajien taso parantui koulutusjärjestelmien kehittymisen myötä. Kuitenkin vain alle 10 % työntekijöistä on seurojen päätoimisesti palkkaamia työntekijöitä, mikä vahvistaa seuratoiminnan edelleenkin tukeutuvan vapaa-ajalla toteutettavaan kansalaistoimintaan. (Koski 1994; Koski 2000; Haarma 2010, 24; Heikkala 2009, 8.)

Seurojen jäsen- ja asiakaskunnan odotukset ja vaatimustaso toimintaa kohtaan ovat lisääntyneet. Kuluttajina jäsenet osaavat vaatia palvelua sekä asettaa vaateita ja velvoitteita seuran toiminnalle. Kasvavassa ja kehittyvässä kulutusyhteiskunnassa myös liikuntakulttuuri on kasvanut, kehittynyt ja muuttunut kulutusorientoituneemmaksi monesta näkökulmasta. (Heikkala & Pekkala 2007, 27; Kontsa ym. 2005, 23; Heikkala 2009, 21.) Seuratyön ammatillistuminen on ollut verikkaampaa verrattuna esimerkiksi

vastaavaan kehitykseen huippu-urheilussa. Yleislinjana seuratoiminnassa on pyrkimys ammattimaisempaan ja tavoitteellisempaan toimintaan, mutta vapaaehtoistyönä toteutettuna resurssien rajallisuus ja taloudelliset paineet luovat haasteita. (Koski 1994; Koski 2000.)

Kilpailun ja kunnan teiden rinnalla tullut hyvinvoinnintie nostaa esiin erityisesti liikunta- ja urheiluseurojen roolin kansallisen hyvinvoinnin varmistamisessa, mikä voi johtaa seurojen ja -järjestöjen perinteisen tehtävän ja roolin hämärtymiseen. Kuluttajamainen käyttäytyminen ja erilaisten liikuntaharrastusten kokeileminen ovat lisääntyneet, mikä näkyy myös kasvaneena läpivirtaamisena seuratoiminnassakin. Kansalaistoiminnassa esiintyy uusia ilmenemismuotoja sosiaalisista liikkeistä muihin vapaamuotoisiin organisaatioihin, jolloin perinteinen järjestötoiminta haastetaan. Seuratoiminta on sisäisesti eriytynyt ja projektimaistunut. (Heikkala & Pekkala 2007, 27–28; Heikkala 2009, 21–22.)

4.5 Liikunnan-alan työllistäjät

Liikunta-alan ammasteista puhuttaessa tarkoitetaan liikuntatoiminnassa käytettävän työvoiman organisoitunutta osaa. Yleensä katsotaan, että toiminta on ammattimaista, jos sitä varten on olemassa oma ammattijärjestö, siihen johtaa yksi tai useampi koulutuslinja ja se on oikeudellisesti tunnustettua. Liikuntatoiminnan monipuolistumisen myötä voidaan katsoa, että liikunta-ammattien kenttä on laajentunut voimakkaasti viime vuosina. Liikunta-alan ammatit jakautuvat useisiin ammattiryhmiin, mikä tekee työllisyyden tarkastelusta haasteellista. Liikunta-alan ammattirakenteesta ja työntekijöistä ei ole tehty kattavaa selvitystä, ja arviointia hankaloittaa kentän hajanaisuuden lisäksi tilastojen puutteellisuus. (Kontsa ym. 2005, 28, 30; Tiensuu 1996,4.)

Liikuntakulttuurin pysyvistä ja kokoaikaisista työpaikoista merkittävä osa sijoittuu julkisen sektorin puolelle. Julkisen hallinnon liikunta-alan työllistäjiä ovat liikuntapolitiikkaa johtava ja koordinoiva Opetusministeriön kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston liikuntayksikkö, aluehallinnon liikunta-asioita hoitavat

lääninhallitusten liikuntatoimet sekä kaupunkien ja kuntien liikuntatoimet, jotka liikuntalain mukaan luovat edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle. (Heikkala 1997, 5; Kontsa ym. 2005, 32–33.) Puolustusvoimat ja koulut ovat myös tärkeitä liikunta-alan työllistäjiä (Tiensuu 1996, 10).

Liikuntalain mukaan liikunta on kansalaisten peruspalvelu ja palvelujen järjestäminen yksi tapa vahvistaa kuntalaisten tasa-arvoisuutta (18.12.1998/1054). Terveiden ja liikunnan edistäminen on Suomessa pitkälti kuntien vastuulla. Liikunnan asemaan julkisella sektorilla vaikuttaa merkittävästi kunnan resurssit ja se, että sisältyykö liikunta kunnan suunnittelemiin peruspalveluihin ja hyvinvointistrategiaan. Julkinen hallinto liikunnan puolella kamppailee kaiken aikaa niukempien resurssien varassa. Kunnat näyttäisivät vetäytyvän osasta palvelutehtäviään, mikä näkyy liikuntapalvelujen ulkoistamisena ja erilaisina kumppanuuksina. Tämä synnyttää painetta yksityiselle ja kolmannelle sektorille ylläpitää ja edistää kansallista hyvinvointia liikuntapalveluja toteuttamalla. (Heikkala 2009, 4, 19, 21–22; Liikunta-alan yritys- ja seuratoiminnan selvitys 2008, 10.)

Liikunta-alan yksityisten yritysten määrä kasvanee ja niiden oletetaan muun muassa paikkaavan julkisen palvelutarjonnan aukkoja (Heikkala 2009, 3). Liikunta-alan välittömiä yksityisiä työpaikkoja on kuntosalitoiminnassa, yritysliikunnassa, luonto- ja matkailuliikunnassa sekä lajikohtaisissa toiminnoissa (Tiensuu 1996, 16).

Hyvinvointipalvelujen, kuten sosiaali- ja terveystieteiden sekä erilaisten elämys-, viihde- ja hemmottelupalveluiden, kysyntä on jo kasvanut ja tulee voimakkaasti kasvamaan lähitulevaisuudessa, mikä laajentaa liikunnan ja urheilun markkinoita. Markkinoiden eli yksityisten yritysten toiminta perustuu yrittäjyyteen, ammattimaisuuteen ja voiton tavoitteluun, joten yksityisiä toimijoita syntyy sinne, missä kysyntä ylittää tarjonnan ja missä on riittävästi maksukykyisiä asiakkaita. Liikunta-alan yritysten hajanaisen tilastollisen luokittelun lisäksi alan yrittäjien ja yritysten edunvalvonnan järjestäytyminen vaikuttaa olevan melko pirstaleista. (Liikunta-alan yritys- ja seuratoiminnan selvitys 2008, 10, 12; Heikkala 2009, 3-5; Kontsa ym. 2005, 23.)

Liikuntajärjestöjen eli kolmannen sektorin liikunta-alan työllistäjiä ovat suomalaista huippu-urheilua edistävä Suomen Olympiakomitea, liikuntajärjestöjen yhteistyö-, edunvalvonta ja palveluorganisaatio SLU, Suomessa toimivat seurat sekä vapaaehtoistyötoiminta (Kontsa ym. 2005, 36–37). Liikuntaseurojen ja – järjestöjen ammattimaistumisen myötä päätoimisten työntekijöiden määrä seuroissa on lisääntynyt, mutta niiden toiminta perustuu edelleen vahvasti vapaaehtoistyöhön (Tiensuu 1996, 23). Ajankohtaisin kehittämialue liikunta- ja urheiluseuroissa on toimintaedellytysten turvaaminen. Seurojen toimintaan kohdennetulla taloudellisella tuella pyritäänkin kehittämään kannusteita, edistämään koulutusta, synnyttämään uusia työpaikkoja ja tukemaan olemassa olevaa toimintaa (Liikunta valintojen virrassa 2007, 58).

Liikunnan ja urheilun kysyntä on kasvanut viime vuosina ja näyttää edelleen kasvavan. Liikkumattomuuden aiheuttamat elämäntapasairaudet ovat niin ikään lisääntyneet, eli kysynnän lisäksi liikunnalle on myös tarvetta. Liikuntakulttuuria toteuttavien sektoreiden yhteisenä tavoitteena on kansalaisten liikunta-aktiivisuuden lisääminen ja uusien väestöryhmien saaminen mukaan liikunnan ja urheilun pariin. Sektoreiden väliset rajat ovat hämärtyneet ja paikallisten yhdistysten ja kunnan vapaa-aikatoimen sekä yksityisen tahon välistä yhteistyötä tehdään aiempaa enemmän. (Heikkala 2009, 3-5, 17.) Yksityisen sektorin rooli on viime aikoina lisääntynyt liikuntapaikkojen rakentajana ja liikuntapalvelujen tarjoajana. Valtaosan ohjatuista liikuntapalveluista tuottavat liikuntaseurat (Liikunta valintojen virrassa 2007, 56).

4.6 Liikunnan haasteet ja tulevaisuus

Urheilun ja liikunnan sekä niihin liittyvän organisoidun toiminnan tulevaisuus näyttää hyvältä, sillä liikuntatoiminnalla on kysyntää monissa eri muodoissa. Liikunnalla ja urheilulla on itseisarvonsa, välineellinen arvonsa sekä nykyään myös merkittäviä yhteiskunnan hyvinvointia tukevia resursseja. Vaikka liikunta on lasten ja nuorten ylivoimaisesti suosituin harrastus ja tärkeä itseisarvo merkittävälle osalle aikuisväestöä, eivät kaikki lapset, nuoret tai aikuisetkaan harrasta liikuntaa terveytensä kannalta riittävästi. Ihmisten tietoisuus liikunnan terveysvaikutuksista kasvaa, vaikka toisaalta passiivisen elämäntavan seurauksena elintapasairaudet yleistyvät. Arvellaan, että

liikuntatoiminnan, hyvinvointipalvelujen ja ohjatun liikunnan kysyntä tulee edelleen kasvamaan yhteiskunnan palvelullistuesssa ja liikunnan kytkeytyessä osaksi suomalaisten elämäntapaa. Liikunnalle on siis kysyntää, mutta myös tarvetta. (Heikkala 2009, 21–22; Kontsa ym. 2005, 21.)

Opetusministeriön toimikunta valmisti kansalliseksi liikuntaohjelmaksi muistion *Liikkuva ja hyvinvoiva Suomi 2010* luvulla, joka julkaistiin helmikuussa 2008. Muistiossa kartoitetaan kansallisen liikuntatoiminnan kehitystä, nykypäivän toteutusta ja haasteita ja esitellään yhteensä 43 toimenpide-ehdotusta liikunnan edistämiseksi. Toimenpidesuosituksista keskeisimmät ovat lisärahoituksen osalta valtionosuuden lisäys kuntien liikuntatoimille, valtionavustuksen korotus liikuntapaikkojen rakentamiseksi, liikunnan osuuden korottaminen veikkauksen voittovaroista ja valtion kehittämistuen myöntäminen liikuntaseuroille. Koululiikunnan lisääminen ja kehittäminen, erityisryhmien liikuntamahdollisuuksien parantaminen ja kuntien liikuntatoimen ja -palvelujen kehittäminen olivat keskeisiä kehityskohteita. Myös liikuntatoiminnan seuranta ja arviointia sekä OPM:n ja muiden hallinnonalojen yhteistoimintaa tulisi kehittää ja liikunta-alan toimihenkilökoulutusta laajentaa. (Heinilä 2010, 173–175.)

Suomalaisen yhteiskunnan muuttuminen yhä palvelullisempaan ja kuluttamisherkempään suuntaan sekä markkinoiden globaalistuminen johtaa markkinavaatimusten kasvamiseen. Menestyäkseen globaalissa ympäristössä palveluiden tuottajat tarvitsevat yhä enemmän tietoa kuluttajien tarpeista ja kykyä erottua muista tuotteista ja palveluista. Liikunta- ja urheilutoiminnalta odotetaan myös enemmän ammattimaisuutta sekä laadukkaampia ja ajanmukaisempia palveluita, oli sitten kyse kunnan liikuntatoimen, liikuntaseuran tai liikuntayrityksen palveluista. (Heikkala 2009, 21–22, Heikkala & Pekkala 2007, 18, 29–30.)

Seuratoiminnan suurimmat haasteet näkyvät palveluiden tarjonnan niukkuudessa eritoten erilaisille erityisryhmille sekä ikääntyneille (Koski 1994, 104).

Kansalaistoiminnalle palvelujen tuottaminen on vieraampaa ja siksi onkin kyseenlaista, onko valtaosalla urheilu- ja liikuntaseuroista halua ja kykyä vastata sellaiseen kysyntään, joka ei muistuta perinteistä seuratoimintaa. Tulevaisuudessa tullaan edelleen näkemään

liikuntakulttuurin eriytymistä, sillä liikunnan monet ulottuvuudet tarjoavat seuroille useita profiloitumisen tapoja: osa seuroista keskittyy perinteiseen toimintaan, osa palanee takaisin ruohojuuritasolle ja osa ryhtyy kehittämään palvelutoimintaa markkinatoiminnan ehdoilla. (Heikkala 2009, 11, 22–23; Saarnivaara 2002; Heikkala & Pekkala 2007, 30.) Kansallisen liikuntatutkimuksen 2009–2010 (2010a, 16) tuloksissa näkyy, että urheiluseuratoiminta on edelleen suosiossa. Tämän lisäksi 258 000 seurojen ulkopuolella olevaa lasta ja nuorta haluaisi osallistua seurojen toimintaan, mutta koska heidän kohdallaan liikunnan kysyntä ylittää tarjonnan, ei seuroilla ole mahdollisuutta vastaanottaa kaikkia halukkaita ohjaaja- ja tilaongelmien takia (Kansallinen Liikuntatutkimus 2009–2010 2010a, 23; Liikunta valintojen virrassa 2007, 11–12).

Ikääntyneiden osuus väestöstä kasvaa nopeasti 2010-luvulta eteenpäin ja näin ollen kansalaisten ikärakenne painottuu yhä vahvemmin vanhempien ikäryhmien suuntaan. Suurimmat haasteet koetaan ikääntyvän väestön työkyvyn ylläpidossa, jossa liikunnan merkitys arvioidaan suureksi. Työkulttuurin muutokset vaikuttanevat siihen, että työelämässä pärjäävät vain ne, jotka ovat fyysisesti ja henkisesti hyvässä kunnossa. Lisäksi työikäisten jaksamista koetellaan vastuun lapsista, vanhuksista ja muista työelämän ulkopuolella olevista kasvaessa ja kallistuessa heidän kontolleen. Tämä kasvattaa terveys- ja hoivapalveluiden kysyntää, mikä puolestaan luo lisää paineita julkiselle sosiaali- ja terveystaloudelle. Eläkeläisten määrän kasvu sekä eläkkeellä oloajan piteneminen 30–40 vuoteen lisää ikääntyneiden vapaa-aikaa, josta arvioidaan tulevan haaste liikunta-alalla. Liikunnan rooli halpana ennaltaehkäisyä ja ”kunnossa kaiken ikää” -ajattelu ovat merkittäviä suuntaviivoja liikuntakulttuurin tulevaisuudessa. (Kontsa ym. 2005, 21–22; Heikkala & Pekkala 2007, 19.)

Kansainvälisen liikkuvuuden ja muuttoliikkeen kasvun myötä monikulttuurisuus lisääntyy tulevana vuosikymmeninä. Monikulttuuriset näkökohdat vaikuttavat myös liikunnan suunnitteluun ja järjestämiseen. (Liikunta valintojen virrassa 2007, 11.)

Väestörakenteen ja alueellisen keskittymisen seurauksena haasteena on riittävien laadukkaiden ja tasa-arvoisten hyvinvointipalveluja tarjoaminen kaikille kansalaisille asuinpaikasta riippumatta. Maan sisäinen muuttoliike pääkaupunkiseuduille ja

kasvukeskuksiin tulee jatkumaan ja sen seurauksena alueelliset erot kasvavat. Kuntien välillä näkyy alueellisesta epätasa-arvoisuutta niin väestöryhmien kuin eri liikuntalajien ja -palveluiden kesken. Kaikille ei löydy haluttuja liikuntamuotoja tai -palveluja ja puutetta on myös tiloista, ohjaajista ja muista resursseista. Nuorten ikäluokkien osuuden vähenemisellä on suoria seurauksia esimerkiksi syrjäseutujen joukkueurheilulle. Nämä haasteet edellyttävät kuntatalouden tasapainoista kehittämistä, kuntien välistä yhteistyötä ja uusien toimintamallien käyttöönottoa. (Heikkala & Pekkala 2007, 19–21, 29; Heikkala 2009, 3; Kontsa ym. 2005, 22.)

Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan ydinajatuksena ovat kansalaisille tarjottavat tasa-arvoiset ja pääsääntöisesti ilmaiset palvelut. Kunnalla on keskeinen rooli liikuntatoimen toteuttamisessa ja liikunnan harrastamisen edellytysten luomisessa.

Hyvinvointiyhteiskunnan rahoituspolitiikka on merkittävien haasteiden edessä kuntien talouden heikennyttyä viime vuosina. Kunnallistasolla pahimmat taloudelliset ongelmat näkyvät kasvavina sosiaali- ja terveystalouden, ikääntyneiden määrän kasvuna ja nuorten ikäluokkien pienenemisenä horjuttaen kuntien talouden veropohjaa.

Tulevaisuudessa kuntien panostus liikuntatoimintaan tulee vähenemään ainakin osissa kuntia. Julkisen sektorin kaventaessa hyvinvointipalvelujen tarjontaa tilausta syntyy sekä yksityisen että kolmannen sektorin palvelutarjonnalle. Nähtäväksi jää se, että löytyykö liikuntakulttuurista toteuttajia tyydyttämään kaikkea kysyntää. (Heikkala 2009, 5, 21–23; Heikkala & Pekkala 2007, 20, 25.)

Kilpailun ja kunnan tien rinnalle noussut hyvinvoinnin tie tarjoaa uusia toiminta- ja resurssimahdollisuuksia ja ottaa vahvan roolin kansalaisten kokonaisvaltaisessa hyvinvoinnissa. Liikuntakulttuuri kasvattaa asemaansa juuri hyvinvoinnin tiellä ihmisten hakiessa liikunnasta yhä enemmän yksilöllisiä, omaehtoisia, moniarvoisia ja yhteisöllisiä arvoja. On oletettavaa, että liikunta- ja hyvinvointipalvelujen määrä kasvaa sekä monipuolistuu, kun liikuntatoimen eriytyminen ja ”mosaiikkimaistuminen” kehittyä entisestään. (Heikkala & Pekkala 2007, 27, 29–30; Heikkala 2009, 22–23.)

Kotitaloudet liikuntaan käyttämät varat ovat keskeisessä asemassa liikunnan resurssivirtojen osalta. Viime vuosien aikana kotitalouksien liikuntamenot on ollut

hieman kasvamaan päin. Tämä kertoo osaltaan siitä, että liikunta nähdään yhtenä modernien yksilöiden ja perheiden keskeisenä elämänsisältönä. Toisaalta, liikuntakulttuuri on jo nyt keskiluokkaistunut, toisin sanoen mukana on suhteellisesti ottaen yhä enemmän niitä, joilla elämän perusedellytykset ovat kunnossa. Talouden suhdanteiden käänneet purevat kotitalouksiin, joiden väliset hyvinvoinnin erot ovat kasvaneet ja näyttävät kasvavan. Tämä heijastuu suoraan tai välillisesti myös kotitalouksien liikuntaan käyttämiin varoihin. (Heikkala & Pekkala 2007, 15.)

5 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää liikunnanohjaajien (AMK) sijoittumista työelämässä, siihen vaikuttavia tekijöitä sekä suhtautumista tutkintonimikkeeseen.

Lisäksi selvitettiin kyseistä koulutusta suorittavien opiskelijoiden kokemuksia ja odotuksia opiskelusta, työelämästä ja tutkintonimikkeestä. Näitä kahta tutkimuksen osiota vertailtiin keskenään ja sen pohjalta tarkasteltiin liikunnanohjaajan ammattikorkeakoulutuksen asemaa ja arvostusta. Tutkimus kohdistui vuosina 2002–2009 valmistuneisiin liikunnanohjaajiin (AMK) sekä liikunnan- ja vapaa-ajan koulutusohjelman ensimmäisen ja kolmannen vuoden opiskelijoihin.

Tutkimusongelmat SLA:n teettämässä liikuntakyselyssä olivat seuraavat:

1. Liikunnanohjaajien (AMK) sijoittuminen työelämässä
 - Mille sektoreille liikunnanohjaajat (AMK) ovat sijoittuneet työelämässä?
 - Missä asemassa liikunnanohjaajat (AMK) toimivat työelämässä?
 - Millä ammattinimikkeillä liikunnanohjaajat (AMK) toimivat työelämässä?
2. Mikä on liikunnanohjaajien (AMK) keskimääräinen kuukausipalkka ja mitkä ovat siihen vaikuttavat tekijät?
3. Ovatko liikunnanohjaajat (AMK) tyytyväisiä tutkintonimikkeeseen liikunnanohjaaja (AMK)?
4. Mihin tekijöihin liikunnanohjaajat (AMK) ovat tyytyväisiä työelämässä ja mihin tyytymättömiä?

Tutkimusongelmat liikunnanohjaajaopiskelijoiden haastatteluissa olivat seuraavat:

1. Liikunnanohjaajaopiskelijoiden ajatukset liikunnanohjaajakoulutuksesta
 - Mistä syistä liikunnanohjaajaopiskelijat ovat hakeutuneet suorittamaan kyseistä tutkintoa?
 - Mitä opiskeleminen ammattikorkeakoulussa merkitsee liikunnanohjaajaopiskelijoille?

- Mitä pätevyyskysymyksiä liikunnanohjaajaopiskelijat odottavat saavansa liikunnanohjaajakoulutuksesta?
2. Liikunnanohjaajaopiskelijoiden ajatukset työelämästä
- Missä työtehtävissä ja missä asemassa liikunnanohjaajaopiskelijoiden näkemyksen mukaan liikunnanohjaaja (AMK) työskentelee?
 - Mitä eroja liikunnanohjaajaopiskelijat näkevät naisten ja miesten välillä työmarkkinoilla?
 - Mitä mieltä liikunnanohjaajaopiskelijat ovat liikunnanohjaajien (AMK) palkkatasosta?
 - Mitkä ovat liikunnanohjaajaopiskelijoiden mielestä liikunnanohjaajan ammattin parhaat ja huonoimmat puolet?
3. Miten liikunnanohjaajaopiskelijat kokevat tutkintonimikkeen liikunnanohjaaja (AMK) vaikuttavan tutkinnon arvostamiseen?

6 Menetelmät

Tutkimuksessa käytimme sekä laadullista että määrällistä tutkimusmenetelmää saadaksemme moniulotteisemman katsauksen tutkimaamme aiheeseen. Määrällisen tutkimuksen avulla loimme laajaan aineistoon perustuvan katsauksen liikunnanohjaajien (AMK) sijoittumiseen työkentällä sekä suhtautumiseen tutkintonimikkeeseen. Laadullisella tutkimuksella selvitimme lähemmin liikunnanohjaajaopiskelijoiden ajatuksia kyselytutkimuksessa ilmenneistä aiheista. Vertailemalla näiden kahden tutkimusosion tuloksia toisiinsa saimme selville, miltä osin ne tukivat toisiaan ja kuinka paljon, jolloin pystyimme tarkastelemaan tutkimaamme aihetta kahdesta eri näkökulmasta ja lisäämään tutkimuksen painoarvoa.

6.1 Kyselytutkimuksen menetelmät

6.1.1 Kohderyhmä

Tutkimuksen kvantitatiivisen osan perusjoukko oli liikunnanohjaajan (AMK) tutkinnon suorittaneet. Kaiken kaikkiaan vuonna 2002–2010 liikunnanohjaajan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita on Suomessa arviolta 1200. Arvio perustuu Lappalaisen (2009, 3) tutkimuksessa esitettyyn Tilastokeskuksen lukemaan vuosina 2002–2006 suoritetuista liikunnanohjaajan tutkinnoista sekä Opetushallituksen kahdesti vuodessa julkaisemiin tilastoihin Hakeneet, hyväksytyt ja opiskelupaikan vastaanottaneet koulutusohjelmittain (Opetushallitus). Opetushallituksen tilastoista katsottiin vuosina 2005–2007 liikunnan ja vapaa-ajan koulutusohjelman opiskelupaikan vastaanottaneiden, eli arviolta vuosina 2008–2010 valmistuneiden liikunnanohjaajien (AMK), yhteenlaskettu määrä. Opetushallituksen tilastoja opiskelupaikan vastaanottaneista ei ollut saatavilla aiemmilta vuosilta, joten vuonna 2007 valmistuneiden liikunnanohjaajien (AMK) määrä arvioitiin muiden vuosien aloittajamäärien perusteella. SLA:n laatima liikuntakysely kohdistettiin liikunta-alalla työskenteleville, ja siihen vastasi yhteensä 122 liikunnanohjaajaa (AMK). Liikunnanohjaajista (AMK) 11 ilmoitti valmistuneensa ennen vuotta 2002, ja 36 heistä

oli yhä opiskelevia. Huomioimme vastausten tarkastelussa vuonna 2002 tai sen jälkeen valmistuneet liikunnanohjaajat (AMK), joita oli yhteensä 75, sekä omana ryhmänään ne vastaajat, jotka ilmoittivat yhä opiskelevansa. Kohderyhmä oli näin ollen 6,25 % koko perusjoukosta.

6.1.2 Tutkimusasetelma

Suomen Liikunnan Ammattilaiset SLA ry teetti lokakuussa 2010 aikana jäsenilleen sekä yhteistyöjärjestöjensä jäsenille kyselyn, jossa kartoitettiin muiden muassa jäsenten sijoittumista työelämässä, koulutushistoriaa ja tyytyväisyyttä työelämään. Kyselylomake on tavallisin tutkimusaineiston keräämisen menetelmä määrällisessä tutkimuksessa. Kysely on vakioitu, eli kaikilta kyselyyn vastaavilta kysytään asiasisältö samalla tavalla. Kysely on aineiston keruun tapana soveltuva silloin, kun kohdejoukko on suuri ja hajanainen. (Vilka 2007, 73–74.)

Kysely toteutettiin netissä Webropol 2.0-sovelluksen avulla, ja sitä levitettiin sähköpostitse suoraan SLA:n jäsenille sekä SLA:n yhteistyöjärjestöjen jäsenille. Kysely löytyy tämän tutkimusraportin liitteistä liitteenä 1. Yhteistyöjärjestöjä olivat Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry, Julkis- ja yksityisalojen toimihenkilöliitto Jyty ry, Erityisalojen toimihenkilöliitto ERTO ry, Nuoriso- ja Liikunta-alan asiantuntijat Nuoli ry, Suomen Ammattivalmentajat SAVAL ry sekä Suomen Liikunta ja Urheilu SLU. Jonkin verran päällekkäisyyttä kohderyhmässä oli, sillä SLA:n jäsenistöä kuuluu edellä mainittuihin ammattiliittoihin. SLU ja SAVAL eivät lähettäneet kyselyä eteenpäin. Kaikkiaan kysely tavoitti noin 5000 liikunnan-alalla työskentelevää. Vastaajien kesken arvottiin iPod-laite. Kyselyyn saatiin 526 vastausta, jolloin vastausprosentiksi muodostui 10,5 %, ja vastausten tulokset koottiin Excel-tietojenkäsittelyohjelmaan.

Vastausprosenttia pienensi se, että Webropolilta käyttöön saadun uuden 2.0 version toiminnassa oli ongelmia. Vastauslinkki ei toiminut eikä kysely auennut kaikilla selaimilla ja nämä seikat turhauttivat vastaajia ja tästä syystä osa jätti vastaamatta.

Tutkimuksen pätevyydellä eli validiudella tarkoitetaan tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä, mitä tutkimuksella on tarkoitus mitata. Näin ollen tutkittavien tulee ymmärtää kyselylomakkeessa esitetyt kysymykset oikein, jotta vastauksiin ei tule vääristymiä väärinymmärrysten vuoksi. Tutkimuksen käsitteiden, perusjoukon ja muuttujien määrittely tulee siis toteuttaa huolella tutkimusta suunniteltaessa. (Vilkkä 2007, 161.) Suomen Liikunnan Ammattilaiset ry:n tavoitteena oli selvittää toteuttamansa kyselytutkimuksen kautta liikunta-alan työsuhteasioita ja liikunnanohjaajien (AMK) liikunnanohjaajakoulutuksen alemman ammattikorkeakoulun tutkintonimikkeeseen (Häyrinen, R. 23.9.2010). Tutkimuksella saatiin kattava katsaus liikunta-alan työkenttään ja tutkintonimikeasiaan. Selkeän kysymysten asettelun myötä tutkimusta voidaan pitää validina. Kyselyssä oli tosin kysymyksiä, joihin kaikki kyselyyn vastanneet eivät antaneet vastausta. Tähän saattaa olla syynä, että kyseiset vastaajat eivät olleet osanneet muodostaa kantaa kysyttyyn asiaan, tai sitten he eivät olleet ymmärtäneet kysymystä, mikä heikentäisi tutkimuksen validiutta. Yhdenkään kysymyksen kohdalla vastaus ei kuitenkaan puuttunut huomattavasta osasta palautetuista lomakkeista.

Tutkimuksen reliaabelius eli luotettavuus tarkoittaa tulosten tarkkuutta. Tulosten tulisi olla tutkijasta riippumatta toistettavissa eikä sattumanvaraisia. (Vilkkä 2007, 161.) Valtaosa SLA:n teettämän kyselytutkimuksen kysymyksistä oli sellaisia, että vastauksen niihin tulisi kunkin vastaajan kohdalla olla sama, ellei vastaajan tilanne ole muuttunut tai ellei hän ole vastausta antaessaan muistanut tai ymmärtänyt väärin. Kyselylomakkeessa oli myös kysymyksiä, joissa kysyttiin vastaajan mielipidettä. Mielipidekysymyksiensä kohdalla toistettavuus ei ole täysin taattua, sillä vastaajien mielipiteet saattavat muuttua vastaukerrasta riippuen. Suuren otannan myötä satunnaisuutta voidaan olettaa olevan vain vähän, jolloin tutkimuksen reliaabelius ei kärsi.

6.1.3 Kysely

Liikuntakysely toteutettiin Webropol-sovelluksella. SLA:n laatima kysely sisälsi yhteensä 40 kysymystä. SLA:n teettämä kysely löytyy kokonaisuudessaan tämän tutkimusraportin lopussa liitteenä 1. Kysymyksiin annettiin tarpeelliseksi katsottu määrä

vastausvaihtoehtoja ja osassa kysymyksissä oli lisäksi vastausvaihtoehto ”Jokin muu, mikä?”, johon vastaaja sai seuraavassa kysymyksessä antaa avoimen vastauksen.

Kyselyssä kartoitettiin ensin vastaajan taustatiedoista sukupuoli ja ikä sekä tiedusteltiin mahdollista kuulumista johonkin liikunta-alan järjestöön. Seuraavaksi tiedusteltiin, missä ammatillisessa oppilaitoksessa vastaaja opiskeli tai opiskelee. Vastajille, jotka valitsivat vastausvaihtoehtoista liikunnanohjaajan (AMK), kohdistettiin vielä lisäkysymyksiä kysymyksissä 5-8 koskien mielipidettä tutkintonimikkeestä liikunnanohjaaja (AMK).

Vastajilta tiedusteltiin lisäksi kysymyksissä 9-12 tutkinnon suorittamisvuotta, pohjakoulutuksesta, mahdollisia jatkokoulutuksia tai jatkokoulutusaikeita sekä nykyistä tilannetta työelämässä. Työelämässä oleville vastajille esitettiin tarkentavia kysymyksiä työsuhteesta, sektorista ja asemasta (kysymykset 13, 17–18 ja 39), palkasta (14–16 ja 38), työpaikan koosta (19), työkokemuksesta (20–22) ja tulevaisuuden työnvaihtoaikeista (25–26). Kyselyssä selvitettiin lisäksi taantuman mahdollista vaikutusta vastaajan työuraan kysymyksissä 23 ja 24.

Työtyytyväisyyttä kartoitettiin esittämällä väittämiä, joihin vastaajan tuli antaa vastaus asteikolla 1-4 (1 = täysin samaa mieltä, 4 = täysin eri mieltä), sen mukaan, miten hänen oma mielipiteensä vastasi väittämää. Työssä tärkeimpiä asioita tiedusteltiin esittämällä 11 työelämässä vaikuttavaa tekijää, joista vastaajan tuli valita viisi itselleen tärkeintä. Kysymykset 29–36 käsittelivät vastaajan suhtautumista ammattiliittoihin. Lopuksi kyselyssä kysyttiin, mistä vastaaja oli saanut tiedon kyselystä, sekä pyydettiin avointa palautetta.

6.1.4 Tilastolliset tarkastelut

Kyselyn kysymyksistä huomioitiin tutkimuksen kannalta oleelliset kysymykset, joten kaikkia kyselyn osa-alueita ei käsitelty. Tilastollisista menetelmistä tutkimustulosten tarkastelussa käytettiin keskiarvoa. Merkityssuhteiden selvittämiseksi vastauksia luokiteltiin sukupuolen ja tulojen mukaan sekä opiskelijat huomioitiin omana

ryhmänään. Huomionarvoiset erot eri ryhmien välillä esitellään prosentuaalisessa muodossa. Tutkimustuloksissa ei esitellä kaikkien ryhmien kaikkia tuloksia, mutta merkittävät ja huomionarvoiset erot ryhmien välillä esitellään. Kyselytutkimuksen tulokset esitellään prosenttilukuina ymmärrettävyyden ja selkeyden vuoksi. Prosenttilukemat on pyöristetty kokonaisluvuiksi.

6.2 Haastattelututkimuksen menetelmät

6.2.1 Tutkimuksessa käytetyt menetelmät

Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa liikunnanohjaajaopiskelijoiden näkemyksiä työelämästä ja opiskelusta. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen sekä tapahtumien ja ilmiöiden ymmärtäminen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157; Eskola & Suoranta 2008, 13.) Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein pieneen määrään tapauksia ja pyritään analysoimaan niitä mahdollisimman perusteellisesti (Eskola & Suoranta 1998, 18), siksi laadullinen tutkimus sopi tutkimuksemme tarkoitukseen kvantitatiivista tutkimusmenetelmää paremmin.

Valitsimme aineistonkeruumenetelmäksi haastattelun, sillä sen tarkoituksena on välittää kuva haastateltavien ajatuksista, käsityksistä, kokemuksista ja tunteista suoran kielellisen vuorovaikutuksen kautta (Hirsjärvi & Hurme 2009, 34, 41). Haastattelun etuna muihin tiedonkeruumenetelmiin verrattuna on se, että aineiston keruuta voidaan säädellä joustavasti haastattelutilanteen edellyttämällä tavalla. Haastattelussa on mahdollista kartoittaa vastausten taustalla olevia motiiveja, sekä tulkita vastauksia syvemmin mm. nonverbaalisten viestien kautta. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 34.)

Tutkimusongelmien selvittämiseksi teemahaastattelu oli luonnollinen valinta haastattelutyypiksemme. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jossa haastattelu kohdennetaan ennalta määrättyihin teemoihin ilman, että kysymysten muotoa tai järjestystä on tarkemmin suunniteltu. (Eskola & Suoranta 2008, 86; Hirsjärvi & Hurme 1993, 36.) Teemahaastattelu antaa mahdollisuuden haastatteluryhmien ehdoilla etenemiseen ja vapaampaan keskusteluun haastateltavien kesken. Valittu menetelmä antaa myös haastattelijalle vapaammat kädet syventää haastattelua esimerkiksi esittämällä lisäkysymyksiä halutuista aiheista.

Toteutimme haastattelut ryhmähaastatteluina. Ryhmähaastattelun tavoitteena on herättää ryhmäkeskusteluja tutkijan haluamista teemoista ja aiheista.

Ryhmähaastattelussa haastateltavat voivat innostaa toinen toisiaan puhumaan aiheista, ja näin näkemykset saattavat syventyä ja laajentua. (Eskola & Suoranta 2008, 86.) Haastattelun ilmapiiristä tulisi saada mahdollisimman avoin ja rento, jotta ryhmän jäsenet saataisiin keskustelemaan luonnollisesti sekä tuottamaan rikasta tietoa mielenkiinnon kohteena olevasta aiheesta. Haastattelijan pääsääntöinen tehtävä on saattaa keskustelu alkuun ja olla sen jälkeen mahdollisimman pienessä asemassa, kuitenkin varmistaen että ryhmän mahdolliset dominoivat eivät henkilöt kontrolloi keskustelujen kulkua liikaa, ja että myös ryhmän hiljaisimmatkin pääsevät ääneen. (Eskola & Suoranta 2008, 97; Hirsjärvi & Hurme 2009, 63.)

6.2.2 Tutkimuksen kohderyhmä ja haastateltavien valinta

Haastattelututkimus tehtiin kahdelle ryhmälle eri ajankohtina. Ensimmäinen ryhmä käsitti viisi ensimmäisen vuoden opiskelijaa; kolme miespuolista henkilöä sekä kaksi naispuolen edustajaa. Henkilöt olivat nuoria, n. 19–24 vuoden ikäisiä. Tämän ryhmän jäsenet olivat vasta aloittaneet liikunnan- ja vapaa-ajan tutkinnon suorittamisen Vierumäen toimipisteessä. Kolmannen vuoden opiskelijat olivat 21–29 vuoden ikäisiä. Yhteensä heitä oli neljä ja kumpaakin sukupuolta oli tasamäärä. Kaksi heistä oli käynyt liikunnanohjauksen perustutkinnon ennen liikunnan- ja vapaa-ajan koulutusohjelmaan hakemista, ja yksi opiskellut aiemmin kasvatustieteiden maisteriksi.

Tutkimuksen kohderyhmien jäsenten valinta oli laadulliselle tutkimukselle luonteenomaisesti harkinnanvaraista (Hirsjärvi ym. 2007, 160). Ensimmäisen vuoden opiskelijoiden joukkiota hankittaessa apuna käytettiin niin opettaja- kuin oppilastutorien oppilastuntemusta, jotta tilaisuuteen saatiin mahdollisimman sanavalmiita sekä ryhmätilanteita pelkäämättömiä persoonia. Yksi henkilö tuli ensimmäisen vuoden opiskelijoiden ryhmään mukaan ilman ennakkokutsua tai tutorhenkilöiden suositusta. Kolmannen vuoden opiskelijoiden valintaan ulkopuolisten apua ei tarvittu, sillä tunsimme heidät jo entuudestaan. Kaikille haastateltaville lähetettiin kutsu sähköpostitse, jossa jo lyhyesti kerrottiin opinnäytetyömme idea sekä heitä koskeva informaatio.

6.2.3 Tutkimuksen kulku

Haastattelut suoritettiin kahdessa eri ryhmässä, ensimmäisen vuosikurssin haastateltavat omana ryhmänään ja kolmannen vuosikurssin haastateltavat omanaan, sillä näin katsottiin saatavan luotettavampia tuloksia. Jos haastattelu olisi suoritettu yhtenä ryhmänä molempien vuosikurssien opiskelijat yhdistäen, haastateltavien lähtökohdat opiskeluvuosien ja sitä kautta kokemusmaailman suhteen olisivat olleet eriävät. Tämä olisi voinut johtaa siihen, että tutkimuksen osapuolet olisivat ottaneet eri asemassa olevien opiskelijoiden läsnäolosta vaikutteita, jolloin omia näkemyksiä ei välttämättä olisi esitetty niin avoimesti. Erillisillä haastatteluilla saatiin myös rikasta tietoa eri vuosikurssilaisten näkemyksistä kysytyistä teemoista ja tutkinnon rinnalla tapahtuneesta kasvusta. Lisäksi haastattelun ryhmäkoko pystyttiin tällä tavoin pitämään riittävän pienenä, jotta haastattelun teemoihin sekä yksilöiden kokemuksiin ja ajatuksiin voitiin perehtyä syvemmin ja kaikkien osallistujien voitiin antaa tuoda näkemyksensä helpommin esiin.

Ryhmähaastattelua varten varattiin ryhmätila yhteisistä koulutiloista niin, että se olisi kaikille tasapuolinen sekä helposti lähestyttävä paikka. Tarkoitus oli kuitenkin saada tilanteesta mahdollisimman luonnollinen ja rento. Paikka, aika sekä ryhmähaastattelun videointi kerrottiin aiemmin sähköpostin välityksellä. Haastattelupaikkana toimi kouluympäristössä luonteikas ryhmähuonetila. Haastatteluajankohtana oli keskipäivällä lounastauon aikana, jolloin haastateltavien oli todennäköisintä pystyä osallistumaan haastatteluun. Jokainen kutsuttu saapui paikalle sovitusti ja lisäksi ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden haastatteluun liittyi yksi haastateltava lisää. Sekä haastateltavat että haastattelijat istuivat pöydän ympärillä, jotta kaikki olisivat luontevasti keskustelussa mukana. Haastattelijat istuivat vierekkäin pöydän päässä, jolloin haastateltavien ei tarvinnut jakaa huomionsa kahtaalle vastausta antaessaan. Ennen varsinaisen haastattelun aloittamista kerrottiin ryhmähaastattelun idea, opinnäytetyömme aihe sekä yleisiä ohjeita. Haastateltaville kerrottiin, että tutkimusaineistoa käsittelee ainoastaan opinnäytetyön tekijät eikä yksittäisiä henkilöitä voitaisi tunnistaa tuloksista. Haastattelutuokiot kestivät 50–60 min.

Teemahaastattelurunko laadittiin niin, että niissä ei kysytty suoraan haastateltavien mielipidettä siitä, miten heidän mielestään liikunnanohjaajatutkinto sekä työelämä kohtaavat. Tällaisella kysymyksenasettelulla ei välttämättä olisi saatu yhtä monipuolisia näkemyksiä kysytystä aiheesta. Sen sijaan kysymykset laadittiin niin, että niissä esitettiin aiheeseen johdattelevia kysymyksiä teema-alueittain niin, että tutkimusongelmiin (tutkimuskysymyksiin) saataisiin haastatteluaineistosta kattavat vastaukset.

Haastatteluiden teemarunko oli molemmille haastatteluryhmille sama. Molempien ryhmien kanssa kaikki teema-alueet käytiin läpi, joskin teemojen käsittelyjärjestys oli haastatteluissa erilainen keskusteluiden etenemisistä johtuen. Haastatteluiden teema-alueet olivat:

- opintoihin hakeutumisen syyt
- odotukset opinnoista
- opiskelu ammattikorkeakoulussa
- pätevyudet
- tulevaisuuden työtehtävät
- palkka
- miesten ja naisten väliset erot työelämässä
- tutkintonimike

Haastateltaville annettiin kysymyksenasettelun myötä mahdollisimman paljon tilaa tuoda esiin oma näkemyksensä ja tulkintansa kustakin teemasta. Teemahaastattelussa periaatteena on, että kysymykset ovat avonaisia (Hirsjärvi & Hurme 2009, 106), jolloin haastateltavat muotoilevat omat vastauksensa. Pyrimme varmistamaan, ettemme kysymyksenasettelulla ohjaa haastateltavien ajatuksia millään tavalla. Käytimme tarkentavia jatko- ja lisäkysymyksiä aina tahtoessamme tarkennuksia tai perusteluja haastateltavien vastauksiin.

6.2.4 Aineiston analysointi ja tulkinta

Laadullisen aineiston analyysin tarkoitus on selkeyttää aineistoa ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysillä pyritään tiivistämään aineisto, kuitenkin

kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Analysoinnilla hajanaisesta aineistosta saadaan selkeää ja mielekästä luettavaa. (Eskola & Suoranta 2008, 137.) Tutkijan omat arvot muokkaavat sitä, mitä ja miten pyrimme ymmärtämään tutkimiamme ilmiöitä (Hirsjärvi ym. 2007, 157). Objektiivisuutta ei ole mahdollista saavuttaa perinteisessä mielessä, mikä tekee tutkijan asemasta ongelmallisen (Hirsjärvi ym. 2007, 157; Eskola & Suoranta 2008, 141).

Aloitimme haastattelun analysoinnin ja haastattelujen aikana ja aloimme purkaa haastatteluja hyvin pian niiden jälkeen. Haastatteluaineiston purkaminen voidaan tehdä kirjoittamalla puhtaaksi eli litteroimalla koko aineisto tai osia siitä sana sanalta. Aineisto voidaan myös purkaa tekemällä päätelmiä tai teemojen koodaamista suoraan tallennetusta aineistosta. Päätelmien tekeminen suoraan tallennetusta materiaalista on helpointa silloin, kun haastatteluaineistoja on vain muutama ja haastattelut eivät ole olleet kovin pitkiä. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 138.) Tämän tutkimuksen aineistoa litteroimme vain muutamien teemojen kohdalla, pääosin työskentelimme tekemällä havaintoja videotallenteilta. Koko tutkimuksen laajuus huomioon ottaen koko aineiston litterointi nähtiin tarpeettomana, sillä tutkimuksen tarkoituksena ei ollut purkaa keskusteluja syvempään analyysiin, vaan pureutua selkeästi ilmeneviin teemoihin.

Teemoittelu oli keskeinen analysointikeinomme aineistoa käsitellessämme. Teemoittelulla tarkoitetaan aineistosta esille nousevien toistuvien piirteiden tarkastelemista. Esiin tulevat teemat voivat pohjautua teemahaastattelun teemoihin tai olla lähtöteemoista poikkeavia. Analyysistä ilmenevät teemat pohjautuvat tutkijan tulkintoihin haastateltavien sanomisista. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 173.) Tutkimuksen tarkoitus oli löytää opiskelijoiden keskuudessa vallitsevia käsityksiä ennemmin kuin yksittäisen haastateltavan mietteitä, jolloin teemoittelu oli tehokkain keino havainnollistaa toistuvasti esiin nousevia ja tärkeiksi osoittautuvia ilmiöitä.

Teimme edellä kuvatun teemoittelun pohjalta tulkintoja induktiivisen eli aineistolähtöisen päättelyn kautta. Laadullisessa tutkimuksessa puhutaan aineistolähtöisestä analyysistä, jolloin lähtökohtana tällaiselle induktiiviselle analyysille ei

ole teorian tai hypoteesien testaaminen, vaan aineiston yksityiskohtainen tarkastelu. Tutkija ei siis määrää sitä, mikä on tärkeää (Hirsjärvi ym. 2007, 160).

6.2.5 Tutkimuksen luotettavuus

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden arvioimisessa tutkijan toiminta on keskeisessä asemassa, ja tutkija joutuukin jatkuvasti ottamaan kantaa analyysin kattavuuteen. Perimmältään tutkimuksen arvioinnin taustalla on kysymys sen sisältämien väitteiden perusteltavuudesta ja totuudenmukaisuudesta. (Eskola & Suoranta 1998, 213.)

Tämän tutkimuksen luotettavuutta kohottaa se, että tutkimuksen päälöydös saa vahvistusta tässä opinnäytetyössä esitellyn kyselytutkimuksen tuloksista, jolloin triangulaatio toteutuu. Triangulaatiolla tarkoitetaan yhdellä menetelmällä saatujen tietojen vertaamista muista lähteistä saatuihin tietoihin käyttämällä useampaa aineistoa, tutkimusmenetelmää tai tutkijaa (Willberg 2009; Hirsjärvi & Hurme 2009, 189).

Tutkimuksen uskottavuus, eli se, että vastaavako tutkijan käsitteellistykset ja tulkinnannat tutkittavien käsityksiä, on jotakin mihin pyrimme, mutta mitä emme voi täysin taata (Eskola & Suoranta 1998, 212). Tutkija vaikuttaa saatavaan tietoon jo tietojenkeruuvaiheessa ja tutkimuksen analyysissä on kyse tutkijan tulkinnoista ja käsitteistöstä, johon tutkittavien käsityksiä sovitetaan. Vaikka tutkijan oma persoona on mukana tutkimuksessa, ote tutkimuksen löydöksiä kohtaan tulee säilyttää neutraalina. Yksi keino uskottavuuden varmistamiseksi on ”osallistujatarkistus”, jolloin haastateltavat saavat tutustua tutkijan tulkintoihin analysointivaiheessa, mutta tämä ei ollut tutkimuksemme kohdalla tarpeellista, sillä tutkimuksen otanta oli pieni ja tutkijoita oli kaksi, jolloin virhetulkintojen riski on pieni. (Willberg 2009; Hirsjärvi & Hurme 2009, 189.)

Tutkimusta voidaan pitää validina, sillä haastatteluilla saatiin vastauksia tutkimusta varten laadittuihin tutkimusongelmiin. Tällöin voidaan päätellä, että tutkimusote ja

tutkimusmenetelmät vastasivat tutkittavaa ilmiötä, eli validiteetin eli pätevyyden periaate toteutui. (Ruusuvoori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010)

Tutkimuksen totuudellisuudella haetaan sitä, että kuinka paljon löydökset eli tutkijan johtopäätökset vastaavat tutkimuskohteen todellista tilaa (Willberg 2009).

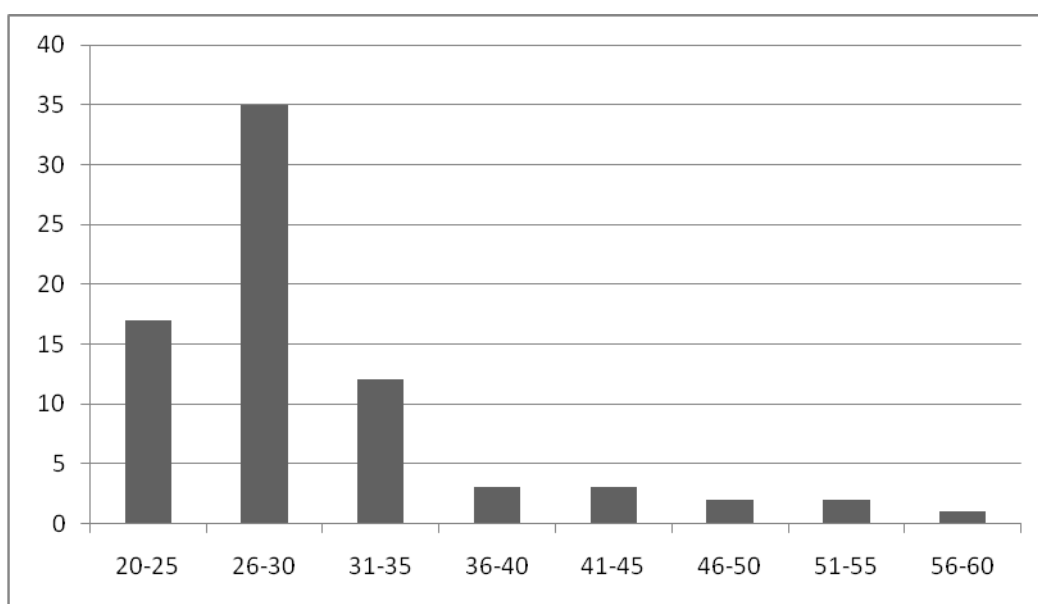
Tutkimuksessa tuotiin esille haastateltavien käsitysten mukaista todellisuutta, mutta koska kohdejoukko on vain pieni näyte koko asiaa koskevasta joukkiosta, todellista tilaa ei voida varmasti hahmottaa. Tutkimuksen kautta valotetaan eräitä näkökulmia aiheeseen, mutta toisella joukolla tulos olisi saattanut olla eri.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa reliabelius koskee tutkijan analyysiä materiaalista; onko kaikki käytettävissä oleva aineisto otettu huomioon, onko tiedot litteroitu oikein ja heijastavatko tulokset tutkittavien käsityksiä ja ajatusmaailmaa niin pitkälle, kuin mahdollista (Hirsjärvi & Hurme 2009, 186). Tässä tapauksessa haastatteluita ei litteroitu, sillä tutkimuksessa tarkasteltiin keskusteluissa ilmeneviä teemoja, eikä itse keskustelua. Näin ollen haastattelun esittely on raportoinnin ja esitettyjen tulkintojen varassa. Tutkijan tulee avoimesti ilmaista kantansa ja tuoda ilmi, miten vaihtoehtoiset tulkinnat on suljettu pois (Willberg 2009). Pyrimme tutkimustulosten esittelyssä kuvaamaan olennaiset tekijät ja tekemämme tulkinnat riittävän kattavasti.

7 Kyselytutkimuksen tulokset

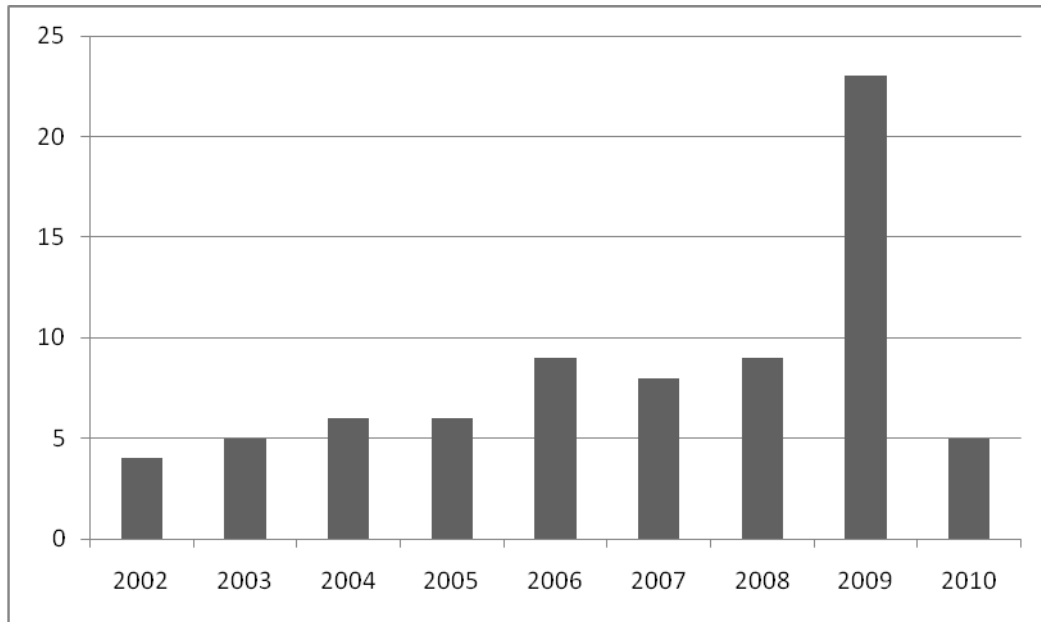
7.1 Vastaajien taustatiedot

Suomen Liikunnan Ammattilaiset SLA ry:n vuonna 2010 teettämään kyselyyn vastasi yhteensä 75 vuonna 2002 tai sen jälkeen valmistunutta liikunnanohjaajaa (AMK), joista naisia oli 45 ja miehiä 30. Valtaosa vastaajista oli alle kolmenkymmenen ikävuoden ikäisiä. 26–30 vuoden ikäisiä oli 47 % vastaajista ja 23 % oli iältään 20–25 vuotiaita. Vanhempia vastaajia oli selvästi vähemmän (kuvio 1).

Kuvio 1. Kyselyyn vastanneiden liikunnanohjaajien (AMK) ikäjakauma (n=75)

Kyselyyn vastanneista liikunnanohjaajista (AMK) 7 % oli valmistunut vuonna 2010 ja noin kolmannes oli valmistunut vuonna 2009. Vuosina 2006–2008 valmistuneita vastaajia oli noin 11 % kunakin vuonna. Vuosina 2002–2005 valmistuneita kyselyyn vastanneita oli vuosittain neljästä kuuteen (kuvio 2).

Kuvio 2. Kyselyyn vastanneiden liikunnanohjaajien (AMK) valmistumisvuodet (n=75)

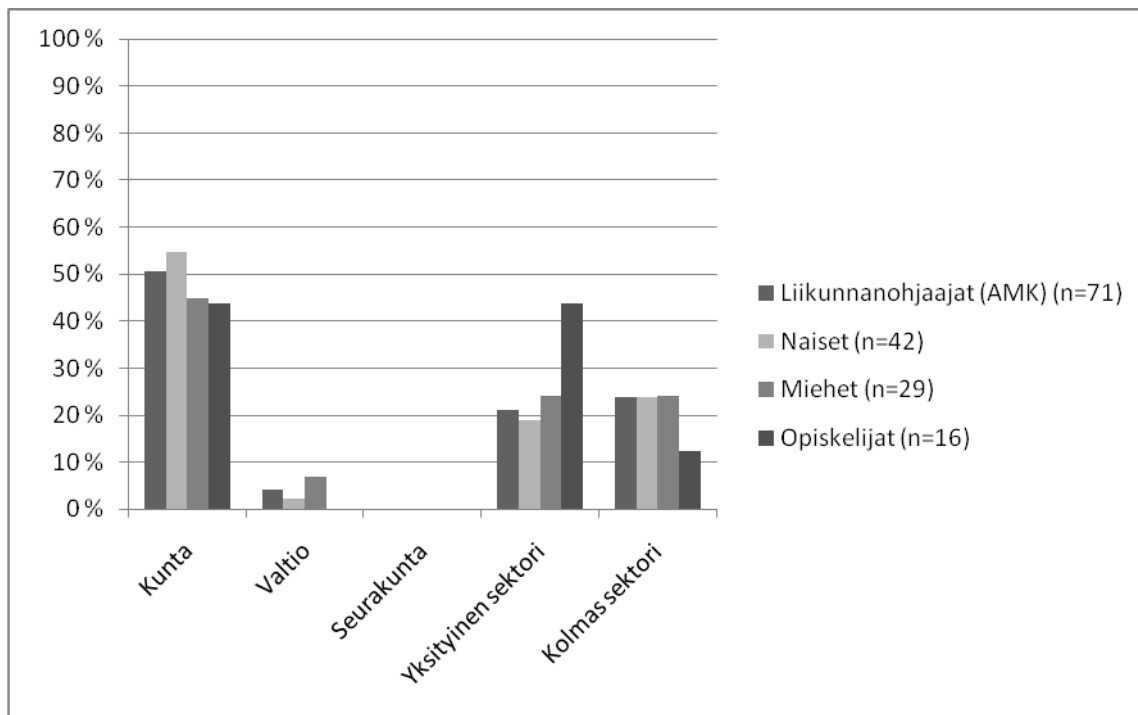
Kyselyyn vastanneista vuonna 2002 tai sen jälkeen valmistuneista liikunnanohjaajista (AMK) 36 % vastanneista on suorittanut jatko-opintoja ja 48 % ei ollut vielä jatkanut opintojaan, mutta harkitsee sitä. Suoritetuista jatko-opinnoista esille nousivat hierontakoulutus, fysioterapian tutkinto, kasvatustieteiden opinnot ja liikunnanohjaajan ylempi AMK -tutkinto.

Vastaajista 61 % oli ainakin toistaiseksi vakituisessa työsuhteessa. 90 % vastanneista vuonna 2002 tai sen jälkeen valmistuneista liikunnanohjaajista (AMK) oli kokoaikaisessa työsuhteessa. Naisista 85 % työskenteli kokoaikaisesti ja miehistä kokoaikaisesti työskentelevien osuus oli suurempi (94 %). Vastanneista opiskelevista liikunnanohjaajista kolmannes toimii työelämässä vakituisessa tai toistaiseksi voimassa olevassa työsuhteessa.

7.2 Liikunnanohjaajien (AMK) tilanne työmarkkinoilla

SLA:n teettämään liikuntatutkimukseen osallistuneista 75 liikunnanohjaajaksi (AMK) valmistuneesta 71 vastasi työpaikkaan ja -asemaan liittyviin kysymyksiin. Heistä noin puolet työskenteli kuntasektorilla, noin viidennes toimi yksityisellä sektorilla ja neljäsosa kolmannella sektorilla. Naisista työskenteli kuntasektorilla hieman useampi kuin

miehistä. Opiskelijoiden kohdalla sijoittuminen työelämässä poikkesi liikunnanohjaajien (AMK) sijoittumisesta. Kysymykseen vastanneista opiskelijoista noin puolet työskenteli kuntasektorilla ja noin puolet yksityisellä sektorilla, sen sijaan kolmannella sektorilla työskenteli vain 12 % (kuvio 3).

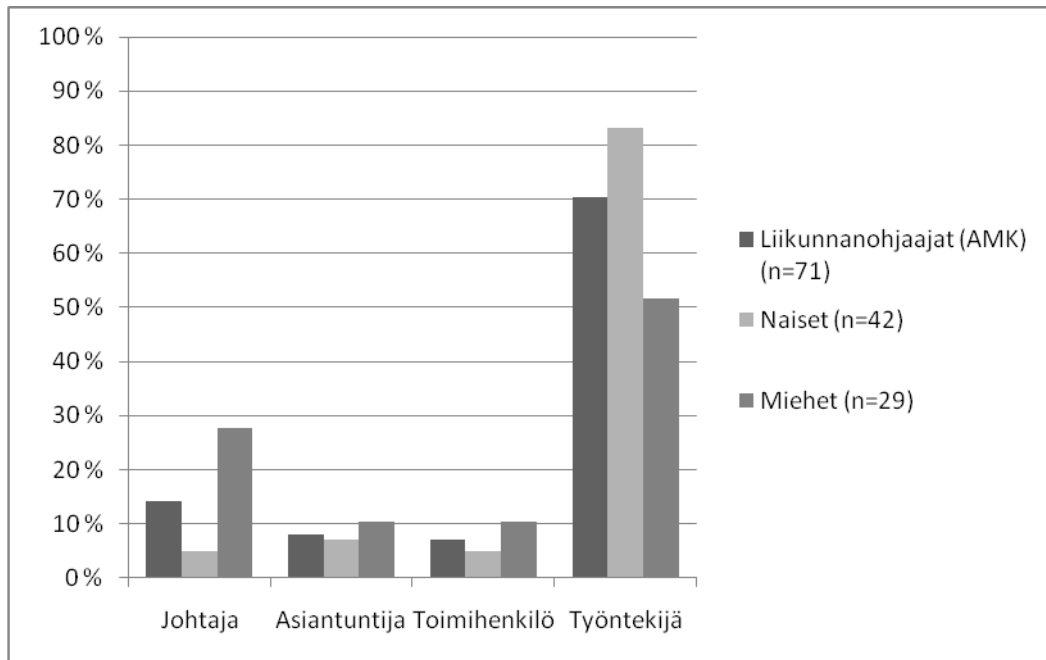
Kuvio 3. Liikunnanohjaajien (AMK) suhteelliset osuudet sijoittumisessa eri työelämän sektoreille, naisten ja miesten suhteelliset osuudet eriteltyinä sekä liikunnanohjaajaopiskelijoiden suhteellinen osuus työelämän sektoreilla

Suurin osa liikunnanohjaajista (AMK) (70 %) toimi työntekijänä. Johtoasemassa oli 14 % vastauksen antaneista, asiantuntijoina ja toimihenkilöinä toimi pienempi osa.

Tarkasteltaessa asemaa työpaikalla oli havaittavissa selkeitä eroja sukupuolten välillä.

Naisista 5 % toimi johtajan asemassa, miehistä sen sijaan 28 %. Asiantuntijoiden ja toimihenkilöiden osuus oli miehillä niin ikään hieman suurempi kuin naisilla.

Työntekijöinä toimi naisista 82 % ja miehistä 50 % (kuvio 4).

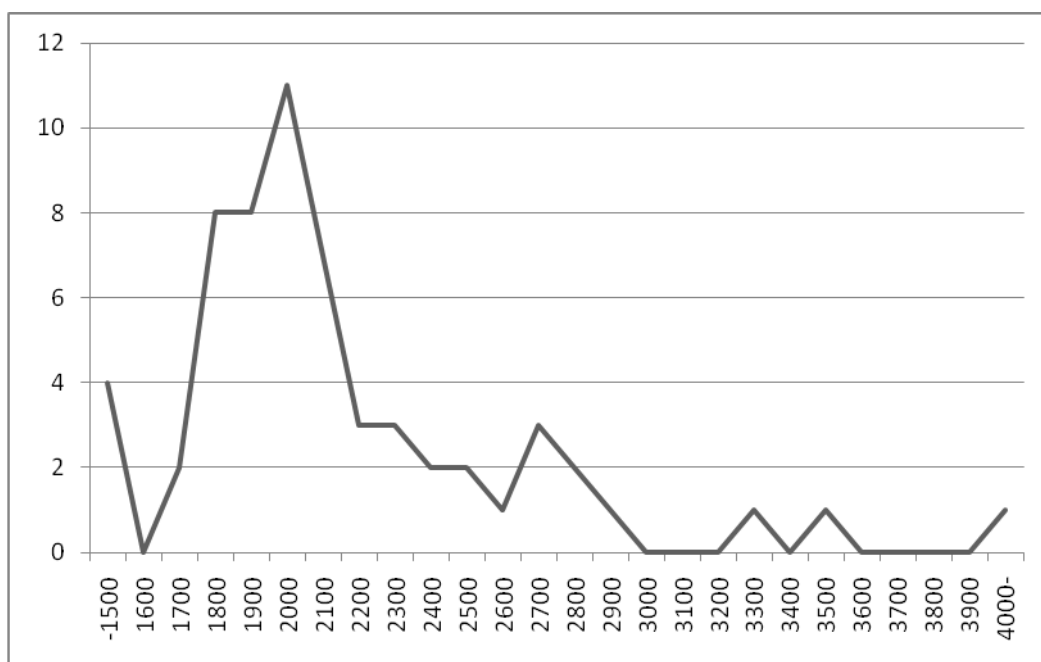
Kuvio 4. Liikunnanohjaajien (AMK) suhteelliset osuudet työelämän asemiin jakautumisessa sekä naisten ja miesten suhteelliset osuudet eriteltyinä

Kyselyyn vastanneista noin puolet ilmoitti ammattinimikkeensä tai yhden niistä olevan liikunnanohjaaja tai liikunnanohjaaja (AMK). Vastaavia liikunnanohjaajia oli yksi. Joukossa oli ammattinimikkeeltä tarkemmin määriteltynä kolme erityisliikunnanohjaajaa, yksi ryhmäliikunnanohjaajaa ja kunto- ja terveysliikunnanohjaajaa. Vastaajista yksi toimi ammattinimikkeellä liikuntaneuvoja. Liikunnan lehtoreita tai liikunnanopettajia oli yhteensä kolme. Johtajan tai päällikön nimikkeellä kulki yhteensä 7 vastaajaa alue-, liikuntapaikka-, liikuntapalvelu- ja toiminnan johtajina sekä nuoriso- ja valmennuspäälliköinä. Kouluttajia, suunnittelijoita, konsulentteja, vastaavia toimihenkilöitä ja koordinaattoreita oli vastaajien joukossa yhteensä 11. Naisista ammattinimikkeellä liikunnanohjaaja tai vastaavan kaltaisella nimikkeellä toimi 54 %, kun kysymykseen vastanneiden miesten kohdalla vastaava osuus oli 38 %.

7.3 Palkka ja siihen vaikuttavat tekijät

Vastaajista 70 vastasi palkkaa koskeviin kysymyksiin. Kuukausipalkalla työskenteli 86 % kyselyyn vastanneista. SLA:n laatimassa kyselyssä kuukausipalkkaa kysyttäessä

vastausvaihtoehto 1 merkitsi ”1500 tai vähemmän” ja vastausvaihtoehto 16 tarkoitti ”4000 tai enemmän”. Kuukausipalkkojen keskiarvoa laskettaessa vastausvaihtoehto 1 merkittiin arvoksi 1500 ja vastausvaihtoehto 16 merkittiin arvona 4000 (liite 1). Kuukausipalkkaa saavien keskimääräinen palkka oli 2150 €/kk (kuvio 5). Naisten keskimääräinen kuukausipalkka oli noin 1945 € miesten keskimääräisen kuukausipalkan ollessa noin 2312 €. Liikunnanohjaajan (AMK) valmistumisvuosi vaikutti merkittävästi keskimääräiseen kuukausipalkkaan. Vuosina 2009–2010 valmistuneiden palkka oli keskimäärin noin 1965 €/kk. Vuosina 2006–2008 valmistuneilla keskimääräinen kuukausipalkka oli noin 2124 € ja vuosina 2002–2005 valmistuneilla noin 2374 €. Tuntipalkalla työskenteli 11 %, joiden keskimääräinen tuntipalkka oli 15,08 euroa. Opiskelijoiden keskuudessa tuntipalkalla työskenteleviä oli suhteessa enemmän. 45 % palkkakysymyksen vastanneista opiskelijoista toimi kuukausipalkalla ja toinen vastaava osuus tuntipalkalla.

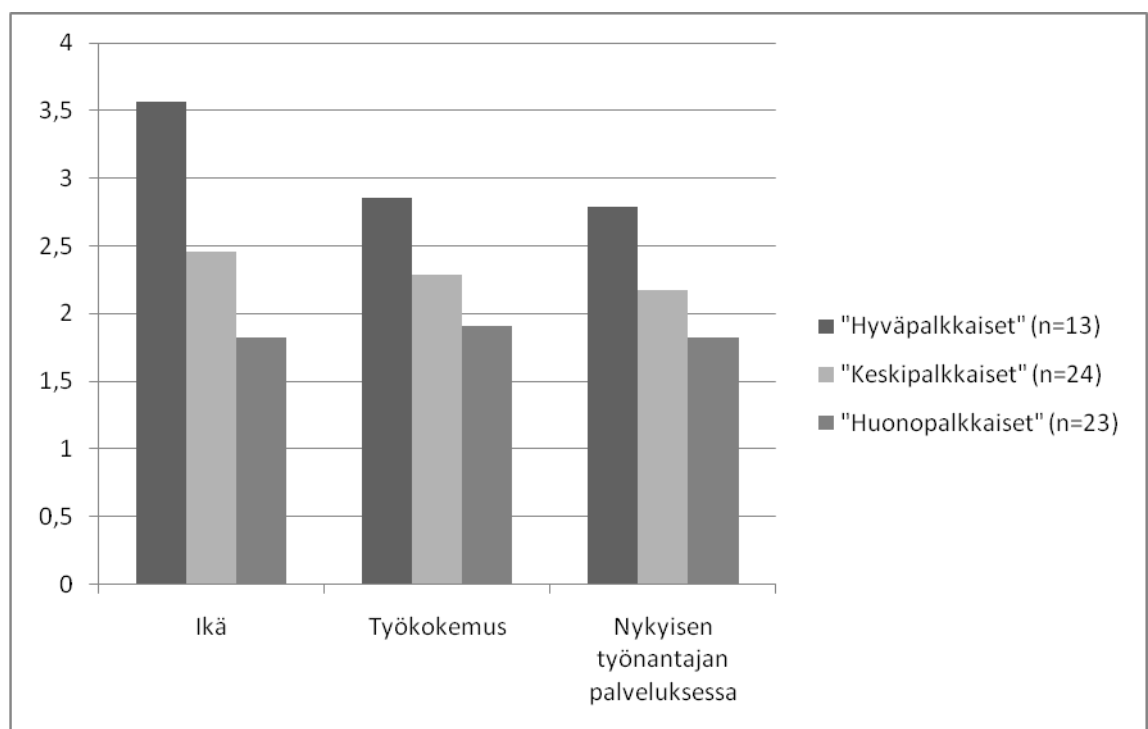
Kuvio 5. Liikunnanohjaajien (AMK) kuukausipalkkajakauma (n=60)

Palkan suuruuteen vaikuttavien tekijöiden tarkastelemiseksi kuukausipalkkansa ilmoittaneet 86 % kyselyyn vastannutta jaettiin kolmeen palkkaryhmään.

Kuukausipalkkaa tienaavista 69 ilmoitti palkkansa suuruuden. ”Hyvätuloisiksi” luokiteltiin 2400–4000 euroa kuukaudessa tienaavat (13), ”keskituloisiksi” 2000–2300

euroa kuukaudessa saavat (24) ja ”vähätuloisiksi” alle 2000 euroa kuukaudessa tienaat (23).

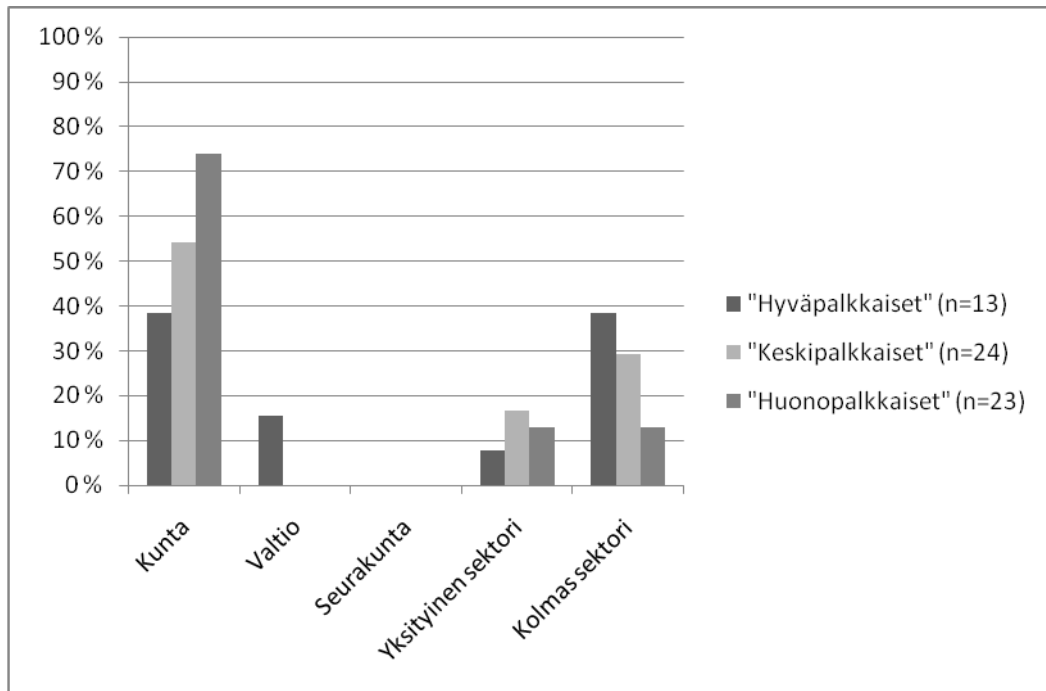
Suurimpaan palkkaluokkaan kuuluneiden keskimääräinen ikä oli selkeästi suurempi kuin alempien palkkaryhmien. Korkeimmin palkatuilla oli myös selkeästi muita enemmän työkokemusta ja he olivat olleet useamman vuoden samalla työnantajalla (kuvio 6). Korkeimmin palkatuista 38 % oli suorittanut jatko-opintoja, kun keskituloisten joukosta jatko-opintoja omaavia oli 42 % ja heikkotuloisimmista pienin osa (26 %).

Kuvio 6. ”Hyväpalkkaisten”, ”keskipalkkaisten” ja ”huonopalkkaisten” keskimääräinen ikä asteikolla 1-9 (1=20–25-vuotta, 9=yli 60-vuotta), työkokemus asteikolla 1-4 (1=alle 1 vuosi, 4=yli 10 vuotta) ja nykyisellä työnantajalla työskennely aika asteikolla 1-5 (1=alle vuosi, 5=yli 15 vuotta)

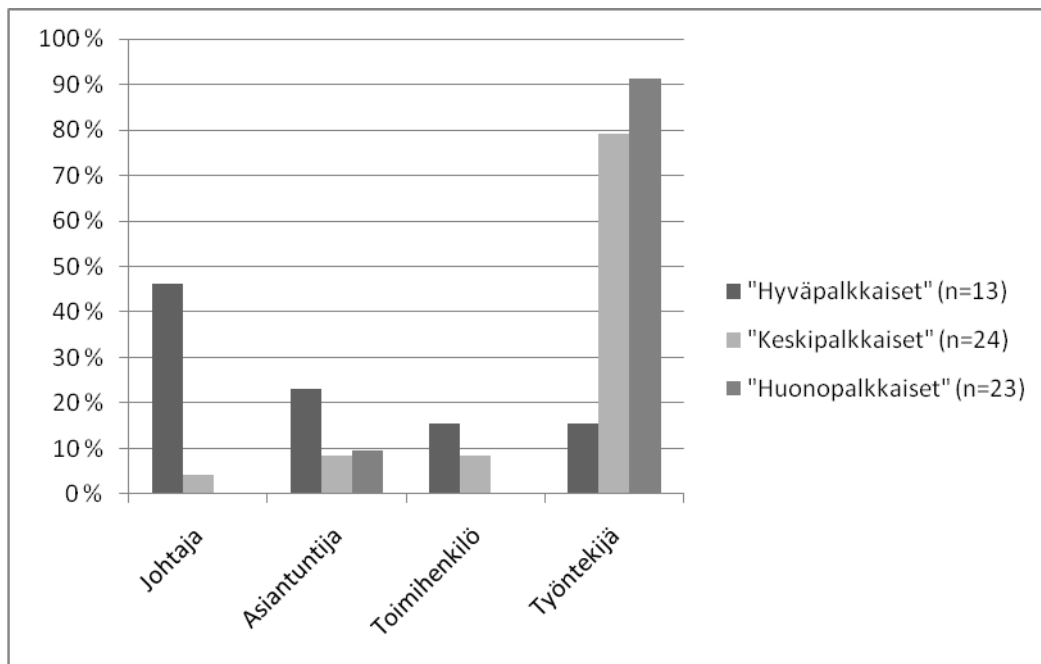
”Huonotuloisten” joukosta enemmistö (78 %) työskenteli kuntasektorilla yksityisen ja kolmannen sektorin osuuksien jäädessä pieniksi. ”Keskituloisista” puolet työskenteli kunnalla ja huomattavan suuri osuus (38 %) kolmannella sektorilla.

”Korkeatuloisimmista” kunnalla ja kolmannella sektorilla työskentelevien osuus oli yhtä suuri (38 %). Valtion toimilla toimi 15 % ”korkeatuloisista” (kuvio 7).

Kuvio 7. ”Hyväpalkkaisten”, ”keskipalkkaisten” ja ”huonopalkkaisten” suhteelliset osuudet työelämän sektoreille jakautumisessa

Eniten tienaavista enemmistö ryhmään kuuluvista vastaajista lähes puolet (46 %) toimi johtajan asemassa. Asiantuntijoiden, toimihenkilöiden ja työntekijöiden osuudet jakautuivat ”korkeatuloisten” keskuudessa tasaisesti. ”Keskituloisten” ryhmään kuului yksi johtajan asemassa toimivaa vastaaja, muuten ”keski-” ja ”vähätuloisten” ryhmissä valtaosa toimi työntekijöinä. Asiantuntijoita ja toimihenkilöitä oli alemmissa palkkaryhmissä vain muutamia (kuvio 8).

Kuvio 8. ”Hyväpalkkaisten”, ”keskipalkkaisten” ja ”huonopalkkaisten” suhteelliset osuudet työasemiin jakautumisessa

7.4 Suhtautuminen tutkintonimikkeeseen

SLA:n laatimassa kyselytutkimuksessa selvitettiin myös SLA:n jäsenten tyytyväisyyttä ammattinimikkeeseen liikunnanohjaaja (AMK). Vastanneista 77 % ilmoitti olevansa tyytymättömiä nimikkeeseen. 88 % kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että nimike tulisi vaihtaa mahdollisimman pian, eikä vasta 4 vuoden kuluttua tai myöhemmin. Kysyttäessä mieluista nimikevaihtoehtoa, 65 liikunnanohjaajista antoi vastauksen. Heistä valtaosa (72 %) kannatti nimikettä liikuntapedagogi (AMK). Jotain muuta nimikettä suosi 18 %, ja vastaajien keskuudesta eniten mainintoja sai liikunta-alan kandidaatti. Opiskelijoiden joukossa nimike liikuntapedagogi (AMK) sai hieman suuremman suosion (70 %) kuin jo valmistuneiden liikunnanohjaajien (AMK) keskuudessa. Myös opiskelijoiden osalta ehdotuksena uudeksi nimikkeeksi esitettiin liikunta-alan kandidaatti, jonka mainitsi avoimena vastauksena kaksi vastaajaa.

Tutkintonimikekysymykseen otettiin vahvasti kantaa kyselyn ”Avoin palaute”-osiossa. Avoimissa vastauksissa painotettiin sitä, että nimike ei kuvaa ammattitaidon todellista luonnetta ja sen nähtiin vaikuttavan alan palkkaukseen ja arvostukseen. Vastaukset

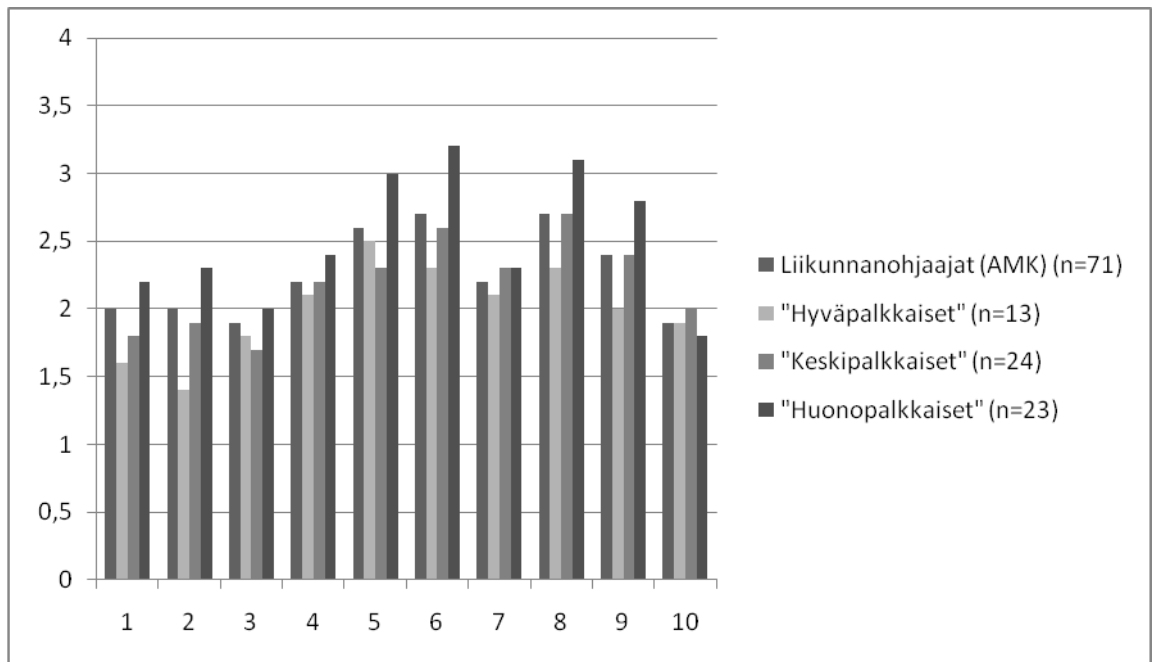
esitellään tarkemmin kappaleessa 6.1.6.

7.5 Tyytyväisyys työelämään

SLA:n toimesta tehdyssä liikuntakyselyssä liikunta-alalla työskentelevien liikunnanohjaajien (AMK) tyytyväisyyttä selvitettiin väittämien, joihin vastaaja ilmoitti mielipiteensä mukaan numeroin 1-4 olevansa samaa mieltä tai erimieltä.

Vastausvaihtoehto 1 merkitsi täysin samaa mieltä ja vastausvaihtoehto 4 täysin erimieltä (liite 1). Vastaajien keskuudessa eniten oltiin samaa mieltä väittämien ”koulutus vastaa hyvin työelämän tarpeisiin” ja ” nykyinen työtehtäväni vastaa työnhakutilanteessa saamaani kuvaa siitä” kanssa, joiden saamien vastausten keskiarvot olivat yhden desimaalin tarkkuudella 1,9. Väittämään ”olen tyytyväinen nykyiseen työhöni” vastattiin keskiarvolla 2. Eniten eri mieltä oltiin väittämiin ”palkkani vastaa koulutustani” ja ”olen tyytyväinen nykyisen työnantajan tarjoamaan palkkakehitykseen”, joiden molempien vastausten keskiarvo oli 2,7. Väittämän ”palkka vastaa työni vaativuutta” suhteen oltiin niin ikään eriävää mielipidettä keskiarvolla 2,6 (kuvio 9). Naisten ja miesten mielipiteiden välillä oli hyvin vähän eroa, ja sen vuoksi niitä ei ole esitelty eriteltyinä kuviossa 9.

Palkkaryhmien välillä oli havaittavissa selkeitä eroja myös tyytyväisyyden suhteen. Tyytyväisimpiä työhönsä olivat ”hyvätuloiset”, jotka vastasivat mielipidettä mittaaviin kysymyksiin keskiarvolla 2, kun ”keskituloisten” vastaava keskiarvo oli 2,2 ja ”huonotuloisten” 2,5. Korkeimmin palkatut katsoivat työn vastaavan melko hyvin heidän koulutustaan ja heidän saamaansa käsitystä kyseisestä työstä. Myös koulutuksen koettiin huomattavan yksimielisesti vastaavan työelämää ja urakehitysmahdollisuudet nähtiin melko hyväksi. Alimmin palkattujen keskuudessa positiivisimman reaktion saivat väitteet ”Työ vastaa saamaani työnhakutilanteessa saamaani käsitystä siitä” ja ”Koulutus vastaa hyvin työelämän tarpeisiin”. Erityisen tyytymättömiä ”vähätuloisten” keskuudessa oltiin palkkaukseen; palkan ei koettu vastaavan koulutusta eikä työn haastavuutta ja palkkakehitykseen oltiin hyvin tyytymättömiä. Lisäksi urakehitysmahdollisuuksia ei koettu kovin hyväksi. ”Keskituloisten” mielipiteet kulkivat selkeästi edellisten välimaastossa (kuvio 9).

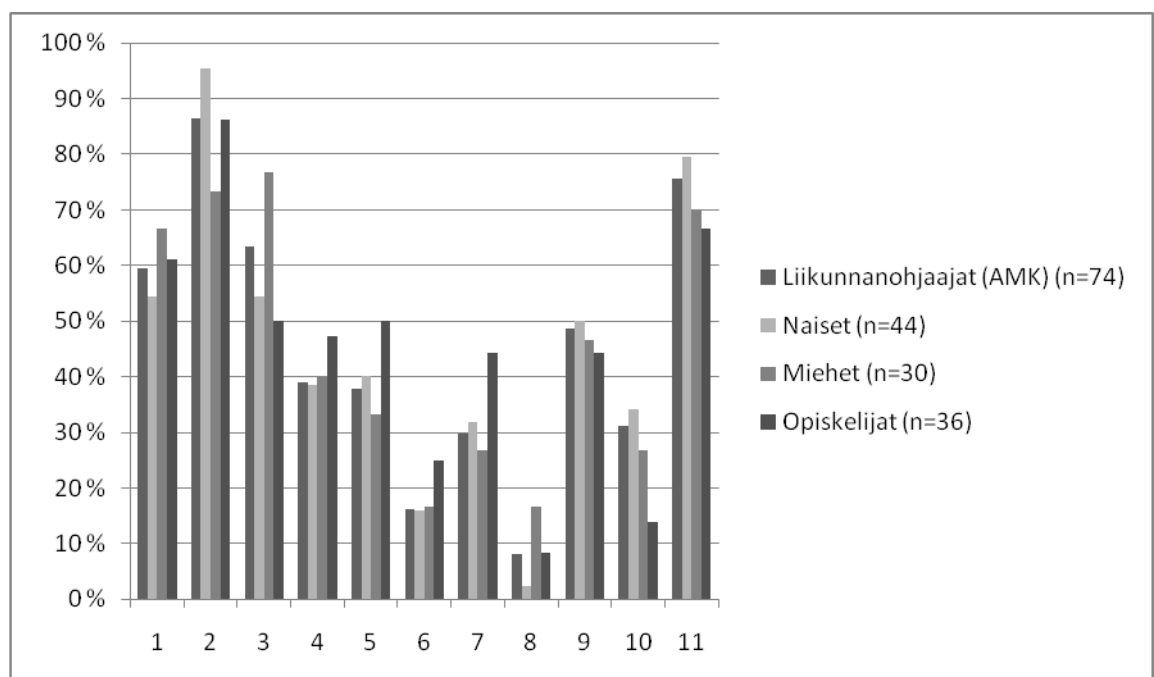
Kuvio 9. Liikunnanohjaajien (AMK) sekä eriteltyinä ”hyväpalkkaisten”, ”keskipalkkaisten” ja ”huonopalkkaisten” mielipide työelämästä esitettyihin väittämiin asteikolla 1-4 (1=täysin samaa mieltä, 4=täysin eri mieltä). 1=olen tyytyväinen nykyiseen työhöni, 2=nykyinen työni vastaa koulutustani, 3=koulutus vastaa hyvin työelämän tarpeisiin, 4=koen tarvetta ammatilliseen lisäkoulutukseen, 5=palkkani vastaa työni vaativuutta, 6=palkkani vastaa koulutustani, 7=työelämä on sellaista kuin sen koulutukseni aikana kuvattiin olevan, 8=olen tyytyväinen nykyisen työnantajan tarjoamaan palkkakehitykseen, 9=koen omat urakehitysmahdollisuuteni hyvinä, 10=nykyinen työtehtäväni vastaa työnhakutilanteessa saamaani kuvaa siitä

SLA:n jäseniltä kartoitettiin liikuntakyselyssä tekijöitä, joita he pitävät työssä tärkeimpinä. Annetusta yhdestätoista tekijästä vastaajan tuli valita viisi mielestään tärkeintä (liite 1). Kysymykseen vastanneiden 74 liikunnanohjaajan (AMK) osalta eniten mainintoja (64) sai työn sisältö. Esiin nousivat myös työilmapiiri (56), työsuhteen pysyvyys (47) ja palkan määrä (44). Vähemmälle huomiolle vastaajien keskuudessa jäivät työsuhteen edut (6), työn sosiaalinen arvostus (12) ja työn yhteiskunnallinen merkitys (23) (kuvio 10).

Naisten, joista kysymykseen vastauksen antoi 44, mielestä tärkeimmät tekijät työssä olivat työn sisältö (42 mainintaa) ja työilmapiiri (35). 30 kysymykseen vastanneen

miehen mielestä tärkeimmät tekijät työssä olivat työsuhteen pysyvyys (23 mainintaa), työn sisältö (22), työilmapiiri (21) ja palkan määrä (20). Vähiten tärkeää oli naisten mielestä työsuhteen edut (1) ja miesten mielestä työsuhteen edut (5) ja työn sosiaalinen arvostus (5) (kuvio 10).

Työelämään liittyvistä tekijöistä 36 vastauksen antaneen opiskelijan keskuudessa tärkeimmiksi nousivat työn sisältö (31 mainintaa), työilmapiiri (24) ja palkan määrä (22). Vähiten merkitsevinä pidettiin työsuhteen etuja (3) ja työn yhteiskunnallista merkitystä (5) (kuvio 10).

Kuvio 10. Liikunnanohjaajien (AMK) suhteelliset osuudet, naisten ja miesten suhteelliset osuudet eriteltyinä sekä opiskelijoiden suhteelliset osuudet työssä tärkeimpinä pidetyistä tekijöistä. 1=palkan määrä, 2=työn sisältö, 3=työsuhteen pysyvyys, 4=työssä oppiminen, 5=työn kautta syntyvät uudet ihmissuhteet / työn kautta tapahtuva verkostoituminen, 6=työn sosiaalinen arvostus, 7=urakehitysmahdollisuudet, 8=työsuhteen edut, 9=työn joustavuus, 10=työn yhteiskunnallinen merkitys, 11=työilmapiiri

7.6 Vastaajien avoin palaute

Kyselyn loppuun vastaajille jätettiin ”Avoin palaute” -osio, jossa vastaajat saivat kertoa haluamiansa kommentteja niin kyselystä kuin mistä tahansa heitä askarruttavista asioista. Tähän osioon tuli monenkirjavaa palautetta, joista kolmannes liittyi tyytymättömyyteen liikunnanohjaaja (AMK) -nimikkeeseen. Nimike koettiin ennen kaikkea harhaanjohtavaksi sen suhteen, ettei se anna liikunnanohjaajan (AMK) ammattitaidosta todenmukaista kuvaa, eikä se puhuttele asiantuntija- tai esimiestehtäviin. Nimikkeen nähtiin myös olevan syy huonoon palkkaan. Monessa maininnassa nimikkeeseen haluttiin mahdollisimman nopea muutos ja parannus.

”Ammattinimikkeen vaihtaminen on äärimmäisen ajankohtaista, mikäli ”pelkällä” amk-koulutuksella ajatteli saada koulutusta vastaavaa työtä. Nykyään vähänkään perehtymättömät työnantajat osoittavat jumppaohjaajan paikkaa kuullessaan sanan ”liikunnanohjaaja”, se amk-lisäsiellä perässä ei vaikuta yhtään mitään. Lisäksi liikuntaneuvojat (toinen aste) ottavat täyden vapauden kutsua itseään liikunnanohjaajiksi, joka ei tietysti täysin väärin ole. Ohjaavathan he liikuntaa. Liikuntapedagogi ohjaa antamaan meille myös koulutusta vastaavaa työtä.”

”Erityisesti liikunnanohjaajien koulutusta ja osaamista tulisi korostaa työelämän edustajille, sillä kovinkaan moni ei ymmärrä että liikunnanohjaajan tutkinto on ammattikorkeakoulututkinto. Tämä mahdollistaa myös hallinnolliset työt ja esimiestehtävät. Liikunnanohjaajien (AMK) osaamista tulisi markkinoida paremmin, jotta meitä ei sekoitettaisi ja mielletäisi ”jumppaohjaajiksi”.”

”Liikunnanohjaajina työskentelee Perustutkintolaisia, Liikuntaneuvoja ja AMK-tutkinnon suorittaneita, kaikki samalla tehtäväkohtaisella palkalla. AMK-tutkinnon muuttaminen esim liikuntapedagogiksi saattaisi tuoda lisäarvostusta ja tätä kautta vaikuttaa myös palkan määrään. Nykyinen nimeke liikunnanohjaaja AMK ei nimekkeenä erotu riittävästi toisen asteen koulutuksesta valmistuneiden nimekkeestä tai ennen vuotta 2000 valmistuneiden liikunnanohjaajien nimekkeestä.”

Toiseksi eniten kannanottoja (25 %) kohdistettiin liikunta-alan edunvalvontaan sekä palkkausjärjestelmään. Huolta kannettiin työntekijöiden oikeuksista sekä koulutuksen

huonosta tunnettavuudesta työelämässä. Lisäksi mainintoja tuli siitä, että liikunta-ala koettiin kutsumusammattinomaiseksi alaksi, kun esimerkiksi palkkaukseen ei puututa tarpeeksi hanakasti.

”Liikunta-alalta puuttuu vahva puolesta puhuja ja amk-pohjaiset ovat isossa kuopassa. tähän tarvitsisi muutosta. Nyt monet tutut valmistuneet tekevät hanttibommia, joista saavat paremman palkan, koska ammattitaidottomat ammattikoulupohjaiset tekevät amk-töitä. Samalla palkkaus pysyy pohjalla.”

”Olen ollut työelämässä vain vähän aikaa. Kaipaisin kuitenkin liikunta-alalta konkreettisten asioiden ja tietojen saamista. Esim palkka-asioista ja työehtosopimuksista. Tuntuu, kuin liikunta-alalla työntekijöiden etuja ei ajettaisi ollenkaan. Alan lehdet esittelevät monesti uusia välineitä ja koulutuksia mutta esim. työehtosopimuksista, palakankorotuksista tai palkkauksesta yms. en ole saanut vielä tietoa, puuttuu selkeä linjaus kuten esimerkiksi insinöörien palkkauksesta. Ainut asia, josta olen saanut tietoa on nimikkeen vaihdos, joka sekään asiana ei ole edennyt eteenpäin noin 3-4 vuoteen. Nimike vaikuttaa myös palkkauksen sekanaisuuteen.”

”Liikunta-ala tarvitsee vahvan edunvalvojan työntekijöilleen. Etenkin yksityisen sektorin liikunnanohjaajat ovat täysin vapaata riistaa yrittäjille, ja työntekijöiden oikeuksia poljetaan mennessä. Esimerkkinä kuntosalityöntekijät ja heidän työvaatetus-asiat, työvuorot ja palkkaus.”

”liikuntaihmiset aktiivista porukkaa, miksi me nukutaan/ nukuttu 50vuotta esim. palkka-asioissa?!= kutsumusammatti...”

Muut kommentit koskivat satunnaisia aiheita ja olivat enemmän tai vähemmän irrallisia vastausjoukkiosta.

8 Haastattelututkimuksen tulokset

8.1 Miksi liikunnanohjaajaksi (AMK)?

Sekä ensimmäisen että kolmannen vuosikurssin opiskelijoiden joukossa oli opiskelijoita, jotka korostivat liikunnan merkitystä itselleen. Esiin tuotiin ajatuksia siitä, että liikunta on ”oma juttu”, siinä on aina pärjännyt ja sitä olisi mielekästä opiskella. Osalle haastateltavista ammattikorkeakoulutason liikunnan- ja vapaa-ajanohjaajan koulutusohjelma oli vahva osa tulevaisuuden suunnitelmia, selkeä jatkumo aiemmille opinnoille tai alan pariin oli jo ajauduttu työelämässä. Koulutusohjelma nähtiin käytännön perusvalmiudet liikunta-alan eri osa-alueisiin tarjoavana.

Haastateltavien joukossa oli myös opiskelija, joka oli ”bongannut” koulutusohjelman sattumalta ja päättänyt kokeilla alaa. Yksi haastateltavista hakeutui liikunnanohjaajaopintoihin yliopisto-opintojen jälkeen kiinnostuttuaan liikunta-alasta ja katsottuaan, että yliopisto-opinnot eivät antaneet riittäviä valmiuksia työelämään.

”Jos en mä tätä halua tehdä, niin mitä se sitten vois olla...”

”Mulla ei ollut kovin selkeää, että mitä haluan tehdä – kun bongasin tämän koulutuksen, niin aattelin etkäyn kokeilemassa”.

”Kun LPT -tutkinto oli alla, niin tää ammattikorkeakoulu oli jatkoa sille, kun en tiennyt tasan tarkkaan mihin työelämässä menisin. Mietin, ettei tosta nyt häittää voi olla ja saa lisää miettimisaikaa.”

”Lukion jälkeen mietin, et mitä ois kivaa opiskella ja mitä osaa. Liikunta oli sellanen mitä oon aina tykänny tehdä.”

Valtaosalla haastateltavista oli ennakkotietoa opinnoista sisarusten tai tuttujen kautta tai koulutusohjelman esittelyyn ja sisältöön perehtymisen myötä. Osa oli selvittänyt etukäteen lähinnä suuntautumisvaihtoehdot. Enimmäkseen mielikuvat opinnoista painottuivat käytännön tekemisen maailmaan.

Kolmannen vuosikurssin opiskelijat katsoivat koulutuksen vastanneen odotuksiaan erittäin hyvin ja syventäneen heidän aiempaa tietämystään.

”Tiesin sen verran, et LPT -puoli on enemmän sitä ohjausta ja tää ammattikorkeapuoli sitten enemmän hallinnollista puolta, että täältä valmistutaan johtajiksi.”

8.2 Ammattikorkeakoulutuksen merkitys opiskelijoille

Ammattikorkeakoulun käytännönpainotteinen luonne korostui molempien vuosikurssien pohdinnoissa; käytännönläheinen opiskelu koettiin itselle sopivampana tapana opiskella ja sen katsottiin antavan paremmat valmiudet työelämään. Molemmat ryhmät toivat esiin sen, että opiskelupaikan saaminen kyseissä koulutusohjelmassa oli vaikeaa, mikä kertoo sen arvostuksesta ulkopuolella ja nostaa myös omaa arvontuntoa.

”Onhan se tähän koulutukseen pääseminen iso juttu, kun miettii hakijamäärää, et aikamoisen senlan läpi on tultu, niin se joskus pistää aattelee, et ’en mä ihan turhaan oo täällä’ ja antaa lisää itsevarmuutta.”

Ammattikorkeakoulussa opiskelemisen merkitys ei ollut erityisen vahva kenellekään haastateltavista. Ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden pohdinnoista ilmeni, että ammattikorkeakoulua ei nähdä yhtä korkea-arvoisena kuin yliopistoa. Keskustelua herätti myös se, että ammattikorkeakoulusta ei valmistuta kandidaatti, mikä tekee esimerkiksi koulutuksen tason selittämisestä ulkomaalaisille hankalaksi. Koulutuksen englanninkielisen nimen, Bachelor of Sport Studies, Degree Programme in Sports and Leisure, katsottiin kuulostavan arvostettavammalta juuri kandidaatti-ilmauksen johdosta.

”Jossain päireissä se ammattikorkeakoulu ei oo niin arvostettu kuin yliopisto, mut sit taas enemmän käytännönpainotteinen ja käytännön valmiuksia tulee.”

Kolmannen vuosikurssin opiskelijoiden keskuudessa nousi esiin, että opiskelijan oma arvostus ammattikorkeakoulussa opiskelua kohtaan oli opintojen alussa suuri, mutta opintojen aikana kohdatun ympäristöstä huokuneen vähäisemmän arvonnannon myötä

myös oma arvostus on laskenut. Esimerkkinä tuotiin esille se, että liikunnanohjaajan ja liikuntaneuvojan välistä eroa ei hahmoteta. Yksi haastateltava pohti, että tämän seurauksena liikunnanohjaajaopiskelijat eivät välttämättä itsekään ymmärrä arvostaa koulutustaan ja eivätkä hakeudu koulutustaan vastaaviin työtehtäviin. Keskustelu johti herkästi tutkintonimikettä koskevaan kritiikkiin.

”Aikasemmin se (opiskelu ammattikorkeakoulussa) oli ehkä iso juttu – tai en tiedä sitä kokemuksen kautta, ku iteki on pärjänny nii hyvin. Mut ei sitä ehkä arvosteta, kun kuuntelee ympäriltä opettajien sun muiden mielipiteitä, - - niin ehkä se on vähän hiipunu.”

”En tiedä, onkse täs liikunta-alalla kun ei nähä eroa opistotason ja ammattikorkean välillä, mut iso syy siihen on toi nimikeasia, se (nimike) on hirveen barbaanjohtava.”

8.3 Liikunnanohjaaja (AMK) liikunta-alan asiantuntijana

Termi ”asiantuntijuus” oli hankalasti kuvattava molemmille ryhmille. Ensimmäisen vuosikurssin opiskelijat käsittelivät termiä ensin tulevaisuuden työtehtävien sekä omien elämäntapamuutosten kautta. Kysymys tuli väärin ymmärretyksi ja liikunnanohjaajan (AMK) pätevyyskäsitteitä kuvaavat piirteet jäivät käsittelemättä. Lopulta, kun koko haastattelun päätteeksi haastateltavia pyydettiin vielä nimeämään kolme liikunnanohjaajan (AMK) ominaisuutta, nousi esiin myös perustaitojen hallitseminen, osaamisalueet, organisointitaidot ja johtaminen.

”Johtamispuolelta halajaa tietoa, ja toinen mistä haluaa oppia paljon miten keho toimii, ja siitä mihin erikoistuu, niin saa semmosen ammatillisen valmiuden.”

”Valmius useamman liikuntalajin hallitsemiseen, jos sulta tullaan kysymään jostakin, niin osaat vastata paremmin kun mitä nyt osais.”

Kolmannen vuosikurssin opiskelijoiden keskuudessa asiantuntijuutta lähestyttiin ammattitaidon ja työelämän valmiuksien kuvaamisen kautta. Ammatillaisen merkkeinä ja pätevyyksinä mainittiin johtaminen, hallinnollinen puoli, tiedonhankintavalmiudet, yhteistyötaidot ja valmius toimia yrittäjänä. Kolmannen vuosikurssin haastateltavien keskustelussa painottui erittäin vahvasti se, että opintojen aikana saadaan

perusvalmiudet ja käytännön ohjaamisen taito, mikä sitten työharjoitteluissa jalostuu kokemuksen kautta ammattitaitoiseksi toiminnaksi. Työharjoittelun rooli koettiin tärkeäksi ammattitaidon kehittymisen kannalta. Keskustelussa esitettiin myös, että koulutus luo suhteet työelämään ja on näin mahdollinen väylä työllistymiselle. Pyydettyä määrittelyä liikunta-alan asiantuntijuudelle, vastauksissa korostui perustaitojen hallitseminen sekä jonkin osaamisalueen vahva tuntemus.

”Tästä saa ne taikinainaineokset. Perusosaamisen asiaan kun asiaan.”

”En mä tunneilla oo niin oppinut taitoja, mutta koulu on laittanut ohjaustilanteihin ja työharjoitteluihin, mistä on sit oppinut niitä taitoja.”

”Se on tässä ammattikorkeakoulussa hyvä puoli, että periaatteessa on korkeakoulutusta, mut samalla antaa avaimia siihen käytäntöön, ja just etenkin niiden työharjoittelujen kautta. Ja saa luotua subteita.”

Asiantuntijuuden koettiin molempien ryhmien kesken ilmenevän siis liikunta-alan kaikkien osa-alueiden perustietojen hallintana, jota voi välittää asiaan perehtymättömille. Kolmannen vuosikurssin haastateltavat pohtivat, että opiskelijat eivät välttämättä edes hahmota kaikkea tietämystään ja pätevyyttään, sillä pitävät monia asioita jo itsestäänselvyyksinä.

”Liikunnanalan asiantuntija osaa tavalliselle talleajalle vastata mihin tahansa kysymykseen, ja sit on oma osaamisalue, jonka hallitset.”

”Meille ne asiat on ehkä itsestäänselvyksiä, kun me ollaan oltu kiinnostuneita niistä jo ennenkin, niin ne on meille niin itsestäänselvyksiä, että on vaikea nähdä niitä osana sitä asiantuntijunta.”

8.4 Liikunnanohjaajan (AMK) tulevaisuus?

Tulevaisuuden työtehtävistä virisi ensimmäisen vuosikurssin keskuudessa monenlaisia ajatuksia ja näkemyksiä, ja yhteistä linjaa ei ollut. Esiin nousi sekä selkeät suunnitelmat yrittäjyydestä, toive löytää mieluinen työtehtävä ajan myötä sekä halu tietää vaihtoehtoista ja mahdollisuuksista enemmän. Yksi haastateltavista pohti ohjaustoimen

kunnalla tai seuralla olevan mielekäs ja yksi näki jonkin tason johtamistehtävät tavoitteenaan.

”En pysty vielä niin pitkälle ajattelee, et nyt ku tässä on vasta alettu opiskelee niin, voikin mielenkiinto syttyy ihan eri juttuihin, ku mitä aikasemmin on aateltu.”

”Mulla on aika avoin taulu vielä, ei oo tarkkaa suuntaa. Tietynoloinen johtaminen kiinnostaa jossain määrin, oman yrityksen kautta tai jotenkin muuten.”

Kolmannen vuosikurssin opiskelijat olivat yksimielisempiä tulevaisuuden suunnitelmien suhteen; vastauksista korostuivat johtotehtävät, projekteihin osallistuminen sekä suunnittelu- ja organisointitehtävät. Kolmannen vuosikurssin oppilaat toivat vahvasti esiin, että ainakaan kenttätehtävät eivät ole toivottavia. Toisaalta esiin nousi myös opettajien iskostama ajatus siitä, että valmistuttuaan liikunnanohjaajan (AMK) on työskenneltävä kenttätasolla ennen uralla etenemistä. Vakituisen työpaikan saaminen pian valmistumisen jälkeen katsottiin epätodennäköiseksi vähäisen työkokemuksen, työpaikkojen vähyyden ja sopivan työpaikan vapautumisen epätodennäköisyyden vuoksi. Kolmannen vuosikurssin opiskelijoille esitettiin liikuntakyselystä esille tullut tulos siitä, että liikunnanohjaajista (AMK) puolet työskentelee kuntasektorilla. Haastateltavat suhtautuivat kunnalla työskentelemiseen vastustavasti, mutta kokivat sen helpoksi väyläksi aloittaa työelämä.

”Mua ei itteäni kiinnosta perusjumppien vetämiset.”

”Ei oo mitään hajua, mennään sinne minne tuuli kuljettaa, mut ei ihan jumppien vetämisestä. Sen takia just tulinkin tänne kouluun, et se ei ois sitä perus työmyyrän hommia. Alkuun ehkä, mut siitä sit tavoitteet on korkeammalle.”

”En kyllä lähe kunnalle, en mielellään. Koulusta kun valmistuu, niin helppo, turvallinen tie alottaa ura.”

Pidemmälle tulevaisuuteen katsottaessa yleinen mielipide oli, että uralla on tapahtunut kehitystä ja että on edetty ylempiin tehtäviin. Itselle mieluisen työtehtävän toivotaan löytyneen. Molemmissa ryhmissä tuli esiin ajatus siitä, että vuosien saatossa työtehtäviä on voinut ehtiä vaihtamaan useaan otteeseen. Jatkokoulutusaikheet eivät tulleet esille

kummankaan ryhmän haastattelussa, mutta kun jatkokoulutuksen mahdollisesta tarpeesta kysyttiin, sitä pidettiin tarpeellisenä ja mahdollisena. Liikunnanohjaajatutkinto nähtiin perustutkintona, jota syvennetään jatkokoulutuksilla.

”Tavallaan lähtee niinku ihan ruohonjuuritasolta ja sit voi kymmenen vuoden päästä olla jotain suurempaa.”

”Tietysti mullakin ois tavoitteena päästä vakkariidunniin heti, kun valmistun, mut pidän sitä tosi epätodennäköisinä. Se leimaa yleisestikin tätä aikaa.”

”Tästä saa perusteet tohon hommaan ja on alan ammattilainen, mut sit alkaa kouluttautua johonkin hommaan. Tää ala on niin moniulotteinen, et tässä nyt raapastaan pintaa, ja sit jollain tavalla pitää kehittää itseään eteenpäin.”

8.5 Naisten ja miesten väliset erot työelämässä

Kysyttäessä mielikuvia siitä, että onko miesten ja naisten välillä eroa työelämään sijoittumisessa tai työtehtävissä, vahvoja mielipiteitä ei noussut esiin. Ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden kesken pohdittiin sitä, että naiset toimivat enemmän lasten parissa ja ryhmäliikunnanohjaajina, miehet sen sijaan nuorten ja aikuisten kanssa sekä salin puolella. Kolmannen vuosikurssin opiskelijat katsoivat, ettei miesten ja naisten välillä juuri ole eroja työelämään sijoittumisissa.

”En oo kyllä huomannu hirveesti eroa.”

”Must tuntuu, et ryhmäliikuntaa pitää naiset ja salin puolella on miehet.”

Molemmissa haastatteluisissa haastateltaville tuotiin esiin SLA:n teettämän liikuntakyselyn tutkimustuloksista ilmennyt tieto siitä, että naisista 5 % toimii johtotehtävissä ja miehistä 28 %. Sekä ensimmäisen että kolmannen vuosikurssin opiskelijat olivat sitä mieltä, että tämä on yleisen kehityksen mukaista. Naisten ajateltiin useammin olevan tyytyväisiä työnkuvaansa työntekijän asemassa toimiessaan, kun miehet ovat urakeskeisempiä ja tavoittelevat korkeampaa palkkaa ja asemaa. Myös perheen perustaminen ja muut tauot työelämästä tulivat esiin mahdollisena syynä siihen, miksi naisista vain pieni osa toimii johtotehtävissä. Kolmannen vuosikurssin

opiskelijat toivat esiin myös ajatuksen, että naiset ovat herkemmin jo opiskeluaikana niin orientoituneita ryhmäliikunnanohjaajia, että eivät koulutuksen saatuaan välttämättä tiedosta muita koulutuksen antamia mahdollisuuksia työelämään.

”Ihan luonnollisestikin miehet haluaa edetä uralla ja tienata enemmän rahaa, niin se menee kaikilla aloilla, ja kun ne haluaa niin ne etenee sinne johtoportaan asti. Naiset voi ennen sitä johtoporrasta tajuta, et tää on se mitä haluun tehdä ja alkaa kehittää sitä.”

”Ihan yleiset lainalaisuudet pätee tässäkin, kuin muillakin aloilla, vaikka tossa toi ero on aika räikeä. Naisilla on taukoja työelämästä, mikä vaikeuttaa pääsyä korkeampiin tehtäviin.”

8.6 Palkka kertoo arvostuksesta?

Haastateltaville esiteltiin SLA:n laatimasta liikuntakyselystä ilmennyt tulos, jonka mukaan liikunnanohjaajien (AMK) palkka on keskiarvoltaan 2133 euroa kuukaudessa.

Ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden mielestä palkka on pieni ja sen todettiin olevan alle yleisen korkeakoulusta valmistuneen palkkatason. Palkkakysymys herätti keskustelua siitä, että palkka kertoo arvostuksesta, jolloin liikunnanohjaajan (AMK) tointa ei yleisesti työelämässä arvoteta kovinkaan korkealle. Syyksi tähän esitettiin ulkopuolisten mielikuva työn luonteesta ja helppoudesta sekä nimikkeen liikunnanohjaaja (AMK) tuoma käsitys ammatinkuvan sisällöstä. Lisäkoulutuksen pohdittiin tuovan lisää palkkaa. Yksi haastateltavista totesi kuitenkin keskimääräisen kuukausipalkan kuulostavan ainakin uran alkuvaiheessa olevan riittävä. Ensimmäisen vuosikurssin opiskelijat totesivat yksimielisesti, että he eivät hakeutuneet alalle palkan perässä.

”Palkka kertoo arvostuksestakin.”

”Sekin yhdistetään siihen, et ’sä oot liikunnanohjaaja, teillähän on vaan kivaa ja hauskaa ja te liikutte koko ajan’, niin tuntuu et se palkkatasokin on sillä tasolla.”

Myös kolmannen vuosikurssin opiskelijat totesivat tutkimuksessa ilmenneen keskipalkan olevan korkeakoulusta valmistuneelle pieni ja sen mainittiin vaikuttavan

pääasiassa ryhmäliikunnanohjaustunteja tekevän palkalta. Kolmannen vuosikurssin haastateltavien pohdinnoissa nousi ajatus, että liikunnanohjaajat (AMK) tyytyvät liian helposti uralla etenemisen sijaan toimimaan vain ohjaustoimissa, vaikka koulutus antaisi valmiudet korkeamman tason työtehtäviin. Tämän liikunnanohjaajaopiskelijoiden – ja haastateltavien pohdinnan mukaan myös opettajien - keskuudessa vallitsevan oman koulutuksen ja pätevyyden aliarvioimisen katsottiin osiltaan olevan seurausta tutkintonimikkeen liikunnanohjaaja (AMK) lähinnä ohjaustehtäviin suuntaavasta luonteesta. Lisäksi järjestökentän, joka on liikunta-alan merkittävä työllistäjä, osuutta alhaiseen keskipalkkaan pohdittiin, sillä liikuntaseuroilla ja -järjestöillä ei aina ole mahdollisuutta maksaa suurta kuukausipalkkaa.

”Tollasta palkkaa saa ne, jotka tekee pääosin liikunnanohjaajan tehtäviä. Hakendutaan alempiin tehtäviin, mihin koulutus antaa.”

”Se on just toi nimike.”

”Tietysti järjestösektori on iso, moni työskentelee siellä. Järjestöillä on matalampi palkka kun muualla kun ei järjestöillä ja yhdistyksillä ole varaa maksaa isoja palkkoja.”

8.7 Ammatin hyvät ja huonot puolet

Liikunnanohjaajan (AMK) ammatinkuvan parhaina puolina ensimmäisen vuosikurssin opiskelijat mainitsevat useaan otteeseen ja usean esimerkin kautta asiakkaiden auttamisen ja asiakkaisiin vaikuttamisen tuoman ilon. Myös itselle merkityksellisen asian, liikunnan, tekeminen työksi mainittiin etuna. Ammatin huonoina puolina pohdittiin hankalia asiakkaita ja ammatin mahdollista vaikutusta omaan vapaa-aikaan ja persoonaan. Myös palkka mainittiin huonona puolena. Ammatin etuja ja haittoja käsiteltiin vahvasti ohjaustilanteiden kautta.

”Ihmisten kanssa oleminen. Kun huomaat, et ihminen on hoksannut jotain, et saa ihmiset liikkumaan ja onnistumaan ja innostumaan.”

”Kun tähän on niinku kasvanu, niin ei voi olla muuta ku tyytyväinen.”

”Ehkä hankalat asiakkaat (huonona puolena).”

Kolmannen vuosikurssin haastattelussa ammatin etuina tuotiin monipuolinen, ihmisläheinen ja toiminnallinen työnkuva, ja myös ihmisiin positiivisella tavalla vaikuttaminen koettiin isona etuna. Liikunta-alan laaja ja alati kasvava kenttä sekä sen lisääntyvä ja vakiintuva tarve ja arvostus mainittiin etuna, sillä ala koettiin moniulotteisena ja työtä katsottiin riittävän talouden heilahduksista huolimatta. Ammatinkuvan huonoina puolina kolmoset mainitsivat palkan sekä tutkinnon kohtaaman aliarvostuksen.

”Saa valmiudet moniin juttuihin, on monet ovet auki.”

”Hyviä puolia on kans se, et liikunta-ala on koko ajan nosteessa, ja liikunta-alan arvostus nousussa.”

”Huonoja puolia on aliarvostus.”

8.8 Tutkintonimike – ”onks sillä muuta hommaa ku se ohjaaminen?”

Nimikekysymys nousi esiin molempien ryhmähaastattelujen aikana haastateltavien omista aloitteista palkasta ja alan arvostuksesta puhuttaessa. Nimikkeen liikunnanohjaaja (AMK) koettiin molempien ryhmien keskusteluissa tulevan yhdistetyksi vain käytännön liikunnanohjaamiseen, minkä ajateltiin luovan sekä opiskelijoille että työnantajille ja muille ihmiselle kuvan liikunnanohjaajista vain ”jumbpatäteinä”. Kolmannen vuosikurssin opiskelijat olivat tässä kannanotossaan ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoita selkeästi kärkkäämpiä.

Esiin tuotiin myös se, että liikunnanohjaajan ja liikuntaneuvojan välistä eroa ei hahmoteta. Ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden joukossa pohdittiin tosin, että liikunta-alalla liikunnanohjaajien ja liikuntaneuvojien välille tehty roolijako on tunnettu ja että liikunta-alan työnantajat tiedostavat tutkintojen eron.

”Ihmiset, jotka palkkaa alalle, niin jos ne haluaa ohjaajan, ne palkkaa liikuntaneuvojan, mut jos ne haluaa jonkun, joka pystyy jossain vaiheessa pyörittää jotain hommaa, ne palkkaa liikunnanohjaajan.”

”Mut kyllä ne ketkä palkkaa liikunnan alalle, niin tietää sen eron.”

”Moni ketkä hakee tänne, niin katsoo vaan sen nimikkeen, eikä lue tarkemmin mitä koulutusohjelmakuvauksessa lukee, et me valmistutaan suunnittelu-, asiantuntija- ja johtotehtäviin. Jos et sä ite sitä tiedosta, niin et sä tiedä hakeakaan niihin tehtäviin.”

Haastatteluryhmille esiteltiin SLA:n teettämän liikuntakyselyn tutkimustulos, jonka mukaan valtaosa kyselyyn vastanneista liikunnanohjaajista (AMK) oli tyytymättömiä ammattinimikkeeseensä ja kannattivat nimikettä liikuntapedagogi (AMK). Ensimmäisen vuosikurssin haastateltavat pitivät tätä nimikettä selkeästi parempana ja sen koettiin erottavan tutkinnon paremmin liikuntaneuvojan tutkinnosta sekä tuovan ammattinimikkeen luomaan mielikuvaan myös kasvatuksellisen puolen. Kolmannen vuosikurssin opiskelijat pohtivat nimikkeen liikuntapedagogi (AMK) niin ikään vievän ajatuksen pois ohjaustyöstä ja kuulostavan lisäksi pätevämmältä. Tutkintonimikkeenä liikuntapedagogin (AMK) ajateltiin vaikuttavan hakijoihin siten, että tutkinnon sisältöön perehdyttäisiin tarkemmin eikä alalle hakeuduttaisi niin herkästi vain oman harrastuneisuuden vuoksi. Kolmannen vuosikurssin opiskelijat eivät pitäneet kuitenkaan nimikettä liikuntapedagogi (AMK) täysin osuvana nimikkeenä kuvaamaan tutkinnon sisältöä ja ammatinkuvaa. Parempaa nimikettä ei tullut esiin, mutta liikunnanohjaajan ja liikuntaneuvojan nimikkeitä oltiin valmiita vaihtamaan päittäin, sillä liikuntaohjaaja nimikkeeseen koettiin ohjaavan vain ohjaustyöhön liikuntaneuvoja-nimikkeen sisältäessä asiantuntevamman ja pedagogisemman sävyn.

”Ehkä vähän enemmän pätevämmän kuulonen se liikuntapedagogi.”

”Ja sit se liikunnanohjaaja, onks sillä muuta hommaa kun vaan se ohjaaminen.”

”Liikuntapedagogista tulee se kasvatuksellinen puoli.”

”Jos haet liikuntapedagogiikkakouluun, niin ei niistä puoletkaan tuu, vaan koska liikunta on kivaa, vaan sit luettais myös sen otsikon alle. Ja sit oikeet ihmiset hakis neuvojaks ja oikeet ammattikorkeeseen.”

”Ennemmin sit jos saisin päättää, niin voisin vaihtaa liikuntaneuvojan ja liikunnanohjaajan paikkaa, kuvaisi paremmin.”

”Kyl se nimike miusta on meidän arvoa alentava suoraan.”

9 Pohdinta

Tutkimuksen kohteena ollut ongelma, liikunnanohjaajan ammattikorkeakoulutuksen aliarvostus, on ollut tiedossa jo pitkään, mutta mitä syvemmälle asiaan perehdyimme, sitä syväluotteisemmaksi se muuttui. Liikunnanohjaajan ammattikorkeakoulututkinnon ja sen tutkintonimikkeen liikunnanohjaajan (AMK) väärinymmärrettävyyden syyt ja etenkin seuraukset ovat todellinen ilmiö ja ongelma. Ammatin aliarvostus on seurausta työelämän ja ympäristön ennakkokäsityksistä ja asenteista. Nämä ennakkokäsitykset ja asenteet taas ovat hyvin pitkälle seurausta tietämättömyydestä ja nopean pintaraapaisun, kuten tutkintonimikkeen kuulemisen, synnyttämistä mielikuvista. Asenne- ja ennakkokäsitystason ongelmia ei ratkaista päivässä eikä vain toteamalla asian todellinen laita, vaan ne vaativat huomattavia käytännön toimia. Tässä tapauksessa näitä vaadittavia käytännön toimia olisivat tutkintonimikkeen vaihtaminen sekä selkeän ja tunnistettavan eron tekeminen liikunta-alan korkeakoulutuksen ja opistotason välille. Ongelman laajuuden ja siihen liittyvien tekijöiden ymmärtäminen oli avartavaa.

9.1 Tutkintonimike ja arvostus

Tutkimuksen päälöydös on se, että tutkintonimikkeeseen liikunnanohjaaja (AMK) ollaan erittäin tyytymättömiä ja sen katsotaan vaikuttavan eritoten alan arvostukseen. Tämä tulee ilmi sekä SLA:n teettämän liikuntakyselyn tuloksista että liikunnanohjaajaopiskelijoiden haastatteluista. Liikuntakyselyn mukaan 77 % liikunnanohjaajista (AMK) oli tyytymättömiä tutkintonimikkeeseen liikunnanohjaaja (AMK), ja asiaan toivottiin pikaista muutosta. Kyselyn avoimessa osiossa tutkintonimike sai osakseen painavaa kritiikkiä. ”Pelkän” ammattikorkeakoulutuksen ei koettu olevan riittävä koulutusta vastaavan työn saamiseksi, jos työnantaja on vähääkään perehtymätön tutkinnon sisältöön. Tutkintonimikkeessä esiintyvistä AMK-lisäyksestä huolimatta kaikkien työelämän edustajien ei mielletty ymmärtävän, että liikunnanohjaajan tutkinto on ammattikorkeakoulututkinto ja mahdollistaa myös hallinnolliset työt ja esimiestehtävät.

Tutkintonimikkeen tulisi kuvastaa tutkinnon suorittaneen ammatinkuvaa. Liikunta-ala on työkenttänä laaja, moniulotteinen ja pirstaleinen, mikä tekee liikunnanohjaajien (AMK) työnkuvan määrittelemisestä hyvin hankalaa. Tutkintonimike liikunnanohjaaja (AMK) vaikuttaa olevan jäännös varhaisemmilta vuosikymmeniltä, jolloin liikuntakulttuuri ilmeni lähes yksinomaan kansalaistoiminnan tasolla ja liikunnanohjaus oli ensisijainen työtehtävä, joka liikunta-alalla esiintyi. Tähän päivään tultaessa liikuntakulttuuri on kehittynyt monitahoisemmaksi ja liikuntakulttuuri kasvaa ja kehittyy edelleen. Näin ollen myös työpaikkojen määrä liikunta-alalla on kasvanut ja liikunta-alan toimenkuvat ovat muuttuneet monitasoisemmiksi. Alalla tarvitaan ohjaajien ja käytännön työn toteuttajien lisäksi johto-, suunnittelu- ja asiantuntijatehtäviin koulutettuja toimijoita, ja tähän tarpeeseen liikunnanohjaajan ammattikorkeakoulututkinto pyrkii vastaamaan.

Jos asetetaan kysymys, että mitä liikunnanohjaaja (AMK) tekee työkseen, nimikkeestä johdettu vastaus on selkeä: ohjaa liikuntaa. Liikunnanohjaajatutkinnon koulutusohjelmakuvaukset kuitenkin painottavat vahvasti, että tutkinnon suorittanut voi toimia korkeammassa asemassa. Esimerkiksi Kajaanin ammattikorkeakoulun liikunnan ja vapaa-ajan ohjaajan koulutusohjelmassa kuvataan, että ”Koulutus-, suunnittelu- ja kehittämistehtävien lisäksi liikunnanohjaaja (AMK) nähdään liikunta-alan asiantuntijatehtävissä, haastavien ammatillisten tehtävien tai hankkeiden johtajana sekä monialaisten työryhmien ja verkostojen toimijana.” Tämä jättää melko avoimeksi kysymyksen siitä, mihin tehtäviin liikunnanohjaajia (AMK) todellisuudessa koulutetaan, mutta ohjaustehtävistä poikkeaviin toimiin kuitenkin. Vaikka liikunnanohjaajan tutkinto on muuttunut korkeakoulutasoiseksi ja tutkinnon suorittaneen toimenkuva on muuttunut, nimike on pysynyt sulkeissa olevaa AMK -lisää lukuun ottamatta ennallaan. Termin ”liikunnanohjaaja” on ikään kuin oletettu saavan uusia merkityssisältöjä valjastamalla se korkeakoulutettuja liikunta-alan ammattilaisia kuvaavaksi, mutta edelleen liikunnanohjaajat (AMK) mielletään ensisijaisesti jumppien vetäjiksi.

HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulun ensimmäisen ja kolmannen vuosikurssin opiskelijoita haastateltaessa tutkintonimikkeen pohdittiin alentavan liikunnanohjaajien (AMK) arvoa, jopa suoraan. Kolmannen vuosikurssin opiskelijoiden kesken nimikkeen

nähtiin vaikuttavan myös tutkinnon suorittaneen tai sitä suorittavan omaan arvostukseen ammattiaan kohtaan. Liikunnanohjaajakoulutukseen hakeutuessa hakijoilla voi olla vahva mielikuva siitä, että ammatinkuva tulee tulevaisuudessa pitämään sisällään pääosin ohjaustöitä. Tämä heijasteli jo siitä, että ensimmäisen vuosikurssin haastateltavat käsittelivät työelämää koskevia teemoja lähinnä käytännön ohjaustilanteiden kautta. Kolmannen vuosikurssin opiskelijoille oli, mahdollisesti koulutuksen sisällön myötä, iskostunut ajatus siitä, että liikunnanohjaajat (AMK) ovat osajia, joiden tulee toimia korkeammassa asemassa. He kuitenkin toivat esiin, että opettajien taholta on painotettu, että vaikka liikunnanohjaajat (AMK) voivat sijoittua korkealle työhierarkiassa, työura alkaa ruohonjuuritasolta kenttätehtävistä. Tälle ruohonjuuritasolle kolmannen vuosikurssin opiskelijat epäilivät joidenkin liikunnanohjaajien (AMK) jämähävän, etenkin jos oman tutkinnon tuomaa pätevyyttä ja mahdollisuuksia ei täysin ymmärretä.

Ensimmäisen vuosikurssin haastateltavat pohtivat tutkintonimikkeen ongelmallisuutta sen suhteen, että tutkinnon tasoa on hankala verrata ulkomaisiin tutkintoihin. Liikunnanohjaajatutkinnon englanninkielisessä nimikkeessä, ”Bachelor of Sport Studies, Degree Programme in Sports and Leisure”, koulutuksen alemman korkeakoulututkinnon taso on selkeästi esillä. Suomalaisessa järjestelmässä alemman korkeakoulututkinnon suorittaneet ovat kandidaatteja, mutta tämä järjestelmä on käytössä vain yliopiston puolella. SLA:n teettämässä liikuntakyselyssä liikunnanohjaajakoulutuksen uudeksi tutkintonimikkeeksi ehdotettiin liikunta-alan kandidaattia. Tämä nimike nostaisi selkeästi esille tutkinnon tason, toisi sille epäilemättä lisää arvostettavuutta ja vaikuttaisi siihen, että tutkinnon suorittaneet sijoittuisivat koulutustaan vastaaviin tehtäviin. Kandidaattinimikkeen käyttäminen ammattikorkeakoulututkinnosta ei kuitenkaan todennäköisesti ole suomalaisessa korkeakoulujärjestelmässä mahdollista yliopiston perinteiden ja käytänteiden vuoksi, vaikka ammattikorkeakoulun ja yliopiston tulisikin olla keskenään samanarvoisia korkeakouluja.

SLA:n toimesta tehdyssä liikuntakyselyssä tarjottiin vaihtoehtoisena tutkintonimikkeenä nimikettä liikuntapedagogi (AMK), jota kannatti valtaosa vastaajista. Kyselyn avoimissa

vastauksissa kyseisen nimikkeen pohdittiin lisäävän tutkinnon arvostusta ja vaikuttavan myös palkan määrään. Myös liikunnanohjaajaopiskelijoiden ryhmähaastattelussa haastateltavilta kysyttiin heidän mielipidettä tutkintonimikkeestä liikuntapedagogi (AMK). Opiskelijat kokivat nimekkeen ehdottomasti paremmaksi kuin liikunnanohjaajan (AMK), sillä sen katsottiin sisältävän myös ammatinkuvan kasvatuksellisen puolen, vievän ajatukset pois ohjaamisesta ja tuovan erottuvuutta opistotason koulutukseen. Liikuntapedagogi (AMK) oli kolmannen vuosikurssin haastateltavien mielteiden mukaan jo senkin puolesta parempi tutkintonimike, että koulutusohjelman sisältöä ja määrittelyä tulisi tarkasteltua yksityiskohtaisemmin. Tällöin tutkinnon pariin hakisi mitä todennäköisimmin sellaisia henkilöitä, jotka haluaisivat koulutukselta muutakin kuin pelkästään liikunnanohjaamiseen liittyviä taitoja. Kolmannen vuosikurssin haastateltavat eivät kuitenkaan pitäneet nimikettä liikuntapedagogi (AMK) täysin osuvana kuvaamaan tutkinnon luonnetta, sillä se saattaisi ulottua liian kapealla alalle ottaen huomioon, että tutkinnon suorittaneet sijoittuvat muihinkin työtehtäviin, kuin vain kasvatuksellisiin tehtäviin.

Kolmannen vuosikurssin opiskelijoiden ryhmähaastattelussa tuli ilmi myös ajatus siitä, että tämän hetken opistoasteen liikuntaneuvoja -nimike sekä ammattikorkeakoulun tutkintonimike liikunnanohjaaja (AMK) kuvaisivat paremmin tutkintojen sisältöjä päittäin vaihdettuna. Liikuntaneuvoja -nimikkeen koettiin olevan täsmällisempi liikunnanohjaajatutkintoa suorittaville, sillä sen nähtiin antavan ammattitaitoisempi ja todellisempi kuvaus tutkinnon tuomasta pätevyydestä. Nimike liikuntaneuvoja avaisi mahdollisuudet muihinkin työtehtäviin kuin pelkästään liikunnanohjaamiseen. Tämä nimikkeiden päittäin vaihtaminen jäänee kuitenkin ajatuksen tasolle, sillä tässä vaiheessa se lisäisi vain enemmän hämmennystä ja sekavuutta liikunta-alan tutkintojen erotteluun.

Oma ehdotuksemme liikunnan ja vapaa-ajan koulutusohjelma tutkintonimikkeeksi on liikunta-asiantuntija (AMK). Nimike liikunta-asiantuntija (AMK) korostaa tutkinnon tuomaa laaja-alaista pätevyyttä ja antaa mahdollisuuden toimia liikunta-alan korkeamman aseman työtehtävissä. Tutkintonimike liikunta-asiantuntija (AMK) ohjaa ajatukset pois ohjaustehtävistä, mikä on tarkoituksen mukaista. Vaikka liikunnan ohjaaminen on olennainen osa koulutusta ja toimenkuvaa, liikunta-alan

ammattikorkeakoulutus valmistaa tutkinnon suorittaneet alan johto- ja asiantuntijatehtäviin, jolloin ohjaustehtävät jäävät pääosin opistotason koulutuksen suorittaneille liikuntaneuvojille. Liikunta-asiantuntija (AMK) -nimike ei myöskään kohdista työnkuvaa tiettyyn toimeen, kuten nimike liikuntapedagogi (AMK) kuvastaessaan lähinnä kasvatuksellisia tehtäviä, vaan huomioi liikunta-alan monipuolisen työkentän. Nimikkeen ympärilyöreys voi jopa osoittautua ongelmalliseksi, sillä se jättää tutkinnon sisällön liiankin avoimeksi, jolloin kuulijan subjektiivinen näkemys asiantuntijuudesta vaikuttaa vahvasti nimikkeen sisällön hahmottamiseen. Nimikkeen liikunnanohjaaja (AMK) ja liikuntaneuvoja välistä suhdetta on ollut vaikea hahmottaa niiden samankaltaisuuden vuoksi, mutta liikunta-asiantuntija (AMK) -nimike erottuisi selkeästi liikuntaneuvojasta ja korostaisi näiden kahden tutkinnon välistä asemaa.

Toinen esille tullut ehdotus liikunnanohjaajan alemman ammattikorkeakoulututkinnon nimikkeeksi on liikuntakonsultti (AMK). Konsultilla tarkoitetaan henkilöä, joka tarjoaa asiantuntijapalveluita, ja näin ollen se sopisi kuvaamaan liikunnan ja vapaa-ajan koulutusohjelman tuomaa pätevyyttä. Nimike liikuntakonsultti (AMK) mahdollistaa laaja-alaisen toimikentän sekä erottuu muista liikunta-alan tutkintonimikkeistä. Sanayhdistelmänä nimike vaatisi totuttelua, sillä termi ”konsultti” liitetään tavallisesti vahvasti markkinointialan työtehtäviin, eikä ensi kuulemalta tunnu olevan yhdistettävissä liikunta-alaan.

9.2 Palkka arvostuksen osoittajana

Tutkintonimikkeen liikunnanohjaaja (AMK) koettiin SLA:n teettämän liikuntakyselyn avointen vastausten perusteella vaikuttavan alentavasta palkkaan. Liikuntakyselyn tutkimustuloksista selvisi, että kyselyyn vastanneiden liikunnanohjaajien keskimääräinen kuukausipalkka oli 2150 euroa kuukaudessa. Tämä tulos esiteltiin liikunnanohjaajaopiskelijoiden ryhmähaastatteluissa haastateltaville. Palkan todettiin olevan korkeakoulusta valmistuneelle pieni ja vastaavan pääosin ohjaustöitä tekevän palkkaa, minkä katsottiin kertovan siitä, että liikunnanohjaajat eivät hakeudu tai työllisty koulutustaan vastaaviin tehtäviin. Molempien haastatteluryhmien keskuudessa

pohdittiin sitä, että palkka kertoo arvostuksesta, jolloin liikunnanohjaajan ammattia ei arvosteta kovin korkealle. Eräs haastateltavista puki ajatuksen sanoiksi toteamalla, että yleisesti ajatellaan, että ”sä oot liikunnanohjaaja, teillähän on vaan kivaa ja hauskaa ja te liikutte koko ajan”, jolloin myös palkkaus jää alhaiselle tasolle. Liikunnanohjaajan ammatti nähdään siis kutsumusluontoisena puuhasteluna. Tämä voi olla perua siitä, että liikuntakulttuuri on historiansa aikana pääosin perustunut vapaaehtoistoiminnalle ja kansalaisaktiivisuudelle.

Liikunta-alalle hakeudutaankin valtaosin kutsumuksesta. Aholan ja Niemisen (2003, 73, 80) mukaan nuorten koulutus päätöksiä ohjaavat yleensä enemmän stereotypiat ja kiinnostus koulutus alaa kohtaan kuin tavoiteammatti tai jäsentynyt informaatio eri koulutusvaihtoehtojen todellisuudesta, ja tämä vaikuttaa pätevän myös liikunta-alalla. Molemmista haastatelluista opiskelijaryhmistä yhteensä yli puolet sanoi hakeutuneensa alalle sen takia, että liikunta koettiin olevan ”oma juttu” ja kenties se ainoakin asia, jonka kanssa halutaan työskennellä tulevaisuudessa, vaikka selkeämmästä suunnitelmasta ei olisikaan ollut vielä tietoa. Palkan alalla todettiin olevan huono eli senkään perässä ei hakeuduttu alan pariin. Voidaan siis pohtia, nähdäänkö liikunta-alalla työskentelevät henkilöt edelleen ”rakkaudesta lajiin” -tyylisesti omistautuneina työntekijöinä, joiden motiivit työhön löytyvät omista mieltymyksistä liikunnan parissa työskentelemiselle. SLA:n teettämässä liikuntakyselyssä selvisi, että työelämässä kirkkaasti tärkeimpänä tekijänä koettiin ”työn sisältö”. Voiko se, että liikunta-alalla toimivien liikunnanohjaajien (AMK) nähdään tekevän työnsä huonosta palkasta huolimatta, laskea ulkopuolisten silmissä ammatinkuvan arvostusta tai saada heidät kyseenalaistamaan liikunta-alalla työskentelevien ammattimaisuutta?

Liikuntakyselyn tuloksissa ilmenee mielenkiintoinen ristiriita palkkaan suhtautumisessa. Kyselyssä esitettiin väittämiä, joihin vastaajat vastasivat annetulla asteikolla mielipiteensä mukaisesti olevansa yhtä tai eriävää mieltä. Eniten eri mieltä oltiin väittämien ”palkka vastaa saamaani koulutusta”, ”olen tyytyväinen palkkakehitykseeni” ja ”palkka vastaa työtäni” kanssa. Kyselyn seuraavassa kohdassa vastaajia pyydettiin valitsemaan annetusta yhdestätoista työtyytyväisyyteen vaikuttavasta tekijästä viisi itselleen tärkeintä, jolloin ’palkan määrä’ sai neljänneksi eniten mainintoja. Tämän

voidaan siis päätellä tukevan ajatusta siitä, että koska palkan suuruuteen ollaan sinällään tyytyväisiä, liikunnanohjaajina (AMK) työskentelevät eivät ole rahanahneita eivätkä ole valinneet työuraansa ainakaan palkan perusteella. Saadun koulutuksen arvostus sekä tehdyn työn vaativuus ja tärkeys kuitenkin tunnustetaan ja tiedostetaan se, että palkan tulisi olla suurempi.

SLA:n teettämään liikuntakyselyyn vastanneiden kesken kuukausipalkka oli pienimmillään alle 1500 ja suurimmillaan 4000 €/kk. Kun kuukausipalkkaa tienaavat vastaajat jaettiin kolmeen palkkaluokkaan, saatiin selville, että korkeimmin palkatut olivat muita vanhempia, heillä oli enemmän työkokemusta ja heidän joukossaan oli muita enemmän johtajan asemassa toimivia. Vähiten palkatut sen sijaan olivat nuorimpia, heistä vain pieni osa oli suorittanut jatko-opintoja ja valtaosa työskenteli kuntasektorilla. Liikunnanohjaajan (AMK) palkkakehityksen ja työuran kulussa näkyy tutkimustulosten perusteella vahvasti se, että työuralla eteneminen tapahtuu työkokemuksen ja jatkokouluttautumisen kautta. Tämän tiedostivat ryhmähaastatteluiden perusteella myös liikunnanohjaajaopiskelijat, jotka näkivät, että työura alkaa juuri kenttätehtävistä ja matalalla palkalla. Kuntasektorilla toimiminen näyttäytyi kolmannen vuosikurssin opiskelijoille erityisen epämielikkäänä; vaikutti siltä, että kunnalla liikunnanohjaajana työskenteleminen näyttäytyi liikunnanohjaajan (AMK) ammatinharjoittamisen nollatasona. Kuntasektori katsottiin kuitenkin vastavalmistuneille hyvänä väylänä aloittaa työura ”matalalta”. Tämä käy SLA:n toimesta tehdyn liikuntakyselyn tulosten valossa toteen, kun palkkavertailussa juuri nuorimmat ja vähiten työkokemusta omaavat työskentelivät valtaosin juuri kuntasektorilla.

Miesten ja naisten keskimääräisen kuukausipalkan ero oli huomattavan suuri liikuntakyselyn tulosten mukaan. Naisten keskimääräinen kuukausipalkka oli noin 1945 € ja miesten noin 2312 €. Kyseiseen eroon vaikuttaa kuitenkin se, että miehistä suurempi osa, lähes kuusinkertainen määrä naisiin verrattuna, toimi johtotehtävissä ja oli näin korkeammin palkattu. Miesten ja naisten palkan ei siis voida tämän tutkimuksen perusteella todeta olevan epätasa-arvossa liikunta-alalla. Myöskään haastateltavat liikunnanohjaajaopiskelijat eivät nähneet merkittäviä eroja miesten ja

naisten välillä työelämässä, kun heille esiteltiin miesten ja naisten väliset erot työelämään sijoittumisessa. Haastateltavien yleinen mielipide oli, että asemaero on yleisen työelämän kehityssuunnan mukaista, ja että miehet herkemmin hakeutuvat korkeampaan asemaan naisten tyytyessä työntekijän rooliin. Tätä käsitystä tukee se, että tarkasteltaessa työelämässä tärkeimpinä pidettyjä tekijöitä SLA:n laatimassa liikuntakyselyssä, naisten, jotka huomattavasti miehiä useammin toimivat ammattinimikkeellä liikunnanohjaaja (AMK), keskuudessa 'työn sisältö' sai eniten mainintoja. Michille tärkeintä oli 'työsuhteen pysyvyys'. Naiset siis tuntuvat herkemmin arvostavan työtä itsessään asemasta välittämättä.

9.3 Liikunnanohjaajat (AMK) työkentällä

Liikunta-alan työkentän voidaan ennustaa tulevaisuudessa muuttuvan, ja tähän on havaittavissa viitteitä myös tutkimusten tuloksista. SLA:n teettämän liikuntakyselyn mukaan kuntasektorilla työskenteleviä oli kaikkiaan noin puolet vastanneista liikunnanohjaajista (AMK), yksityisellä sektorilla heistä toimi noin viidennes ja kolmannella sektorilla noin kolmannes. Työssäkävivistä opiskelijoista, jotka kyselyyn olivat vastanneet, niin ikään noin puolet työskenteli kuntasektorilla, mutta yksityisellä sektorilla työskentelevien osuus oli huomattavan suuri, lähes puolet. Yksityinen sektori on kasvanut voimakkaasti liikunta-alalla viime vuosien aikana liikunnan kysynnän kasvaessa ja alan palvelullistuesssa. Opiskelijoiden suuresta yksityisellä sektorilla toimivien osuudesta voidaan siis päätellä, että yksityinen sektori tulee tulevaisuudessa työllistämään yhä useamman liikunnanohjaajan (AMK). Myös ryhmähaastatteluihin osallistuneista liikunnanohjaajaopiskelijoista merkittäväällä osalla oli suunnitelmia tai ajatuksia toimia tulevaisuudessa yksityisellä sektorilla oman yrityksen perustamisen myötä.

Liikunta-alan työmarkkinoiden moniulotteisuutta kuvastaa myös alan ammattinimikkeiden laaja kirjo. Liikunnanohjaajan ammattikorkeakoulutuksen saaneet toimivat useimmin SLA:n laatiman liikuntakyselyn tulosten mukaan nimikkeellä liikunnanohjaaja (AMK). Vastajien keskuudessa oli myös johtaja- tai päällikkönimikkeellä työskenteleviä sekä muutamia asiantuntijoita tai suunnittelijoita.

Tästä voidaan tulkita, että liikunnanohjaajan ammattikorkeakoulutuksella voidaan työllistyä hyvin monenlaisiin tehtäviin, mikä kuvastaa liikunta-alan laajaa mutta jäsentymätöntä työkenttää.

9.4 Koulutuksen vaikuttavuus

Vaikka liikunnanohjaajan ammattikorkeakoulutuksen tulisi ammattikorkeakoulujen koulutusohjelmakuvausten mukaan valmistaa opiskelijoista asiantuntijoita, suunnittelijoita ja johtajia, suurin osa liikunnanohjaajista (AMK) toimi työntekijänä. Johtoasemassa oli 14 % SLA:n toimesta tehdyn liikuntakyselyyn vastauksen antaneista, asiantuntijoina ja toimihenkilöinä toimi pienempi osa. Koulutusohjelmakuvausten ja liikuntakyselyn tulosten mukaisen työelämään sijoittumisen välillä on siis havaittavissa ristiriitaa. Koulutusohjelmakuvauksissa mainitaan toki ohjaustehtävät yhtenä työllistymismahdollisuutena, mutta korkeamman aseman työtehtäviä, asiantuntijuutta ja pystyvyyttä kehittää liikunta-alaa korostetaan erityisesti.

Myös Lappalainen (2009, 19) sanoo tutkimuksessaan Katsaus liikunnanohjaajan (AMK) koulutukseen ja työhön, että työpaikkojen ja koulutuksen välillä näyttäisi olevan ristiriita. Sen lisäksi, että korkeakoulun tuottamasta osaamisesta ei ilmeisesti ole työnantajalla oikeaa käsitystä, koulutusta vastaavien työpaikkojen niukkuus saattaa ohjata tutkinnon suorittaneita hakeutumaan alemman tason työtehtäviin (Lappalainen 2009, 19). Voidaan siis pohtia, antavatko koulutusohjelmakuvaukset vääristyneen kuvan liikunnanohjaajan (AMK) sijoittumisesta työelämässä.

Kun opiskelijoilta kysyttiin haastattelun aikana, mitä liikunnan-alan asiantuntijuus merkitsee tai minkälaisia pätevyksiä he uskovat omaavansa valmistuttuaan liikunnanohjaajaksi (AMK), heidän vastauksistaan heijastui vaikeus hahmottaa kysymys tai löytää osuvia vastauksia siihen. Tähän saattoi olla syynä epäselvä kysymyksen asettelu tai opiskelijoiden vaikeus käsitellä asiantuntijuutta. Ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden vastaukset annettiin alkuun hieman asian vierestä, mutta lopuksi oltiin samaa mieltä siitä, että valmistuneella liikunnanohjaajalla (AMK) olisi perustaitojen osaaminen hallussa. Lisäksi jotakin omaa osaamisaluetta painotettiin. Kolmannen

vuoden opiskelijat käsittelivät asiantuntijuutta ensin työtehtävien kautta, termiä ”asiantuntija” määrittelemättä. Lopulta he esittivät ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden tavoin liikunnanohjaajan ammattitaitoon kuuluvan perusasioiden osaamisen sekä oman osaamisalueen hallitsemisen, ja työharjoittelun roolia korostettiin vahvasti. Eräs opiskelija täsmensi ajatuksiaan kuvaamalla koulutuksen antia niin, että ’tästä saadaan taikinan ainekset, perusasiat asiaan kuin asiaan’. Tähän aiheeseen palattiin jatkokoulutusteemaa käsiteltäessä. Opiskelijoiden keskuudessa oltiin sitä mieltä, että lisäkouluttautuminen on tarpeellinen liikunnanohjaajakoulutuksen tuoman perusosaamisen päälle. Pelkästään tällä koulutuksella ei oletettu pääsevän urassa pitkälle ilman lisäkouluttautumista, mikä osoittautuikin todeksi SLA:n teettämässä kyselytutkimuksessa, sillä eniten palkkaa saavista suurin osa suorittanut jatko-opintoja. Mielletäänkö asiantuntijuus siis pelkkien perusasioiden taitamiseksi vai koetaanko lisä- tai jatkokoulutukset välttämättömiksi tuomaan asiantuntijuudelle varsinaisen merkityksen?

Ammattikorkeakoulutus on yliopistokoulutukselle rinnakkainen korkeakoulututkinto, jonka tarkoituksena on tuottaa asiantuntijoita työelämälähtöisen koulutuksen kautta. Kun opiskelu ammattikorkeakoulussa otettiin esille liikunnanohjaajaopiskelijoiden ryhmähaastatteluisissa, yleisesti todettiin, että ammattikorkeakoulu ei aina ole yhtä arvostettu kuin yliopisto. Opiskelu ammattikorkeakoulussa ei vaikuttanut olevan kenellekään opiskelijoista itseisarvo, mutta ammattikorkeakoulun käytännönpainotteinen luonne tunnistettiin ja koettiin itselle mielekkääksi tavaksi opiskella. Opiskelijat arvostivat ammattikorkeakoulutason koulutusohjelmaa, etenkin kun tutkintoa suorittamaan tuli valituksi vain pieni osuus siihen hakeneista. Kolmannen vuosikurssin opiskelijat toivat esille kokemuksen, että itsellä alussa ollut arvostus opintoja kohtaan on hiipunut opiskelun aikana ympäristöstä liikunnanohjaajan koulutukseen kohdistuvan niukan arvostuksen vuoksi.

Ahola ja Nieminen (2003, 133) totesivat vuosina 1994 ja 2001 tekemiensä tutkimusten perusteella, että ammattikorkeakoulututkintojen sisältöjen määrittelemättömyys vaikuttaa tutkintojen tunnettavuuteen sekä arvostukseen työmarkkinoilla. Erityisesti eri tutkintojen keskinäisen aseman selkeyttäminen niin työnantajille kuin

ammattikorkeakoulusta valmistuneillekin nähdään tarpeellisena (Ahola & Nieminen 2003, 133). Haastatteluun osallistuneiden liikunnanohjaajaopiskelijoiden kokemuksen mukaan liikunnanohjaajan (AMK) ja liikuntaneuvojan eroa joutuukin jatkuvasti perustelemaan muille.

On mielenkiintoista huomata, että Aholan ja Niemisen (2003, 133) tutkimusten mukaan korkeakouluopiskelijat olivat sitä mieltä, että ammattikorkeakoulututkinnolle on oma markkinarakonsa työelämässä, johon liittyy myös yliopistotutkintoja parempi suoja työttömyyttä vastaan. Lappalaisen (2009, 19) liikunnanohjaajiin (AMK) kohdistuneen tutkimuksen mukaan ammattikorkeakoulututkinnolla sen sijaan ei näyttäisi olevan tilaa työkentällä. Onko liikunta-alan ammattikorkeakoulututkinto siis tosiaan vailla konkreettista sijaa työkentällä, vai tarkoittaako liikunta-alalla ammattikorkeakoulututkinnon markkinarako työelämässä juuri niitä alle oman koulutustason alapuolella olevia työtehtäviä?

Muuttuvan ja kehittyvän liikuntakulttuurin luodessa lisää tilaa työkentälle liikunnanohjaajan ammattikorkeakoulututkinnon sisällöt tulisi määrittelyn kautta tehdä selkeiksi, opistotason koulutuksesta erottuviksi ja tunnetuiksi, jotta liikunnanohjaajat (AMK) päätyisivät heille kuuluvaan asemaan työelämässä. SLA:n teettämästä liikuntakyselystä ilmennyt vastaajien ammattinimikkeiden laaja kirjo voi työkentän moniulotteisuuden lisäksi kertoa siitä, että tutkinnon merkitys ei ole kovin jäsentynyt. Jälleen palataan tutkinnon ja sen ammatinkuvan määrittelemättömyyteen, mikä siis tekee myös ammattia kuvaavan tutkintonimikkeen ja sisältömääritelmän luomisesta hankalaa.

Liikunnanohjaajan ammattikorkeakoulutus nähdään kolmannen vuosikurssin opiskelijoiden keskuudessa sisällöltään hyvänä. Työelämässä olevat liikunnanohjaajat (AMK) kokivat SLA:n laatiman liikuntakyselyn mukaan koulutuksen vastaavan työelämää kohtalaisen hyvin, eli olevan sisällöltään oikean suuntainen. Erityisesti hyvää palkkaa tienaavat ja korkeassa asemassa olevat olivat sitä mieltä, että työ vastaa koulutusta, mutta näissä tapauksissa myös jatkokoulutuksella voi olla osuutta vastauksenantoon.

Vaikuttaa siltä, että työelämässä liikunnanohjaajan ammattikorkeakoulun sisältöä ei tunneta. Näin ollen, kuten sekä SLA:n teettämä liikuntakysely että Lappalaisen (2009, 19) tekemä tutkimus osoittavat, liikunnanohjaajat (AMK) sijoittuvat pääosin koulutukseensa nähden alemman tason työtehtäviin ja liikunnanohjaajat (AMK) taistelevat samoista työpaikoista, kuin liikuntaneuvojat. Tämä herättää kysymyksen, tapahtuuko liikunnanohjaajien (AMK) suhteen ylikouluttamista, tai onko liikunnanohjaajan ammattikorkeakoulutus ollenkaan perusteltu, jos erottuvuutta opistotason koulutukseen ei pystytä selkeästi tekemään. Poistuisiko siis ongelma siitäkään huolimatta, vaikka liikunnanohjaaja (AMK) tutkintonimikettä muutettaisiin tai tutkinnon sisältöä selvennettäisiin, jos työpaikkoja ei yksinkertaisesti ole tarpeeksi liikunta-alan työntekijöille?

Tienson (1997) tekemän arvion Liikunta-alan työvoiman koulutustarve 2010 mukaan, vuosittainen aloittajatarve on korkeakouluasteella 85 aloituspaikkaa vuosittain.

Tienson tutkimuksessa ei kuitenkaan huomioitu yksityistä sektoria sen tutkimisen ongelmallisuuden vuoksi. Lisäksi täytyy ottaa huomioon, että liikunta-ala on kasvanut ja liikunta-alan työpaikkojen määrä ja työvoiman määrä on erityisesti yksityisellä sektorilla viime vuosina lisääntynyt. Myös suurten ikäluokkien kasvaminen ja työntekijöiden eläkkeelle jääminen liikunta-alallakin tuo lisää työllistymisväyliä ja vapaita työpaikkoja työmarkkinoille. Liikunta-alan voidaan siis olettaa tarjoavan runsaasti työmahdollisuuksia tulevaisuudessa. Syksyllä 2010 liikunnan ja vapaa-ajan koulutusohjelman aloitti yhteensä 172 opiskelijaa. Vastaavatko työelämässä tarjolla olevat työpaikat liikunnanohjaajien (AMK) koulutustasoa, vai vaivaako liikunta-alaa tosiaan ylikoulutusongelma, kuten edellä jo pohdittiin?

9.5 Tutkimuksen kulku ja arviointi

Tutkimuksen myötä näkökulmamme tutkittavaan aiheeseen muuttui, kun tutkimustulokset osoittivat tutkintonimikkeeseen ja alan arvostamiseen liittyvän ongelman laajuuden. Alun perin tarkoituksemme oli selvittää SLA:n toimesta tehdyn liikuntakyselyn perusteella liikunnanohjaajien (AMK) tilannetta työelämässä ja verrata liikunnanohjaajaopiskelijoiden näkemystä työelämästä kyselystä saatuihin tuloksiin.

Aihe oli jo lähtökohtaisesti laaja ja olisi voinut kaikkien näkökohtien ja mahdollisuuksien huomioimisen myötä laajeta loputtomiin. Raja oli vedettävä johonkin, mikä tässä tapauksessa, kun sanottavaa tuntui olevan kovin paljon, oli hankalaa. Kohdistimme huomiomme tutkintonimikkeeseen ja sen seurauksena ilmenevään alan arvostamiseen liittyviin ilmiöihin, sillä ne nousivat kattaviksi ja tuloksia hallitseviksi teemoiksi, joita muut tuloksista tehtävät huomiot ja päätelmät ilmensivät. Nostimme esille merkittävimpiä ja tutkimuksen kannalta oleellisia havaintoja eri ryhmien välisistä eroista, mutta vähemmän merkittävät tekijät jätimme käsittelemättä pysyäksemme rajatussa aiheessa.

Tutkimuksen alkaessa meillä oli käytössämme jo aiemmin kerätyn SLA:n teettämän liikuntakyselyn tulokset. Kyselytutkimus oli luonteva tapa selvittää suurehkon kohdejoukon tutkimusongelmiin vastaavia tekijöitä. Kyselytutkimuksessa oli paljon kysymyksiä, jotka eivät vastanneet tutkimusongelmiimme ja jotka jätimme täysin huomioimatta. Aiheen rajaus oli ehdoton, jotta tutkimus ei olisi levinnyt liian laajaksi. Emme olleet itse päässeet vaikuttamaan kyselytutkimuksen laadintaan, mutta kysely oli laaja ja kattava, jolloin siinä oli runsaasti tutkimusongelmiemme kannalta oleellisia kysymyksiä. Kysely sai vastaajilta kritiikkiä pituudestaan.

SLA:n teettämän liikuntakyselyyn vastanneet liikunnanohjaajat (AMK) muodostavat noin 6,25 % kaikista valmistuneista liikunnanohjaajista (AMK). Tutkimusjoukko on siis melko pieni, mutta sitä voidaan kyselylomakkeen lähetys- ja täyttöongelmista huolimatta pitää perusjoukkoaan edustavana. Tutkimuksen tuloksien tarkastelussa kohdejoukko jaettiin pienempiin ryhmiin jonkin yhdistävän tekijän, kuten sukupuolen tai palkan mukaan. Tällöin muodostuneet joukot ovat joissain tapauksissa olleet sen verran pieniä, että tuloksia voidaan pitää suuntaa antavina ja hyvän vertailukohdan tarjoavina, mutta niihin tulee suhtautua varauksella. Tutkimusta ei siis pienehkön otannan vuoksi voida pitää täysin kattavana eikä yleistettävänä.

Tekniset ongelmat Werbropol-sovelluksen kanssa pienensivät vastausprosenttia. Kysely ei myöskään tavoittanut kaikkia niitä, joille kysely oli tarkoitus lähettää, sillä kaikki järjestöt eivät lähettäneet tutkimusta eteenpäin jäsenilleen. Huomion arvoista on, että

Suomen Ammattivalmentajat SAVAL ry sekä Suomen Liikunta ja Urheilu SLU olivat niitä järjestöjä, jotka eivät lähettäneet kyselyä eteenpäin, mikä tarkoittaa todennäköisesti hyvin tienaavien ammattivalmentajien sekä järjestöpuolella toimivien SLU:n jäsenten puuttumista otannasta. Se, että liikuntakysely tavoitti vain tiettyjen liikunta-alan järjestöjen jäseniä, saattaa siis hieman vääristää työelämän eri sektoreille sijoittumisien osuuksia, sekä palkkaan ja asemaan työelämässä liittyviä tuloksia. Kyselyn tavoittamien järjestöjen joukossa sen sijaan oli opiskelijajärjestöjä, kuten Suomen ammattikorkeakouluopiskelijakuntien liitto SAMOK ry ja Suomen Opiskelija Allianssi OSKU ry, mikä lisäsi opiskelijoiden osuutta vastaajissa. Tämä ei kuitenkaan aiheuttanut tutkimuksemme kannalta ongelmaa, koska erottelimme opiskelijat ja valmistuneet. Kaikkiaan vastaajien joukko ei siis edusta aivan totuudenmukaisesti liikunta-alan järjestöjen edustajia. Lisäksi liikunta-alan järjestöihin kuuluvien ei voida varauksetta olettaa täysin edustavan koko liikunta-alan työkenttää, sillä esimerkiksi yksityisellä sektorilla toimivat saattavat vahvan omia etuja ajavan järjestön puuttuessa olla kuulumatta mihinkään järjestöön, mikä taas pienentää yksityisellä sektorilla toimivien osuutta tutkimuksen otannassa. Näin ollen myöskään tutkimuksen tuloksia ei voida pitää täysin luotettavina eikä koko liikunta-alan työkenttää koskeviksi yleistettävinä. Tulosten käsittelyssä emme huomioineet järjestöihin liittyviä tekijöitä ja oletuksenaamme oli, että tiettyyn järjestöön kuuluminen ei vaikuta liikunnanohjaajien (AMK) osalta merkittävästi vastaajan taustatietoihin tai työelämää ja mielipiteitä koskeviin tekijöihin.

SLA:n toimesta tehtyyn liikuntakyselyyn vastanneista liikunnanohjaajista (AMK) kolmannes oli valmistunut vuonna 2009 tai 2010. Kuten tutkimuksen tulosten perusteella todettiin, liikunnanohjaajien (AMK) sijoittuminen työkentällä, asema työelämässä ja palkan suuruus olivat yhteydessä työkokemukseen. Runsas vastikään valmistuneiden määrä vaikuttaa alentavasti kaikkien vastaajien keskimääräiseen kuukausipalkkaan, sillä viimeisimmin valmistuneen kolmanneksen kuukausipalkka oli keskimäärin 1965 €, kun se vuonna 2002–2008 valmistuneiden kohdalla oli noin 2243 €. Vastavalmistuneiden suuri osuus vaikuttaa myös mm. otannan työkokemuksen keskiarvoon, suoritettujen jatko-opintojen määrään ja urakehitykseen. On kuitenkin syytä huomioida, että liikunnanohjaajan ammattikorkeakoulututkinto on itsessään nuori ja vuosien saatossa kasvanut koulutusohjelma, jolloin vuosittain valmistuneiden määrä

on kasvanut viime vuosiin asti. Lisäksi se, että SLA:n laatima kysely tavoitti useamman opiskelijajärjestön jäseniä, joiden joukossa vastavalmistuneita saattoi yhä olla, nosti mahdollisesti heidän osuuttaan. Vastaajien painottuminen vastavalmistuneisiin voi kertoa myös siitä, että heistä ehkä suurempi osa kuin aikaisemmin valmistuneista työskenteli alan tehtävissä ja oli kiinnostunut työelämään koskettavaan kyselyyn vastaamisesta sekä mahdollisesti alan epäkohtiin vaikuttamisesta.

Haastattelututkimuksen toteuttaminen teemahaastatteluna oli tutkimusongelmiemme ja tutkimuksemme tarkoituksen kannalta hyvä ratkaisu, sillä käsitelimme määrittelemiämme teema-aiheita haastateltavien ehdoilla.

Liikunnanohjaajaopiskelijoiden ryhmähaastattelut menivät sujuvasti. Haastateltavat olivat hyvin aktiivisia vastaamaan esitettyihin kysymyksiin ja huomioivat myös toistensa vastauksia, jolloin syntyi keskustelua. Onnistuimme pysymään haastattelutilanteissa neutraaleina ja suuntamaan keskustelua valitsemiimme teemoihin. Haastattelijoina pystyimme valtaosin vain seuraamaan keskustelua ja myötäilemään vastauksia sanomatta sanaakaan, jolloin keskustelut etenivät niin, että saimme haastateltavilta kattavasti vastauksia asettamiimme tutkimusongelmiin heidän mielipiteitään kuitenkin ohjaamatta.

Myös ryhmähaastattelu toteutustapana oli kannaltamme hyvä valinta, sillä haastattelutilanteissa syntyi keskustelua ja mielipiteiden ja ajatusten esittäminen ruokki keskustelua edelleen. Onnistuimme luomaan haastattelutilanteesta rennon ja olimme läsnä, mutta emme vaikuttaneet keskustelun kulkuun. Teimme haastatteluissa selvän roolijaon, jonka mukaan toinen meistä esitti kysymykset ja mahdolliset lisäkysymykset, ja toinen seurasi ajan kuluja ja varmisti, että kaikki teema-aiheet tulivat käsitellyksi. Joissakin tilanteissa, kuten liikunnanohjaajan tutkinnon tuomasta pätevyydestä puhuttaessa, olisimme voineet miettiä kysymyksen asettelua tarkemmin, sillä se vaikutti aiheuttavan hämmennystä ja tulevan väärinymmärrätyksi. Kumpikin ryhmähaastattelu eteni asetetun ajan puitteissa ja kaikki teemat käsiteltiin loppuun asti ilman aikapaineesta johtuvaa hoputtamista. Ryhmähaastatteluissa saatiin hyvä katsaus haastateltavien mietteisiin ja niiden perusteella on tehtävissä päätelmiä heidän edustaman joukon suhtautumisesta tutkittuihin asioihin. Haastattelututkimuksen otanta

oli tosin sen verran suppea, että tulokset eivät ole yleistettävissä, sillä eri haastateltavien kanssa tulokset olisivat saattaneet olla erilaisia. Tämä on kuitenkin laadulliselle tutkimukselle ominaista.

Tutkimuksen laaja aihe sekä sen sisältämät kaksi eri tutkimusmenetelmin toteutettua osiota vaativat paljon perehtymistä. Ammattikorkeakoulujen historian ja sen syntyyn vaikuttaneiden tekijöiden selvittäminen auttoivat ymmärtämään ammattikorkeakoulutuksen tarkoitusta Suomen koulutusjärjestelmässä. Katsaus liikuntakulttuuriin ja sen tekijöihin selvensi liikuntakulttuurin nykytilaa ja liikunta-alan työkenttää. Näiden pohjalta voitiin hahmottaa ammattikorkeakoulun koulutuksellisen tarkoituksen ja liikuntakulttuurin tarpeiden kohtaavuutta.

Sekä kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän käyttäminen, niiden teoriaan ja käytänteisiin tutustuminen sekä erojen vertaileminen osoittivat molempien menetelmien vahvuudet, heikkoudet ja parhaat käyttötarkoitukset. Kyselytutkimuksella saatava laaja ja helpohkosti analysoitavissa oleva tutkimusaineisto antoi kattavan katsauksen isoon otantaan, kun taas suppea ja työlään analysoinnin vaatinut haastattelututkimus antoi mahdollisuuden päästä syvemmälle tutkittuun aiheeseen.

9.6 Jatkotutkimusehdotukset

Tutkimusta ja sen osia, SLA:n teettämää liikuntakyselyä sekä liikunnanohjaajaopiskelijoiden ryhmähaastatteluita, olisi voinut tarkastella vielä usealta eri näkökannalta ja pureutua syvemmälle eri havaintoihin. Liikuntakyselyn tulosten pohjalta vastauksia voitaisiin ryhmitellä mm. valmistumisvuoden, sektorin tai aseman mukaan ja selvittää näiden ryhmien välillä ilmeneviä eroja esimerkiksi palkan, jatkokoulutuksen tai työtyytyväisyyden osalta. Kyselytutkimuksen tuloksia tarkastellessa nostimme esiin joitakin liikunnanohjaajan ammattikorkeakoulutuksen arvostukseen liittyviä tuloksia, mutta vertailun kautta olisi hahmotettavissa perusteellinen katsaus liikunnanohjaajan (AMK) työkenttään.

SLA:n laatiman kyselyn pohjalta olisi tehtävissä laaja katsaus liikunta-alan järjestötoimintaan. Tutkimuksessa kartoitettiin vastaajien kuulumista ammattiliittoihin sekä selvitettiin tarkasti syitä miksi vastaaja kuuluu tai ei kuulu ammattiliittoon. Suomessa toimii useita liikunta-alan järjestöjä ja liittoja, ja niiden kentän ja keskinäisten suhteiden tarkasteleminen voisi tuoda arvokasta tietoa liikunta-alan työoloista.

Haastatteluiden osalta ryhmien keskinäisten yhtäläisyyksien ja erojen analysointi ja tulkinta tarjoaisi mielenkiintoisen katsauksen liikunnanohjaajaopiskelijoiden ammatilliseen kasvuun. Ensimmäisten ja kolmannen vuosikurssin opiskelijoilla oli jokseenkin eriäviä mielipiteitä koulutuksen sisällöstä ja sen annista työelämää varten. Kolmannen vuoden opiskelijoilla oli, luonnollisestikin opiskeluvuosien aikana karttuneen tiedon ja taidon myötä, todenmukaisemmat ajatukset koulutuksen sisällöstä sekä koulutuksen antamista pätevyyksistä. Ryhmähaastatteluista tuli ilmi, että ensimmäisen vuoden opiskelijat käsittivät liikunnanohjaajan pätevyudet vahvasti ohjaustilanteiden kautta ja heille oli myös melko tärkeää syventää liikunnallisia taitoja henkilökohtaisella tasolla. Lisäksi ajatukset työelämästä tuntuivat vielä suurimmalla osalla kaukaisilta, eikä liikunta-alan ammattilaisuuden monipuolisuutta osattu hahmottaa. Vastaavasti kolmannen vuosikurssin opiskelijoiden ajatukset liikunnanohjaajan pätevyyksistä liittyivät vahvasti liikunnanohjaajien muihin taitoihin, kuten johtamistaitoihin sekä asiantuntijatehtäviin ja he odottivat koulutuksen antavan itse liikunnanohjaamiseen liittyvien taitojen lisäksi muita taitoja työelämää varten. Koulutuksen sisältämät työharjoittelut nähtiin todella suurella roolilla työelämään valmistavana tekijänä. Lisätutkimuksella voitaisiin selvittää, mitkä asiat johtavat opiskelijoiden lähestymistapaan ammatillisempaan suuntaan tai mikä rooli oppimisympäristöllä sekä opettajilla on sen asian suhteen.

Sekä SLA:n teettämässä liikuntakyselyssä että ensimmäisten vuosikurssilaisten ryhmähaastatteluissa tuli ilmi liikunta-alan kandidaatti tutkintonimike-ehdokkaana. Nimike saattaisikin olla osuvampi kuvastamaan liikunnanohjaajien (AMK) arvoa sekä asemaa työmarkkinoilla ja sitä osattaisiin verrata sekä yliopistoasteen valmistuneisiin että ulkomaisiin tutkintoihin oikeassa suhteessa. Yliopisto voisi kuitenkin vastustaa tätä ajatusta sen käytänteisiin ja perinteisiin vedoten. Olisi mielenkiintoista selvittää

nimikkeen mahdollistamista ja siihen liittyviä tekijöitä, sekä sitä, että minkälaisia vaikutuksia sillä olisi niin liikunnanohjaajien (AMK) asemaan kuin suomalaisen korkeakoulujärjestelmään.

SLA:n toimesta toteutetun kyselyn avoimissa vastauksissa nousi voimakkaasti esiin ongelma siitä, että liikuntaneuvojien sekä liikunnanohjaajien (AMK) ammattitaidon raja nähtiin liian epätarkkana ja häilyvänä. Vastauksissa ilmeni voimakas kannanotto siihen, että ero tutkinnon suorittaneille on saatava, sillä tällä hetkellä niin liikunnanneuvojien kuin liikunnanohjaajien (AMK) nähdään tekevän samaa työtä, samalla palkalla sekä samalla arvostuksella. Tämä koettiin epärealistiseksi liikunnanohjaajia (AMK) kohtaan, jotka ovat suorittaneet korkeatasoisemman koulutuksen. Myös ryhmähaastatteluissa nostettiin esiin sama ongelma. Jatkoa ajatellen olisi hyvä saada tutkimukseen pohjautuvaa tietoa siitä, miten liikunnanohjaajat (AMK) sekä liikuntaneuvojat todellisuudessa ovat sijoittuneet työmarkkinoille ja tarkastella heidän välisiä erojaan.

SLA:n teettämän liikuntakyselyn ”Avoin palaute” – osio keräsi vastaajilta kannanottoja liikunta-alan edunvalvontaan, palkkausjärjestelmään ja työntekijöiden oikeuksiin. Liikunta-alalle kaivattiin vahvaa puolestapuhujaa ja edunvalvojaa ajamaan palkka-asioihin ja työehtosopimuksiin liittyviä tekijöitä, sillä usean vastaajan avoimesta vastauksesta nousi esiin kokemus, että liikunta-alan ”työntekijöiden oikeuksia poljetaan mennen tullen”. Olisi aiheellista siis selvittää, että mikä on liikunta-alan työehtosopimusten ja työolojen todellinen tila ja miten asiaan voisi vaikuttaa.

Vielä jatkotutkimuksen arvoisena voidaan pitää sen tutkimista, että miten työelämässä todellisuudessa nähdään liikunnanohjaajan ammattikorkeakoulututkinto. Tämän tutkimuksen perusteella saimme tutkinnon suorittaneiden ja sitä suorittavien osalta vahvan tuloksen ja kannanoton siitä, että tutkintoa ei tunnusteta eikä sitä arvosteta työelämässä. Työelämän edustajiin kohdistuva tutkimus liikunnanohjaajia (amk) koskien antaisi arvokasta tietoa siitä, pitääkö edellä esitetty hypoteesi paikkaansa.

10 Lähteet

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. 2011. Liikunta-alan yritystoiminnan kasvun aika on nyt! Luettavissa:

http://www.ely-keskus.fi/fi/uutiset/uutiset_alueilta/Sivut/Liikunta-alanyritystoiminnankasvunaikaonnyt!.aspx. Luettu: 20.7.2011.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 2. painos. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu. 2010. Liikunta- ja vapaa-ajan koulutusohjelma. Luettavissa: <http://www.haaga-helia.fi/fi/koulutus-ja-hakeminen/tutkintokoulutus/liikunta/liikunnan-ja-vapaa-ajan-koulutusohjelma-vierumaki-nuoret-ja-aikuiset>. Luettu: 15.6.2011.

Haarma, M. 2010. Nuori Suomi muuttuvassa liikuntakulttuurissa. Jyväskylän yliopisto, liikuntatieteiden laitos.

Hakeneet, hyväksytyt ja opiskelupaikan vastaanottaneet koulutusohjelmittain. Opetushallitus. Luettavissa: <http://www.koulutusnetti.fi/index.php?file=276>. Luettu: 15.6.2011.

Heikkala, J. 1997. Työelämän kehitys ja liikuntakulttuurin kehitys. Teoksessa Heikkala, J. & Tiensuu, T. 1997. Liikuntakulttuurin kehitys ja liikunta-alan työvoiman koulutustarve. OSA II. Opetusministeriö. Liikunta- ja nuoriso-osasto.

Heikkala, J. 2000. Liikunnan järjestökentän muutokset ja toimintaympäristö. Teoksessa Itkonen, H., Heikkala, J., Ilmanen, K. & Koski, P. 2000. Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot. s. 119-134. Tammer-Paino Oy. Tampere.

- Heikkala, J. 2009. Johdatus liikuntakulttuuriin. Suomen Liikunta ja Urheilu SLU ry.
- Heinilä, K. 2010. Liikunta- ja urheilukulttuurimme. Eilen – tänään – huomenna. Kirja kerrallaan. Helsinki.
- Herranen J. & Sirkkilä, H. 2008. Työelämälähtöisyydestä työelämäkeskeisyyteen – ammattikorkeakoulujen pedagogiset innovaatiot tutkimus- ja kehitystyön tukena. Teoksessa Kotila, H., Mutanen, A. & Kakkonen, M.-L. 2008. Opetuksen ja tutkimuksen kiasma. s. 90-111. Edita Prima Oy. Helsinki.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. painos. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino. Helsinki.
- Hämäläinen, K. & Kantola, I. 2002. Mitä arvioinnit kertovat ammattikorkeakouluista. Teoksessa Liljander, J.-P. 2002. Omalla tiellä. Ammattikorkeakoulut kymmenen vuotta. s. 317–337. Edita Prima Oy. Helsinki.
- Häyrinen, R Suomen Liikunnan Ammattilaisten (SLA) toiminnanjohtaja. 23.9.2011. Sähköpostitse tiedonanto.
- Ilmanen, K., Itkonen, H., Matilainen, P. & Vuolle, P. 2004. Urheilun julkisuuskuva. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Domus-Offset Oy. Tampere.
- Itkonen, H. 1999. Liikunnan kansalaistoimijakenttä muutoksessa. Teoksessa Suomi, K. 1999. Vaajan virran vuolteesta – kirjoituksia liikunnasta ja yhteiskunnasta. Liikunnan kehittämiskeskus 3/1999.

Itkonen, H. Kansalaistiominnan suuri linja. Teoksessa Itkonen, H., Heikkala, J., Ilmanen, K. & Koski, P. 2000. Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot. s. 11-25. Tammer-Paino Oy. Tampere.

Kajaanin ammattikorkeakoulun opinto-opas. Liikunta-alan koulutus. Liikunnanohjaaja (AMK). Liikunnan ja vapaa-ajan koulutusohjelma. Liikunnanohjaaja 2011-2012.pdf.

Kallioinen, O., Raij, K. & Rantanen, T. 2008. Kehittämispohjainen oppiminen uuden osaamisen ja tiedon tuottajana sekä työelämän kehittäjänä. Teoksessa Kotila, H., Mutanen, A. & Kakkonen, M.-L. 2008. Opetuksen ja tutkimuksen kiasma. s. 246–262. Edita Prima Oy. Helsinki.

Kansallinen Liikuntatutkimus 2009-2010. 2010a. Lapset ja nuoret. SLU:n julkaisusarja 7/2010. ISSN: 1455-9781. ISBN: 978-952-5828-23-8 (nide). ISBN: 978-952-5828-24-5 (pdf).

Kansallinen Liikuntatutkimus 2009-2010. 2010b. Aikuiset 19-65-vuotiaat. SLU:n julkaisusarja 6/2010 ISSN: 1455-9781. ISBN: 978-952-5828-21-4 (nide). ISBN: 978-952-5828-22-1 (pdf).

Kansallinen Liikuntatutkimus 2009-2010. 2010c. Vapaaehtoistyö. SLU:n julkaisusarja 8/2010 ISSN: 1455-9781. ISBN: 978-952-5828-25-2 (nide). ISBN: 978-952-5828-26-9 (pdf).

Koistinen, P. & Vuokila-Oikkonen, P. 2008. Opettajien käsityksiä työelämän oppimisympäristöistä. Teoksessa Töytäri-Nyrhinen, A. 2008. Osaamisen muutosmatkalla. 2008. s. 126–141. Edita Prima Oy. Helsinki.

Koli, H. 2003. Oppimisprosessin ohjaus uusissa oppimisympäristöissä. Ammattikorkeakoulupedagogiikka. s. 153–169. Edita Prima Oy. Helsinki

Kontsa, M., Koskinen, T., Kämppi, K. & Puronaho, K., Vehmas, H. 2005. KLEROT II. Liikunta-alan elinkeinorakenne ja osaamistarpeet. Cuporen julkaisuja 11.

Korkeakouluopinnot 2009-2011. Opetushallitus. 2009. Toimittanut Pirinen, K., Koistinen, U., Väistö, M. & Karhu, P. Edita Prima Oy. ISBN 978-952-13-4183-3 (nif). SBN 978-952-13-4183-0 (pdf).

Koski, P. 1994. Liikunta ja kansalaisaktiivisuus. Teoksessa Opetusministeriön liikunta- ja nuoriso-osasto. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö. 1994. Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu: tieteellinen katsaus. s. 85–107. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisu. Jyväskylä.

Koski, P. 2000. Liikunta kansalaisaktiivisuutena. Teoksessa Itkonen, H., Heikkala, J., Ilmanen, K. & Koski, P. 2000. Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot. s. 40-55. Tammer-Paino Oy. Tampere.

Kotila, H. & Peisa, S. 2008. Toteutuuko oppimista ja työelämää kehittävä kumppanuus? Retoriikkaa ja orastavia ratkaisuja. Teoksessa Kotila, H., Mutanen, A. & Kakkonen, M.-L. 2008. Opetuksen ja tutkimuksen kiasma. s. 55–70. Edita Prima Oy. Helsinki.

Koulutusjärjestelmä. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Luettavissa:

<http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutusjaerjestelmae>. Luettu: 14.6.2011.

Laakkonen, R. 2003. Muuttuva opettajuus. Teoksessa Kotila, H. 2003. Ammattikorkeakoulupedagogiikka. s. 273–284. Edita Prima Oy. Helsinki.

Laitinen-Väänänen, S., Majuri, M. & Vanhanen-Nuutinen, L. 2008. Ammattikorkeakouluopettajuudelle työelämän kehittämistehtävissä rakentuvat merkitykset. Teoksessa Töytäri-Nyrhinen, A. 2008. Osaamisen muutosmatkalla. 2008. s. 101–113. Edita Prima Oy. Helsinki.

Lampinen, O. 2002 Ammattikorkeakoulureformi kansainvälisessä perspektiivissä. Ammattikorkeakoululaitoksen vakiintuminen ja uudet haasteet. Teoksessa Liljander, J.-P.

2002. Omalla tiellä. Ammattikorkeakoulut kymmenen vuotta. s. 60–79. Edita Prima Oy. Helsinki.

Lappalainen, L. 2009. Katsaus liikunnanohjaajien (AMK) koulutukseen ja työhön - Liikunnanohjaajien työllistyminen vuosina 2002-2008 sekä liikunnanohjaajien kokemuksia ammattikorkeakoulutuksesta ja työelämän vaatimuksista. Kajaanin ammattikorkeakoulu.

Liikunta-alan tutkinnot Suomessa 2011. Opetushallitus. Luettavissa:

http://www.edu.fi/download/132697_liikunta_alan_tutkinnot_suomessa_2011.pdf.

Luettu: 19.6.2011.

Liikunta valintojen virrassa; Kansallista liikuntaohjelmaa valmistelevan toimikunnan väliraportti. 2007. Kansallista liikuntaohjelmaa valmisteleva toimikunta. Julkaisusarja Opetusministeriön työryhmämuistioista ja selvityksiä 2007:13.

Mäenpää, H. 2002. Ammattikorkeakoululainsäädännön kipukohtia. Teoksessa Liljander, J.-P. 2002. Omalla tiellä. Ammattikorkeakoulut kymmenen vuotta. s. 42–58. Edita Prima Oy. Helsinki.

Määräys 21/011/2010. Opetushallitus. Liikunnanohjauksen perustutkinto, liikuntaneuvoja. 2010. ISBN 978-952-13-4378-0 (nid.). ISBN 978-952-13-4379-7 (pdf).

Määräys 39/011/2006. Opetushallitus. Näyttötutkinnon perusteet. Liikunnan ammattitutkinto. 2006. ISBN 952-13-3058-9 (nid.). ISBN 952-13-3059-7 (pdf).

Nummenmaa, A. R. 2003. Ammattikorkeakoulu oppimisympäristönä. Teoksessa Liljander, J.-P. 2002. Omalla tiellä. Ammattikorkeakoulut kymmenen vuotta. s. 128–141. Edita Prima Oy. Helsinki.

Numminen, U., Lampinen, O., Mykkänen, T. & Blom, H. 1999. Nuorisoasteen koulutuskokeilut ja ammattikorkeakoulukokeilut. Raportti 9. Lukuvuodet 1992-1998. Yliopistopaino. Helsinki.

OikTL ammattikorkeakoululaki 9.5.2003/351

OikTL ammattikorkeakoululaki 24.7.2009/564

Pekkala, J. & Heikkala, J. 2007. Liikunnan kansanliikkeen 'neljäs tie'? Näkökulmia yhteiskunnan ja liikunnan kansalaistoiminnan tulevaisuuteen. Suomen Liikunta ja Urheilu SLU ry.

Päivinen, M. 2003. Muotoilun asiantuntijaksi kasvaminen. Teoksessa Kotila, H. 2003. Ammattikorkeakoulupedagogiikka. s. 129–152. Edita Prima Oy. Helsinki.

Raij, K. 2008. Osaamisen tuottaminen ammattikorkeakoulun päämääränä. Teoksessa Kotila, H., Mutanen, A. & Kakkonen, M.-L. 2008. Opetuksen ja tutkimuksen kiasma. s. 42–58. Edita Prima Oy. Helsinki

Rask, M. 2002. Ammattikorkeakoululaitoksen vakiintuminen ja uudet haasteet. Teoksessa Liljander, J.-P. 2002. Omalla tiellä. Ammattikorkeakoulut kymmenen vuotta. s. 31–41. Edita Prima Oy. Helsinki.

Raudaskoski, L. 2000. Ammattikorkeakoulun toimintaperustaa etsimässä. Toimilupahakemusten sisällönanalyttinen tarkastelu. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

Rissanen, R. 2008. Tutkimus- ja kehitystyön ja opetuksen liitto – näkökulma ammattikorkeakoulun perustehtävästä. Teoksessa Kotila, H., Mutanen, A. & Kakkonen, M.-L. 2008. Opetuksen ja tutkimuksen kiasma. s. 11–22. Edita Prima Oy. Helsinki.

Rovaniemen ammattikorkeakoulu. Liikunta ja vapaa-aika. Luettavissa:
http://www.ramk.fi/fi/Hakijalle/AMK-tutkinnot_paivaopiskeluna/Liikunta_ja_vapaa-aika.iw3. Luettu: 15.6.2011.

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysi. s. 9-36. Osuuskunta Vastapaino. Tampere.

Saarnivaara, P. 2000. Tutkijat: Liikuntakulttuuri pirstaleisempää kuin koskaan. SLU, Liikunnan ja Urheilun Maailma 22/00.

Salminen, H. 2002. Jatkotutkintojen synty ammattikorkeakouluihin. Teoksessa Liljander, J.-P. 2002. Omalla tiellä. Ammattikorkeakoulut kymmenen vuotta. s. 356–370. Edita Prima Oy. Helsinki.

Söderqvist, M. 2005. Vaihtoehtona sosio-konstruktivismi. Teoksessa Kotila, M. & Mutanen, A. 2005. Tutkiva ja kehittävä ammattikorkeakoulu. s. 24–39. Edita Prima Oy. Helsinki.

Tiensuu, T. 1997. Liikunta-alan työvoiman koulutustarve 2010. Teoksessa Heikkala, J. & Tiensuu, T. 1997. Liikuntakulttuurin kehitys ja liikunta-alan työvoiman koulutustarve. OSA IV. Opetusministeriö. Liikunta- ja nuoriso-osasto.

Tähtinen, J., Rinne, R., Nupponen H. & Heinonen, O. J. 2002. Liikuntakulttuurin muutos ja elämäntyylien eriytyminen. Liikunta & Tiede 1/2002.

Valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuustarkastuskertomus 188/2009. (VTT). Ammattikorkeakoulutuksen työelämälähtöisyyden kehittäminen. Edita Prima Oy. Helsinki.

Varmola, T. 2008. Askel askeleelta: ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehittämistoiminnan rooli tietointensiivisessä kansantaloudessa. Teoksessa Kotila, H., Mutanen, A.

Veserinen, P. 2003. Projektiopiskelu ja –oppiminen ammattikorkeakouluissa. Teoksessa Kotila, H. 2003. Ammattikorkeakoulupedagogiikka. s. 79–94. Edita Prima Oy. Helsinki.

Vesterinen, M.-L. 2005. Tutkimus- ja kehitystyön kokonaisuus. Teoksessa Kotila, M. & Mutanen, A. 2005. Tutkiva ja kehittävä ammattikorkeakoulu. s. 40–67. Edita Prima Oy. Helsinki.

Vilkkä, H. 2007. Tutki ja kehitä. 1.-2. painos. Gummerus Kirjapaino Oy. Vaajakoski.

Vuorijärvi, A. 2006. Tekstiä työelämälle: ammattikorkeakoulun opinnäytetyön jäsenitys ja tehtävät. Lisensiaatintutkimus. Helsingin yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.

Vuorijärvi, A. & Boedeker, M. 2007. Asiantuntijaviestintä ja opinnäytetyötekstin rakenne. Luettavissa:
<http://www.oamk.fi/opinnaytehanke/docs/opinnaytetyokirja.pdf?PHPSESSID=0deb3f56bd8bc4a6156860a2bdd4e854>. Luettu: 22.1.2010.

Willberg, E. Laadullisen aineiston luotettavuus. Kasvatustieteiden laitos / Erityispedagogiikan yksikkö. Luettavissa:
www.jyu.fi/edu/laitokset/eri/opiskelu/opiskelu.../laadullinen. Luettu: 10.9.2011.

2008. Liikunta-alan yritys- ja seuratoiminnan selvitys – loppuraportti. Luovien alojen kehittämissyhdystys Diges ry. Keuruun Laatuspaino Oy. Keuruu.

11 Liitteet

11.1 Liite 1. SLA-liikuntakysely

- Sivu1
 - 1. Sukupuolesi
 - nainen
 - mies
 - 2. Ikä
 - 20-25-vuotta
 - 26-30-vuotta
 - 31-35-vuotta
 - 36-40-vuotta
 - 41-45-vuotta
 - 46-50-vuotta
 - 51-55-vuotta
 - 56-60-vuotta
 - yli 60-vuotta
 - 3. Oletko jäsenenä jossakin seuraavista järjestöistä?
 - Suomen ammattikorkeakouluopiskelijakuntien liitto - SAMOK ry
 - Suomen Liikunnan Ammattilaiset - SLA ry
 - Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry
 - Suomen Opiskelija Allianssi – OSKU ry
 - En ole minkään edellä mainitun järjestön jäsen
 - Jokin muu, mikä?
 - 4. Missä ammatillisessa koulutusohjelmassa opiskelit tai opiskelet parhaillaan?
 - Liikunnanohjauksen perustutkinto, liikuntaneuvoja (siirtyy kysymykseen 9)
 - Liikunnanohjaaja (opistoaste); (siirtyy kysymykseen 9)
 - Liikunnanohjaaja (amk)
 - Liikuntakasvatuksen kandidaatti;(siirtyy kysymykseen 9)
 - Liikuntatieteiden kandidaatti; (siirtyy kysymykseen 9)
 - Liikuntatieteiden maisteri; (siirtyy kysymykseen 9)
 - Liikuntatieteiden lisensiaatti; (siirtyy kysymykseen 9)
 - Liikuntatieteiden tohtori; (siirtyy kysymykseen 9)
 - Liikuntapaikkojenhoitaja ammattitutkinto; (siirtyy kysymykseen 9)
 - Liikuntapaikkamestari erikoisammattitutkinto; (siirtyy kysymykseen 9)
 - Valmentajan ammattitutkinto; (siirtyy kysymykseen 9)
 - Valmentajan erikoisammattitutkinto; (siirtyy kysymykseen 9)
 - Jokin muu, mikä; (siirtyy kysymykseen 9)
- Sivu2
 - 5. Oletko tyytyväinen nykyiseen tutkintonimikkeeseen Liikunnanohjaaja (amk)?
 - kyllä
 - en
 - 6. Miten pian tutkintonimikkeeseen tulisi mielestäsi ottaa kantaa?
 - mahdollisimman pian
 - neljän vuoden kuluttua tai myöhemmin
- Sivu3
 - 7. Jos vastasit mahdollisimman pian , mitä seuraavista tutkintonimikevaihtoehtoista kannatat?
 - liikunnanohjaaja (amk)
 - liikuntapedagogi (amk)
 - jokin muu, mikä
- Sivu4
 - 8. Jos vastasit neljän vuoden kuluttua tai myöhemmin , mitä tutkintonimikevaihtoehtoa seuraavista kannatat?

- liikunnanohjaaja (amk)
- liikuntapedagogi (amk)
- jokin muu, mikä
- Sivu5
 - 9. Tutkinnon suorittamisvuosi
 - ennen vuotta 1995
 - 1996
 - 1997
 - 1998
 - 1999
 - 2000
 - 2001
 - 2002
 - 2003
 - 2004
 - 2005
 - 2006
 - 2007
 - 2008
 - 2009
 - 2010
 - en ole vielä valmistunut
 - 10. Pohjakoulutuksesi
 - kansakoulu
 - oppikoulu
 - peruskoulu
 - lukio
 - ammattikoulu
 - 11. Oletko suorittanut / suoritatko parhaillaan jatko-opintoja tai muita opintoja
 - en ole suorittanut / suorittamassa
 - en vielä, mutta olen ajatellut asiaa
 - kyllä, mitä
- Sivu6
 - 12. Mikä on tämänhetkinen työtilanteesi?
 - olen vakituisessa / toistaiseksi työsuhteessa
 - olen määräaikaisessa työsuhteessa
 - olen yrittäjä
 - olen tällä hetkellä työmarkkinoiden ulkopuolella (esim. perhe-, vuorottelu-, tai opintovapaalla)
 - olen irtisanomisajalla
 - olen työtön (siirtyy kysymykseen 21)
 - olen eläkkeellä
- Sivu7
 - 13. Onko nykyinen työ-/virkasuhteesi
 - kokoaikainen (vähintään 35h/vko)
 - osa-aikainen
 - 14. Mika on palkkausmuotosi?
 - Kuukausipalkka
 - Tuntipalkka (siirtyy kysymykseen 16)
 - Pohjapalkka + provisio (siirtyy kysymykseen 17)
 - Jokin muu, mikä? (siirtyy kysymykseen 17)
- Sivu8
 - 15. Kuinka suuri on kuukausipalkkasi?
 - alle 1500
 - 1600
 - 1700
 - 1800

- 1900
- 2000
- 2100
- 2200
- 2300
- 2400
- 2500
- 2600
- 2700
- 2800
- 2900
- 3000
- 3100
- 3200
- 3300
- 3400
- 3500
- 3600
- 3700
- 3800
- 3900
- 4000 tai enemmän
- Sivu9
 - 16. Kuinka suuri on tuntipalkkasi?
 - 9,00
 - 9,50
 - 10,00
 - 10,50
 - 11,00
 - 11,50
 - 12,00
 - 12,50
 - 13,00
 - 13,50
 - 14,00
 - 14,50
 - 15,00
 - 15,50
 - 16,00
 - 16,50
 - 17,00
 - 17,50
 - 18,00
 - 18,50
 - 19,00
 - 19,50
 - 20,00
 - 20,50
 - 21,00
 - 21,50
 - 22,00
 - 22,50
- Sivu10
 - 17. Kuvaa palkkausjärjestelmäsi ja keskimääräinen ansiosi kuukausitasolla.
- Sivu11
 - 18. Sektori, jolla työskentelet

- kunta/kuntayhtymä
- valtio
- seurakunta/seurakuntayhtymä
- yksityinen sektori
- kolmas sektori
- 19. Mikä on ammattinimikkeesi?
- 20. Asemasi työpaikalla
 - johtaja
 - toimihenkilö
 - asiantuntija
 - työntekijä
 - jokin muu
- 21. Montako henkilöä työpaikallanne työskentelee?
 - alle 10 henkilöä
 - 10-50 henkilöä
 - 51-100 henkilöä
 - 101-300 henkilöä
 - 301-500 henkilöä
 - yli 500 henkilöä
- 22. Kuinka pitkä työkokemus sinulla on alalta valmistumisen / täysipäivästen opintojen päättymisen jälkeen?
 - alle 1 vuosi
 - 1-5 vuotta
 - 6-10 vuotta
 - yli 10 vuotta
- 23. Kuinka pitkä työkokemus sinulla on nykyisen työnantajan palveluksessa?
 - alle 1 vuosi
 - 1-5 vuotta
 - 6-10 vuotta
 - 11-15 vuotta
 - yli 15 vuotta
- 24. Moneko työnantajan palveluksessa olet työskennellyt valmistumisesi jälkeen?
 - 1
 - 2
 - 3
 - 4
 - 5
 - 6 tai enemmän
- 25. Onko taantuma koskettanut työ-/virkasuhdettasi:
 - kyllä
 - ei
 - yrityksessämme on yhteistoimintamenettely (YT-neuvottelut) parhaillaan käynnissä
- Sivu12
 - 26. Jos vastasit edelliseen kysymykseen kyllä, kerro miten
 - olen vaihtanut lomarahani vapaaksi
 - kokonaistuloni ovat laskeneet
 - olen ollut / olen parhaillaan lomautettuna kuluvan vuoden aikana
 - minut tullaan lomauttamaan loppuvuoden aikana
 - minut on irtisanottu
 - olen itse irtisanoutunut
 - jokin muu, mikä
- Sivu13
 - 27. Oletko ajatellut hakeutua uusiin tehtäviin seuraavan 12 kk:n kuluessa?
 - kyllä, uusiin tehtäviin saman työnantajan palveluksessa
 - kyllä, uusiin tehtäviin eri työnantajan palvelukseen
 - en ole ajatellut asiaa (siirtyy kysymykseen 29.)

- en aio hakeutua uusiin tehtäviin (siirtyy kysymykseen 29.)
- Sivu14
 - 28. Jos vastasit edelliseen kysymykseen kyllä, mikä on pääasiallinen syy siihen, että haluat hakeutua uusiin tehtäviin?
 - haluan edetä urallani eteenpäin
 - koen että nykyinen tehtäväni ei
 - vastaa riittävästi koulutustani /
 - osaamistani
 - olen tyytymätön työnantajan
 - tarjoamaan palkkakehitykseen
 - en työskentele oman alani
 - tehtävissä tällä hetkellä
 - työpaikallamme on huono ilmapiiri,
 - joten en halua työskennellä täällä
 - enää
 - olen muuttamassa uudelle
 - paikkakunnalle
 - työpaikallamme on käynnissä YT-neuvottelut,
 - ja on vaarana että
 - minut irtisanotaan
 - minut on lomautettu toistaiseksi
 - minut on irtisanottu
 - jokin muu syy, mikä
- Sivu15
 - 29. Ota kantaa seuraaviin työtyytyväisyyttä koskeviin väittämiin
 - olen tyytyväinen nykyiseen työhöni
 - nykyinen työni vastaa koulutustani
 - koulutus vastaa hyvin työelämän tarpeisiin
 - koen tarvetta ammatilliseen lisäkoulutukseen
 - palkkani vastaa työn vaativuutta
 - palkkani vastaa koulutustani
 - työelämä on sellaista kuin sen koulutuksen aikana kuvattiin olevan
 - olen tyytyväinen nykyisen työnantajan tarjoamaan palkkakehitykseen
 - koen omat urakehitysmahdollisuuteni hyvinä
 - nykyinen työtehtäväni vastaa
 - työnhakutilanteessa saamaani käsitystä siitä
- Sivu16
 - 30. Mitkä viisi vaihtoehtoa seuraavista ovat tai ovat olleet (eläkeläiset) sinulle työssä tärkeimpiä?
 - palkan määrä
 - työn sisältö
 - työsuhteen pysyvyys
 - työssä oppiminen
 - työn kautta syntyvät uudet
 - ihmissuhteet / työn kautta
 - tapahtuva verkostoituminen
 - työn sosiaalinen arvostus
 - urakehitysmahdollisuudet
 - työsuhteen edut
 - työn joustavuus
 - työn yhteiskunnallinen merkitys
 - työilmapiiri
- Sivu17
 - 31. Kuinka tarpeellisena koet järjestäytymisen ammattiliittoon
 - erittäin tarpeellista
 - melko tarpeellista
 - melko tarpeetonta

- täysin tarpeetonta
- en osaa sanoa
- 32. Oletko jonkin ammattiliiton jäsen?
 - kyllä
 - olen ollut, mutta en ole enää (siirtyy kysymykseen 27)
 - en (siirtyy kysymykseen 27)
 - en tiedä (siirtyy kysymykseen 29)
- Sivu18
 - 33. Minkä ammattiliiton jäsen olet?
 - Erityisalojen toimihenkilöliitto ERTO
 - ry
 - Julkisten ja hyvinvointialojen liitto
 - JHL ry
 - Julkis- ja yksityisalojen toimihenkilöliitto Jyty ry
 - Nuoriso- ja Liikunta-alan asiantuntijat ry
 - Suomen Ammattivalmentajat SAVAL ry
 - jokin muu, mikä
 - 34. Missä määrin seuraavat tekijät ovat vaikuttaneet jäsenyyteesi?
 - ansiosidonnainen työttömyysturva
 - palkka- ja työsuhteturva
 - suuren jäsenistön tuoma hyöty --> tehokkaampi
 - etujen ajaminen jäsenyyden tuoma turvallisuuden tunne elämässä
 - työkaveritkin kuuluvat liittoon
 - liiton jakama tieto työmarkkina- ym. asioista
 - jäsenenä työpaikan luottamusmies hoitaa minunkin asioitani
 - jäsenpalvelut ja -edut
 - liityin jo opiskeluaikana liiton opiskelijajäseneksi
 - vaikutusmahdollisuus työpaikan asioihin
 - ammattiliittojen toiminnan tukeminen
 - oman ammatillisen identiteetin kehittäminen
 - jäsenyys on työntekijän velvollisuus
 - esimiehen tai työkavereiden painostus
 - taloudellinen epävarmuus yhteiskunnassa
- Sivu19
 - 35. Miksi et ole ammattiliiton jäsen? (voit valita enintään kolme vaihtoehtoa)
 - en ole löytänyt sopivaa liittoa
 - en tiedä mikä liitto olisi minulle oikea
 - jäsenyys ei kiinnosta
 - uskon pärjääväni työelämässä ilman liiton apua
 - jäsenyys maksaa liikaa
 - en tiedä liitoista mitään
 - en ole saanut aikaiseksi
 - jäsenyyttä ei ole tarjottu
 - olen pelkän työttömyyskassan jäsen, ja se riittää minulle
 - en koe ammattiliittojen tavoitteita ja toimintaa omakseni
 - olen pettynyt ammattiliitoista saamaani palveluun
 - olen eläkkeellä, enkä pidä jäsenyyttä enää kohdallani tarpeellisena
 - 36. Voisitko liittyä ammattiliittoon?
 - kyllä
 - en
 - en osaa sanoa
- Sivu20
 - 37. Mitä sinulle tulee mieleen sanasta ammattiliitto, ota kantaa

- tekee tehokasta edunvalvontaa palkkauksen ja muiden työsuhteen ehtojen osalta
- lisää tasa-arvoisuutta työpaikoilla
- kohtelee jäsenistöään tasa-arvoisesti
- työntekijän puolella
- yhteiskunnallisesti vastuuntuntoinen
- nykyaikainen
- huomioi toiminnassaan niin nuoret kuin vanhemmatkin työntekijät
- demokraattinen
- tuloksellinen
- kiinnostava
- jämäkkä ja periksiantamaton
- 38. Millaisena näet ammattiliittojen aseman tulevaisuuden yhteiskunnassa?
 - vahvistuu
 - pysyy ennallaan
 - heikkenee
 - en osaa sanoa
- Sivu21
 - 39. Mistä sait tiedon kyselystä?
 - omasta ammattiliitostani
 - muualta, mistä
 - 40. Avoin palaute